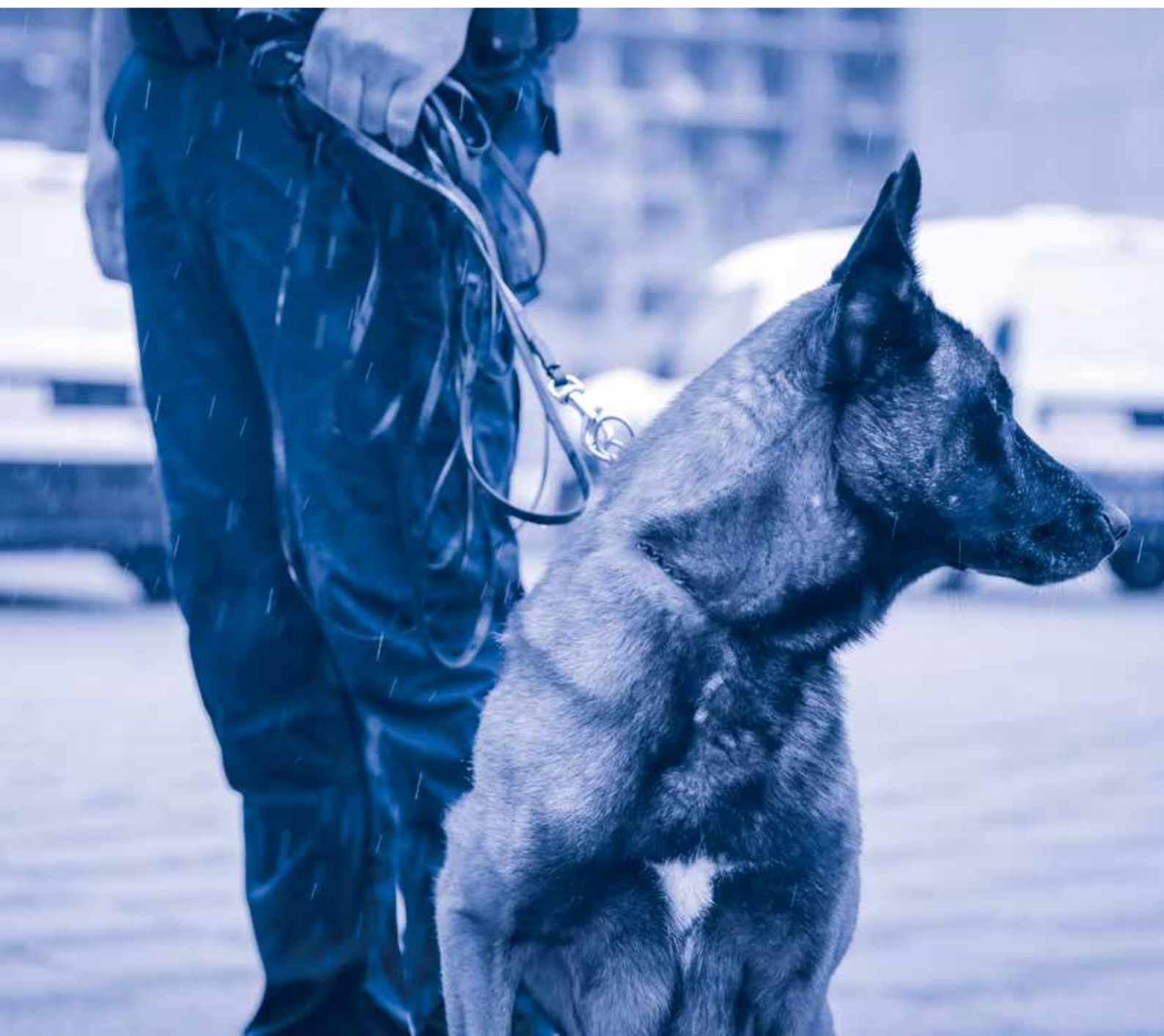

K9 СМЈЕРНИЦЕ И ПРИРУЧНИК

ЗА УПОТРЕБУ СЛУЖБЕНИХ ПАСА
У ПОЛИЦИЈСКИМ АГЕНЦИЈАМА
У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

Смјернице и приручник за
употребу службених паса
у полицијским агенцијама у
Босни и Херцеговини

Сарајево, септембар 2024.

ISBN: 978-92-9234-073-5

Сва права су придржана. Садржај ове публикације се може слободно користити и умножавати у образовне и друге непрофитне сврхе, с напоменом да свака таква репродукција има ознаку да је Мисија ОЕБС-а у БиХ извор текста.

„Безбједност људи треба да буде највиши закон“
– Марко Тулије Цицерон, римски филозоф

Предговор

Поштовани читаоци,

Ја волим псе, а можда и ви. Они су наши вјерни пријатељи који обогаћују наше животе на различите начине. Мој пас Лоренцо је мали шармер, чије су главне склоности и вјештине усмјерене на забављање других. Други пси посједују другачије вјештине, од којих су неке неопходне за очување јавне безбједности. У том контексту, велико ми је задовољство да представим први свеобухватни Приручник посвећен К9 јединицама у Босни и Херцеговини (БиХ). Са својим изванредним вјештинама и непоколебљивом посвећеношћу, полицијски пси и њихови водичи играју кључну улогу у откривању пријетњи, спречавању злоупотребе SALW-а и обезбјеђивању сигурности наших заједница.

Овај Приручник, развијен у оквиру пројекта Мисије ОЕБС-а у Босни и Херцеговини, „Решавање безбедносних и сигурносних ризика нелегалног поседовања, злоупотребе и трговине малим оружјем и лаким наоружањем (SALW) и њиховом припадајућом муницијом у Босни и Херцеговини“, представља значајан корак у унапређењу стандардизације и сарадње међу агенцијама за спровођење закона у БиХ. Приручник одражава предан рад радне групе коју чине представници Државне агенције за истраге и заштиту (СИПА), Полиције Брчко дистрикта БиХ, Граничне полиције БиХ, Министарства унутрашњих послова Тузланског кантона, Федералне управе полиције, Министарства унутрашњих послова Републике Српске и Центра за откривање мина у Босни и Херцеговини (MDDC). Овај Приручник резултат је њиховог заједничког труда, као и непроцењиве сарадње свих осталих агенција за спровођење закона у Босни и Херцеговини.

Приручник је осмишљен да пружи подршку полицијским агенцијама у Босни и Херцеговини у ефикасном коришћењу полицијских паса. Нуди смјернице о структурираним процедурама за њихову употребу, бригу и управљање, уз јасно дефинисане одговорности водича и супервизора. Такође пружа основна знања о физиологији паса и практичним техникама тренинга ради побољшања ефикасности водича. Поред тога, уводи стандардизован програм обуке за водиче паса, са циљем да се ова специјализована експертиза угради у редовну полицијску обуку за дугорочни професионални развој. Ова свеобухватна подршка омогућена је захваљујући великодушним доприносима Аустрије, Чешке Републике, Европске уније, Француске, Лихтенштајна, Норвешке, Словачке, Њемачке, Сједињених Америчких Држава и Турске. Њихова подршка наглашава међународну посвећеност јачању капацитета за спровођење закона у Босни и Херцеговини.

Различити пси имају различите улоге. Док ће се Лоренцов допринос огледати у његовим хумористичним наступима, увјерен сам да ће овај Приручник служити као трајни ресурс за професионалце у области спровођења закона, подстичући даљи развој К9 јединица и обезбјеђујући њихов кључни допринос у борби против пријетњи повезаних са SALW-ом и унапређењу јавне безбједности.

С поштовањем,

Брајан Агелер
амбасадор
шеф Мисије ОЕБС-а у Босни и Херцеговини

САДРЖАЈ

Предговор	3
-----------	---

СМЈЕРНИЦЕ ЗА УПОТРЕБУ СЛУЖБЕНИХ ПАСА У ПОЛИЦИЈСКИМ АГЕНЦИЈАМА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

Изрази коришћени у овим смјерницама	7
Увод	7
Добробит животиња	8
Структура јединица за псе	10
Способности службених паса и захтјеви	13
Набавка, радни вијек, отпис и пензионисање службених полицијских паса	16
Опрема - врсте и намјена	18
Препоручено трајање обуке	20
Обука и тренинг службених полицијских паса	21

ПРИРУЧНИК ЗА ОБУКУ ВОДИЧА СЛУЖБЕНИХ ПАСА У ПОЛИЦИЈСКИМ АГЕНЦИЈАМА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

Наставна област за обуку водича	33
Увод у кинологију	33
Нагони	38
Умирујући (енг.calming) сигнали	40
Социјализација и контакт са водичем	42
Ветеринарска прва помоћ и болести паса	43
Обука и тренинг службених паса	45
Начин кондиционирања службених паса	47
Агилити препреке	49
Практични тренинг	54
Специјалистичка обука службених паса	59

НАСТАВНИ ПЛАН И ПРОГРАМ – ВОДИЧИ СЛУЖБЕНИХ ПАСА

Смјернице за употребу
службених паса у
полицијским агенцијама у
Босни и Херцеговини

Овај документ је припремљен с циљем давања смјерница за коришћење и бригу о службеним полицијским псима / псима који се користе у оквиру агенција за провођење закона. Сврха овог документа је пружити свим водичима паса/инструкторима/супервизорима и другим заинтересованим странама документоване и структуриране смјернице за коришћење и одржавање службених паса, за службенике агенција за провођење закона, као и опис њихових одговорности.

Изрази коришћени у овим смјерницама

„Службеним полицијским псом” сматра се сваки пас који је обучен или пролази кроз процес детаљне структуриране обуке којом руководи супервизор агенције за провођење закона.

Све референце на појам "пас" такође укључују женку пса и младунце који припадају агенцијама за провођење закона и који подлијежу било којим посебним условима и аранжманима.

Појам “Водич паса” не подразумијева само водича, већ такође треба да укључи службенике полиције/агенција за провођење закона којима су додијељени службени пси прије почетне обуке, као и било којег члана полицијског особља који руководи службеним псима у оперативном својству.

Службени полицијски пас и водич раде као тим, те водич мора да обезбиједи да се посао обавља на професионалан начин, водећи рачуна о општој безбједности.

Увод

Кроз овај документ, водичима паса/инструкторима/супервизорима и другим заинтересованим странама се дају јасна упутства у вези са бригом и употребом службених паса, као и њихове дужности и одговорности, дефинишу се врсте службених паса, њихова намјена, смјештај, исхрана, здравствена заштита, обука и тренинг, набавка и расхоровање, те материјално-техничка средства и опрема неопходна за рад и обуку службених полицијских паса.

Такође, овај документ пружа упутства водичима паса/инструкторима/супервизорима и другим заинтересованим странама о:

- начину на који се врши обука и нега службених паса агенција за провођење закона;
- начину оперативног распоређивања службених паса у оквиру агенција за провођење закона;
- уобичајенима праксама;
- досљедности поступања у свакој оперативној ситуацији;
- усклађености одредаба закона и прописа о добробити животиња;
- мјерама за умањивање ризика од повреда или болести пса, водича и других службеника и запосленика;
- мјерама којима се повећава безбједност заједница у Босни и Херцеговини, обезбјеђујући професионално и адекватно обучене водиче и службене псе агенција за провођење закона.

Европска конвенција о људским правима

Кад год је употреба силе неопходна, одређене агенције за провођење закона у Босни и Херцеговини је да ће полицијски службеници:

- поштовати људски живот и понашати се тако да сваку повреду или штету сведу на најмању могућу мјеру,
- понашати се суздржано и обезбиједити да у специфичним околностима њихове реакције буду одговарајуће, примјерене и у складу с легитимним циљем који се жели постићи,
- обезбиједити да се помоћ и медицинска помоћ свим повријеђеним лицима пружи што је прије то могуће.

У свим ситуацијама које захтијевају коришћење службених паса агенције за провођење закона ће настојати да поштују захтјеве Европске конвенције о људским правима, принципе законитости, легитимности, пропорционалности, нужности и одговорности.

Кад су у питању права појединаца, изузетак је дозвољена примјена силе приликом употребе службеног пса, у случају када је законити циљ водича паса да заштити живот, тако што ће:

- провести потрагу за несталим лицем или супстанцама које могу да угрозе живот;
- одвраћати преступника који представља непосредну пријетњу и опасност по безбједност других људи;
- открити преступ тражењем доказа или скривених осумњичених;
- спријечити бијег осумњичених за које се вјерује да су починили озбиљно кривично дјело и који активно избјегавају хапшење бијегом, али само онда када су друге могућности испробане и показале се као неефикасне, или су разматране, али су се сматрале неприкладним.

Добробит животиња

Водичи паса су у сваком тренутку одговорни за добробит својих паса.

Агенције за провођење закона које се баве обуком и употребом службених паса свјесне су да је од највеће важности обезбиједити добробит службених полицијских паса, како због моралне обавезе тако и због одржавања њихове оперативне ефикасности, те да руковање службеним псима подлијеже релевантним важећим законским и подзаконским актима.¹ Само пас који је у доброј форми и доброг физичког здравља ће пружити ефикасну услугу и имати продужен животни вијек, а тиме бити и исплатив.

Превентивна здравствена заштита кључна је у обезбјеђивању добробити сваког службеног полицијског пса.

¹ Босна и Херцеговина има усвојене законске и подзаконске акте о добробити животиња: Закон о заштити и добробити животиња („Службени гласник БиХ“, бр. 25/09, 9/18); Закон о ветеринарству у Босни и Херцеговини („Службени гласник БиХ“, бр. 34/02), Правилник о оснивању и условима за азиле за животиње („Службени гласник БиХ“, бр. 27/10), Правилник о заштити паса кућних љубимаца („Службени гласник БиХ“, бр. 18/12), Закон о ветеринарству Федерације БиХ („Сл. новине ФБиХ“, бр. 46/2000); Закон о заштити и добробити животиња („Службени гласник БиХ“, бр. 25/09), Закон о заштити и добробити животиња („Службени гласник Републике Српске“, бр. 111/2008); Закон о ветеринарству у Републици Српској („Сл. гласник Републике Српске“, бр. 75/2017); који дају оквир за поштовање принципа очувања добробити животиња у Босни и Херцеговини.

Организације за ветеринарску његу и добробит животиња

За све службене полицијске псе водиће се ветеринарска евиденција, у којој треба да се биљеже прегледи, лијечење, вакцинације и историја болести. Осим тога, седмични запис о тежини пса, примијењеним таблетама против паразита и првој помоћи/лијечењу, који не захтијевају услуге ветеринара, такође треба да се редовно биљеже. О таквом поступању ће бити информисан супервизор јединице за псе.

Ветеринарска евиденција биће доступна за преглед надлежног ветеринара, инструктора и других заинтересованих страна као што су чланови удружења за заштиту животиња, уколико се иста захтијева.

Супервизори јединице за псе биће одговорни за надзор ветеринарске његе и обезбјеђивање добробити животиња. Уз то, уопштено гледано, водич пса одговоран је за здравље, одржавање кондиције и добробит свог пса. Док су пси агенција за провођење закона смјештени у штенарама агенције за провођење закона, ова одговорност лежи на особљу јединице која се брине о псима.

Ако пас показује симптоме болести који захтијевају ветеринарску помоћ или је неспособан за рад због болести или повреде, водич мора да обавијести надзорника јединице за псе или ветеринара чим је то прије могуће, а да би се спријечиле даљње компликације. Водич паса треба да добије релевантну дозволу о даљњем поступању од својих надређених, прије него настану даљњи трошкови лијечења пса.

Док се пас опоравља од повреде, болести или операције и није способан за рад, водич је адекватна особа која ће се бринути за пса. У таквим околностима ипак може бити пожељно да водич пса помало вјежба, уколико је то могуће. У случају било каквих сумњи, увијек треба потражити савјет ветеринара.

Пас којег се не би смјело током периода опоравка тренирати, нити с њим проводити лагане вјежбе, треба да буде адекватно смјештен да се опоравља у миру, док се водичу дају друге дужности предвиђене одговарајућим интерним актом.

Редовне ветеринарске прегледе неопходно је проводити сваких 12 мјесеци, обично у вријеме када се врши и редовна вакцинација паса.

Вакцинација

Превентивна здравствена њега паса од највеће је важности за одржавање потпуно функционалне оперативне ефикасности. Агенције за провођење закона стога треба да буду свјесне и треба да обезбиједу најефикаснију годишњу вакцинацију за покривање свих пријетњи које представљају ризик за добробит свих паса у јединици. Покривени минимум вакцинације треба да садржи редовне годишње вакцине/таблете против:

- хепатитиса и других заразних болести јетре,
- штенећка,

- парвовируса,
- параинфлуенце,
- лептоспирозе (мишје грознице),
- бјесноће, као и

таблете/ампуле против буха, крпеља, паразита, укључујући очне паразите (агенције за провођење закона ће обезбиједити третман против црва, буха и крпеља као дио своје превентивне здравствене стратегије, да би се спријечили затајење срца, нутритивни недостаци, бронхопнеумонија, црви/бухе и крпељи и заразне болести).

Прехрана

Агенције за провођење закона ће обезбиједити да сви пси у њиховој надлежности буду храњени прикладном храном која у потпуности задовољава потребе одраслих радних паса.

За штене је првих 12-18 мјесеци кључно за развој. Агенције за провођење закона ће псима давати потпуну уравнотежену храну да би се обезбиједио правилан развој њихових мишића, унутрашњих органа и имунолошког система.

Женке, уколико се користе за размножавање, захтијевају одговарајућу прехрану прије парења, током и након окота штенаца. Ово обезбеђује максималан број здравих штенаца и помаже при опоравку женке до потпуног здравља.

Разнолика квалитетна храна треба да буде доступна за задовољавање прехранбених потреба због различитих здравствених стања паса, алергија, доби пса итд.

Омогућавање нутритивно богате исхране свим псима, са уравнотеженим нивоом протеина, масти, угљикохидрата, витамина и минерала, важна је пракса коју мора да слиједи свака агенција за провођење закона која у свом раду користи службене псе.

Исхрана службених полицијских паса се врши брикетираним храном за псе. Брикетираним храном за псе је дехидрирана храна у гранулама која је својим саставом најчешће прилагођена одређеној пасмини, доби и активности паса.

Службени полицијски пси се хране два пута дневно сухом дехидрираним храном.

Норматив утрошка намирница за сухи – брикетирани оброк

Дневни оброк за одраслог неактивног пса (који није изложен високим физичким напорима усљед обуке и тренинга) храњеног Супер Премиум Енерџи (Super Premium Energy) храном износи око 1% његове укупне тјелесне тежине.

Супер Премиум Енерџи је она храна која на декларацији од стране произвођача има приказан садржај витамина, минерала, протеина и масти, потребних за оптималан раст и развој пса, као и повећану активност паса приликом обуке и тренинга.

Дневни оброк за одраслог, активног пса (пас који је изложен високим физичким напорима усљед обуке и тренинга) храњеног Премиум Енерџи храном износи око 2% његове укупне тјелесне тежине.

Структура јединица за псе

Структура уопштено зависи од унутрашње организације сваке агенције за провођење закона, али би минимално требало да садржи:

- супервизора јединице за псе/командира јединице,
- водиче који раде са псом,
- особље задужено за бригу о штенарама, поправке, хигијену простора за смјештај паса и складиштење хране.

Оперативни ресурси

Пси ће бити распоређени у оквиру агенција за провођење закона да би задовољили потребе сваке агенције. Супервизор јединице за псе одговоран је за распоређивање свих расположивих паса да би се потребе агенције за провођење закона испуниле на најбољи начин.

Кад год је то могуће, логистичко одјељење ће планирати минималну опремљеност јединица за псе доступних по смјени. Захтјеви за службене псе на унапријед планираним догађајима, као што су нпр. спортски догађаји треба да буду примљени у јединици за планирање у раној фази, док супервизори јединице за псе треба да буду укључени у планирање и проналажење ресурса за покривање тих догађаја, те да дају тактичке савјете о томе како службени пси могу најбоље да се распореде.

Запошљавање и одабир водича паса - политика запошљавања

Важећи прописи унутар агенције за провођење закона дефинишу правилан начин одабира водича паса у службу – односно полицајца који мора да задовољи следеће опште критеријуме:

- да је полицијски службеник са службеним положајем у структури у којој је на дужности,
- да је сертификован као "водич паса" или спреман/спремна да заврши курс за водича паса у надлежној агенцији за провођење закона,
- да добровољно прихвата да ради са службеним псом,
- да је одабран/а на основу тестирања које проводи комисија у оквиру агенције за провођење закона, са свим елементима који такав тест има, укључујући и тест физичке спремности,
- да задовољава остале критеријуме регулисане важећим законодавством.

Одабир водича пса ће се одвијати кроз процес запошљавања и селекције. Одабир водича паса је одговорност супервизора јединице за псе, с тим да поједине елементе процеса могу да подрже и олакшају друга одјељења у структури, као што је кадровска служба и сл.

Сви водичи који руководе псом предвиђеним за пензију требали би да имају право да остану да раде као водичи и да добију замјенског пса под условом да је пас задовољио све потребне критеријуме. Водичи паса такође морају да буду свјесни да пси који су им додијељени могу у врло ријетким приликама (из оперативних разлога) бити поново додијељени другом водичу. Међутим, препоручује се да се, након што водич и пас постану тим и на тај начин успоставе повезаност, остану да раде као тим јер је повезивање у тим процес који захтијева вријеме и рад, те ће се додјела пса другом водичу догодити само у посебним околностима.

Улога водича паса и главне одговорности особља јединице за псе

Улога водича пса је да:

- пружи реактивну помоћ и подршку свим оперативним службеницима и специјалистичким одјељењима одговарајућом употребом службених паса,

- лоцира и испоручи доказе или починиоце кривичног дјела,
- контролише потенцијалне и стварне сметње, те повећа безбједност службеника и јавности уопште.

Водичи паса унутар агенције за провођење закона такође имају додатне улоге предвиђене интерним актом.

Водич службених полицијских паса задужује службеног полицијског пса, за којег је одговоран до разрешења дужности или расхоровања службеног полицијског пса, те пролази теоретску и практичну обуку за водича службеног полицијског пса, коју води непосредни руководилац водича службених полицијских паса на основу плана и програма обуке и тренинга.

Водич службеног полицијског пса је свакодневно одговоран да:

- врши увид у здравствено стање пса којег дужи и о евентуалним промјенама обавијести претпостављеног, који ће одлучити о потреби ветеринарског збрињавања,
- тренира са службеним псом којег дужи по плану и програму обуке и тренинга, ако је задужио обученог службеног пса, да би исти задржао потребни ниво достигнуте обуке или је унаприједио,
- у случају задужења необученог пса, истог уз помоћ сертификованог инструктора водича службених паса обучи по плану и програму обуке за предвиђену намјену,
- уколико се укаже потреба, а због одсуства другог водича службеног полицијског пса у договору са претпостављеним, преузме бригу о другом службеном полицијском псу до повратка његовог водича,
- у случају оперативног ангажовања провјери тренутно психо-физичко стање службеног полицијског пса и ако је позитивно изврши припрему истог, припреми опрему и неопходне намирнице за службеног полицијског пса које су потребне за вријеме извршавања задатка,
- приликом транспорта у службеном моторном возилу, службени полицијски пси су смјештени у намјенске транспортне боксове ради сопствене безбједности и безбједности других полицијских службеника,
- након повратка са терена водич службеног полицијског пса је дужан да збрине службеног полицијског пса, те изврши увид у исправност опреме.

Водич пса одговоран је за све аспекте одржавања и коришћења свог пса. Он брине да се с његовим псом поступа према стандардним оперативним

процедурама организације и према прихваћеним стандардима. Мора да има вољу за рад са псом, посједује основне вјештине обуке, затим треба да проводи редовну обуку и има способност контроле над псом током претраге. Такође, мора да има знања о општој њези паса, процјени здравља и основном приступу псу. Дужан је да води евиденцију и пише извјештаје према утврђеним прописима и да их преда свом надређеном, према утврђеној хијерархији.

Водич пса има предност у доношењу одлука о способности пса за рад и одмор те одлука о прекиду претраге и наставку рада, када за то наступе или престану услови ограничења. У раду са псом непосредно сарађује с тренером паса/супервизором.

Оперативни брифинг потребно је одржати прије почетка оперативних активности или током њих. Овај оперативни брифинг кључан је алат и требало би да садржи све битне информације потребне за провођење операција у оквиру агенција за провођење закона. Оперативни брифинзи не би требало да се проводе заједно с другим полицијским службама, да би се обезбиједила правилна координација када су службени пси распоређени заједно с другим безбједносним службама.

Прије и током дневних операција, водич паса мора да обезбиједи да:

- пас је здрав, живахан и мотивисан за тражење на безбједан и прецизан начин.

Овај захтјев се провјерава физичким прегледом, процјеном понашања пса и дневним тестом пса који проводи водич пса. Када пас није ангажован на задатку потраге, његову радну кондицију треба одржавати вјежбањем (претрагом терена за тренирање, трчањем, шетњом и игром).

Ако водич паса оцијени да пас није способан за рад, због неког од услова ограничења (врућина, дехидрација, повреде узроковане оштрим предметима, угризи инсеката или друге болести), дужан је да одведе пса на одмор и процјену даљњег рада.

Водич пса брине да је пас нормално ухрањен и да редовно добива довољно воде за пиће. Вода је врло важна током врућих љетних дана када је потребно пса чешће одмарати и давати му довољно воде потребне за његов организам.

Током врућих дана потребно је обезбиједити да пас борави у хладовини када није смјештен у штенари.

Водич припрема пса за транспорт у специјализованом транспортном средству. Опрема пса која је неопходна за транспорт мора да се користи на правилан начин и одржава према потреби.

Водич треба брзо да одговара на захтјеве агенције за провођење закона за употребу службеног пса, пружајући оперативну подршку полицијским службеницима. Такође, треба да:

- проводи претраге користећи псе опште намјене или специјализоване псе као подршку локалним службеницима; убрза лоцирање несталих лица и хапшење починилаца кривичних дјела; дјелује као подршка локалним службеницима у њиховим истрагама и одговорима на инциденте;
- проводи радње суздржавања опасних паса који су се нашли ван контроле, укључујући нападе паса унутар јединице, ради заштите јавне безбједности;
- проводи планиране патроле као подршку ради откривања и спречавања криминала;
- пружа подршку службеницима да би се омогућило безбједно радно окружење приликом провођења налога за претрагу или интервенција у објектима;
- пружа специјализоване савјете оперативним полицијским јединицама о распоређивању паса, да би се допринијело развоју одговарајућих стратегија и тактичких планова;
- промовише употребу паса и одржава демонстрацију рада колегама и широј јавности; упозна их с улогама и вјештинама службених паса у агенцији за провођење закона, те подржи развој позитивних односа између полиције и јавности;
- преузме одговарајућу бригу, обуку и руковање службеним псима опште намјене да би се обезбиједило здравље, добробит и оперативна ефикасност пса/паса.

Супервизор

Супервизор би требало да добије све релевантне информације да би могао да одреди како се најбоље припремити за задатке наведене у радном налогу. Када су службени пси агенције за провођење закона у статусу оперативне приправности, оперативни брифинг треба да буде проведен када је тим распоређен.

Информације које предају водичу требало би да укључују:

- дневно радно вријеме (очекивано радно вријеме),
- дневни распоред према подручјима,
- сва оперативна ограничења која могу да утичу на псе за потрагу,
- специфичне информације о пријетњама повезане с објектима (или лицима) које треба претражити,

- информације о томе које су стране или лица одговорни за омогућавање приступа подручјима која је потребно претраживати,
- информације које стране или лица морају да буду обавијештени у случају да службени пас агенције за провођење закона идентификује присутност експлозива,
- информације током догађаја који се одвијају у случају индикације експлозива (путеви за евакуацију, посебне мјере опреза итд.),
- све друге релевантне информације које умањују ризик за водиче или службене псе,
- сви ажурирани прописи, закони или поступци агенције такође треба да буду доступни водичу,
- све релевантне документе треба овјерити или испунити сам водич пса.

Неопходно образовање и квалификације водича паса

Претходно образовање и искуство:

- завршена почетна обука и завршен пробни рад,
- завршен курс за водича паса опште намјене,
- завршен специјалистички курс за водича паса (ако је потребно),
- испуњени специфични захтјеви физичке способности.

Потребне вјештине које водич паса треба да посједује уопштено су:

- добре вјештине тимског рада и проактиван приступ развоју односа с колегама,
- добре комуникационе вјештине са способношћу јасног изношења логичких аргумената,
- способност израде сажетих извјештаја или других докумената,
- способност идентификовања, анализе и управљања ризиком за доношење одлука заснованих на доказима,
- добре вјештине управљања временом са способношћу организовања и одређивања приоритета,
- способност коришћења стандардних пакета информационе технологије (ИТ), система и/или база података за испуњавање захтјева улоге,
- способност објективног прегледа сопственог учинка и предузимања корака за побољшање.

Стални професионални развој особља јединице за псе

- Неопходно је одржавати и ажурирати основно знање, разумијевање и вјештине које се односе на функцију водича паса и подручје полицијске оперативне одговорности.
- Унапређивати знање и разумијевање модерних приступа утврђених полицијским истраживањем који се односе на функцију водича паса, укључујући рјешавање проблема и тимски рад, те објединити то у радну праксу.
- Одржавати радно знање и разумијевање нових и растућих криминалних пријетњи и приоритета који утичу на улогу тимова паса и користити тренутну најбољу праксу за њихово рјешавање да би се омогућио проактиван и превентиван приступ.
- Проводити годишњу и обавезну обуку, укључујући тестове физичке спремности, обуку о личној безбједности, прву помоћ и заштиту података итд.

Тестирање водича паса

Од свих водича паса унутар агенција за провођење закона се очекује да буду физички спремни и да могу завршити тест физичке спремности кад год се то од њега/ње затражи. Ово је важно да би се обезбиједило да сви водичи могу бити оперативно распоређени у било којем тренутку и да агенција за провођење закона може да испуни своје обавезе према захтјевима.

Водичи такође морају да посједују сљедеће сертификате:

- сертификат о обучености,
- сертификат о специјалистичкој обуци.

Способности службених паса и захтјеви

Одабир паса

Приликом одабира, нема специфичних ограничења за пасмине.

Сваки пас који потенцијално улази у процес обуке требало би да показује сљедеће квалитете:

- добар темперамент, физичку кондицију и здравље,
- одличну способност тражења и вољу за радом,

- натпросјечну природну жељу за преузимањем,
- способност рада у свим условима и окружењу без ометања.

Препоручене физичке особине су:

- средње велики пси (50-65 cm висина гребена), са тјелесном масом 25-35 kg, добре анатомије, без видних ограничења у чврстоћи леђа и екстремитетима, што резултира великом физичком и психичком издржљивошћу,
- мезоцефални тип главе, већи број мирисних ћелија у носу, боље дисање што резултира споријим замором,
- маказаст или клијештаст загриз који гарантује велику снагу угриза,
- кратка, оштра длака са поддлаком.

Препоручене психичке особине:

- чврста нарав у нормалним околностима, пас треба да је сталожен, пажљив и сигуран у себе;
- средња темпераментност при ниском, средње или високом прагу раздражљивости;
- равнодушност на гласне звукове, гласни звукови као нпр. експлозије, пуцњава, генератори, тешке машине не смију да плаше пса;
- равнодушност према отвореном пламену, диму као и другим јаким мирисима;
- висок ниво интелигенције;
- везаност према водичу;
- веома изражен плијенски нагон повезан са истрајношћу.

Непожељне особине:

- сваки вид лоше нарави,
- плашљивост на звукове,
- плахост,
- несигурност у окружењу,
- уједљивост,
- изражена мекоћа,
- недовољна везаност за водича.

Агенције за провођење закона имају псе обучене за различите намјене и могу да се користе у сљедеће сврхе:

Пси за проналажење

- осумњичених или несталих/рањивих лица на разним теренима, у зависности

од временских рокова и превладавајућих временских услова,

- индикацију на остављене украдене предмете или друге доказне материјале;

Пси за претраживање

- осумњичених у отвореним просторима или зградама,
- несталих лица,
- имовине, нпр. доказног материјала који је остављен или прикривен;

Пси за употребу силе – кад се догађају нереди

- коришћење за контролу/сузбијање спонтаних/спорадичних нереди,
- заштита угрожених подручја/објеката,
- коришћење за унапријед планиране догађаје на којима могу да избију јавни нереди/фудбалске утакмице/велики догађаји,
- употреба силе – сустигни и задржи, сустигни и одступи од напада, напад оружјем/напад на водича паса,
- коришћење с циљем потраге и хватања осумњиченог који бјежи, уједањем или држањем осумњиченог под присмотром зависно од њихових поступака и заштита и безбједност оперативног особља,
- хватање наоружаног/насилног преступника у складу са важећим правилницима;

Пси као подршка наоружаним полицијским службеницима

- контрола/држање под надзором објеката или отворених простора,
- потјера и хапшење осумњичених,
- потјера и потрага за осумњиченима на отвореном терену,
- претрес зграда/возила у потрази за осумњиченима као подршка наоружаним службеницима;

Проактивна употреба паса код потраге за опојним дрогама/ватреним оружјем/новцем

- коришћење за претрагу зграда, возила и отворених простора у потрази за често коришћеним контролисаним супстанцама, новцем у облику новчаница и ватреног оружја и његових саставних дијелова,
- коришћење за претрагу у операцијама које се предузимају према полицијско-обавјештајном моделу, као подршка службенику у претрази (на основу налога);

Пасивна употреба паса код потраге за дрогом/новцем

- коришћење за неометано претраживање око појединаца у некој конкретной зони, у гужвама и на јавним мјестима и догађајима, на основу података или у склопу редовних активности, као и за давање индикације присуства често коришћених супстанци и новца;

Спашавање жртава, спашавање у катастрофама, претрага

- пси се користе за потрагу за људским остацима и крвљу – у различитим окружењима (истрага о несталим лицу/мјесту судара у друмском саобраћају/мјесту одлагања тијела, контаминацији крвљу – потрага на основу оружја/одјеће итд.),
- потрага за закопаним људским остацима, било дјеломичним или цијелим тијелом,
- претрага терена, рушевина, сњезних лавина;

Претрага за експлозивима

- пси за откривање експлозива користе се за претрагу зграда, возила и отворених простора и рута за одбрамбене операције и против-терористичке операције претраге;

Одбрана и напад

Службени полицијски пас – за напад и одбрану користи се за:

- одбијање напада на полицијске службенике,
- савладавање отпора,
- спречавање бјекства,
- проналажење и хватање починилаца кривичних дјела,
- спречавање бјекства лица лишених слободе.

У ову сврху користе се:

- службени патролни пас,
- службени пас за контролу маса,
- службени пас за дуалну намјену,
- службени пас за посебну намјену.

Стражарска служба

Службени полицијски пас - за стражарску службу, користи се за:

- обезбјеђење лица и објеката.

Ови пси не смију да се користе за извршавање других службених задатака, уколико за то нису посебно обучени.

Јавни немири великих размјера

Мора се нагласити разлика између свакодневног нереда и јавног нереда великих размјера.

Службени пси могу да се користе за различите тактичке опције укључујући:

- службене псе који чувају имовину;
- службене псе који се користе за задржавање и изолацију одређеног подручја током трајања нереда;
- распршивање малих непријатељских група коришћењем минималног броја паса;
- повлачење службених паса и водича као корак ка поновном успостављању нормалне ситуације.

Ове опције треба размотрити у раној фази заједно с осталим опцијама тако да пас и водич буду саставни дио плана.

Прије ангажовања службених паса у ситуацијама успостављања јавног реда треба узети у обзир сљедеће:

- треба дати јасно упозорење да је потребно ангажовати службене псе;
- бити свјесни да коришћење паса привлачи публицитет;
- колико год је то могуће, обезбиједити да се пси не користе у подручјима гдје може да се окупи пуно невиних људи;
- ако је водич повријеђен, његов/њен пас ће га заштитити од нападача.

Агенција за провођење закона треба да, на бази искуства, састави тим који ће на најефикаснији начин одговорити оваквим ситуацијама.

Угризи паса и пријава угриза службеног пса

Потребно је слиједити поступак евиденције угриза пса, као и поступак пријаве.

Сви водичи паса морају да посједују знање о политици употребе силе. Важно је да водичи буду способни да адекватно опишу и образложе ситуацију. Приликом израде и писања извјештаја и давања усмених изјава, службеници би требало да буду у могућности да пруже одговарајуће доказе.

Извјештаји који се односе на угризе паса морају да буду у складу са примјењивим стандардима.

Свака повреда лица или штета на имовини од стране службеног пса мора да буде пријављена супервизору јединице за псе и прослијеђена належаном службенику који ће размотрити околности.

У свим околностима (на дужности или ван ње) у којима службени пас повриједи лице или оштети имовину, инцидент мора бити пријављен супервизору јединице за псе. Додатно, инцидент мора да се забиљежи уз документовање околности. За инциденте на дужности, водич пса мора да поднесе Извјештај о инциденту прије одласка с дужности.

Ако је лице угризено, без обзира на повреду, или је службени пас ангажован с намјером да угризе осумњиченог, супервизор јединице за псе ће истражити инцидент и припремити извјештај попуњавањем обрасца за пријаву угриза, који ће бити достављен инспектору јединице за псе након разговора с водичем.

Набавка, радни вијек, отпис и пензионисање службених полицијских паса

Набавка паса углавном се одвија путем добро успостављеног програма узгоја. Овај програм се бави предвиђањем потенцијалних потреба и узгојем потребног броја паса у складу с тим. Агенције за провођење закона такође набављају псе на разне друге начине. Набавка службених полицијских паса на сљедеће начине:

- куповина младих и перспективних паса који испуњавају услове за службеног полицијског пса, сходно закону о јавним набавкама;
- куповина обучених паса који испуњавају услове за службеног полицијског пса сходно закону о јавним набавкама;
- донација паса, од стране правних или физичких лица, који испуњавају услове за службеног полицијског пса (утврдити тестирањем пса);
- сопствени узгој тј. упаривање службених паса, узгој и подизање сопственог легла.

Тестирање паса који се набављају извршиће одговорна и кинолошки стручна лица из састава полицијског органа. Кинолошки стручна лица су „сертификовани“ инструктори и водичи службених полицијских паса из састава полицијског органа.

Радни вијек свих службених паса ограничен је старосном доби до 7 година. Изузетно, може да се продужи ако је службени полицијски пас и након напуњених 7 година у доброј радној кондицији.

Након тога, периодичним тестирањем сваких 6 мјесеци до максимално напуњене 10. године живота, радну способност провјерава сертификовани инструктор за обуку водича службених паса. На основу резултата тестирања инструктор даје мишљење о радној способности,

те препоручује наставак рада или пензионисање службеног полицијског пса.

Тест којем се подвргавају службени пси сваких шест (6) мјесеци након навршених седам (7) година старости садржи:

- провјеру здравственог стања пса;
- провјеру радне кондиције;
- провјеру постојаности нагона код пса;
- провјеру пса у раду из намјене за коју је обучаван (детекција, напад и одбрана итд.).

Отпис службених паса

Уколико у току радног вијека службеног пса водич службеног пса или сертификовани инструктор примијети недосљедности у раду пса, исти се има тестирати на прописани начин.

Уколико службени пас не испуњава наведене критеријуме теста, исти се отписује из службе, те се збрињава од стране водича, или се бесплатно даје на усвајање припадницима полицијског органа или грађанима који изразе жељу за његовим удомљавањем.

Пензионисање / Отпис пса

Службени пси повлаче се из службе из различитих разлога, укључујући:

- завршетак радног вијека пса;
- случајеве када пас постаје неспособан за рад;
- болести паса; или
- пензионисање или премјештај водича.

Супервизори јединица за псе одговорни су за све одлуке везане за пензионисање паса.

Ветеринар би требало да прегледа све службене псе који се приближавају уобичајеној доби за пензионисање, да би утврдио да ли су способни да остану у оперативној служби. Службени пси ће бити прегледани око свог седмог рођендана, а ако се оцијени да су и даље способни за оперативну службу, наставиће се користити, али уз обавезну шестомјесечну процјену.

Ако је службени пас болестан, што може довести до пријевременог пензионисања, супервизори јединице за псе ће наложити да пса прегледа ветеринар.

У горе наведеном случају, супервизори јединице за псе, након прикупљања доказа, направиће детаљан извјештај о томе, који ће садржавати коментаре ветеринара и водича наведеног пса, као и овлашћеног инструктора паса и завршити препоруком супервизора јединице за псе о даљњем поступању у вези са тим псом.

Пренос власништва над пензионисаним полицијским псима

Власништво над псом који се повлачи са дужности може да буде пребачено на његовог водича. У том случају, водич мора да поднесе писани захтјев супервизору јединице која користи полицијске псе, који ће дати своје мишљење о прикладности тог преноса власништва. У неким случајевима, пас може да буде пензионисан и повјерен другом лицу, о чему такође одлучује супервизор јединице према свом нахођењу.

Нови власник пса преузима одговорност за све трошкове у вези са његом пса након промјене власништва.

Када није утврђен нови дом за пензионисаног полицијског пса, супервизор јединице која користи полицијске псе ће размотрити све могућности за ново удомљење пса.

У изузетним околностима, када се сви покушаји да се успјешно удоми пензионисани полицијски пас покажу као неуспјешни, можда ће бити неопходно размотрити друге могућности. Мора да се нагласи да је еутаназија посљедња опција и да ће ту коначну одлуку донијети именовани службеник.

Пренос власништва над псима трајно повученим из службе

Пси који су трајно повучени из службе након неуспјешног редовног сертификавања или из разлога лоше ефикасности подлијежу истим условима преноса власништва.

Пренос власништва или продаја оперативних паса

У одређеним околностима када агенција за провођење закона није у могућности да користи потпуно оперативног или способног полицијског пса, власништво над псом може да се пренесе или пас може да се прода.

Дневни задаци

На почетку сваке дужности, прије распоређивања, водичи ће извршити сљедеће задатке:

- након извођења из штенаре, сви службени пси биће прегледани на знакове повреда или других болести и по потреби лијечени;
- унутрашњост штенаре ће се провјерити ради уочавања било каквих знакова да пас није здрав (нпр. трагови повраћања или крв у боксу/кавезу);
- на све знакове повреде или болести водич ће обавијестити супервизора јединице паса који ће одлучити да ли ће одобрити даљњи ветеринарски преглед;

свака ветеринарска њега проводиће се у ветеринарској ординацији коју је одобрио супервизор јединице;

- штенара ће се чистити редовно и према процедурама;
- посуде за храну ће се испразнити и очистити;
- залихе свјеже воде за пиће биће доступне службеним псима у сваком тренутку.

Сви службени пси агенције за провођење закона стално ће носити огрлицу и идентификациону плочицу. Овим би требало бити могуће јасно идентификовати пса као службеног пса агенције за провођење закона.

Смјештај паса у штенари

Сљедеће информације пружају смјернице у вези с држањем паса у свим службеним штенарама.

Службени полицијски пси смјештени су у унутрашњим и спољашњим, намјенски изграђеним боксовима од тврдог материјала адекватних димензија. Објекти за смјештај службених полицијских паса (службене штенаре) могу бити изграђени само на компактном и опједитом тлу са ниским нивоом подземних вода, те ван подручја која могу бити угрожена поплавама и клизањем терена. Такви објекти морају бити изграђени у складу с општим хигијенско-техничким захтјевима и на начин који омогућава оптималне микроклиматске и зоохигијенске услове смјештаја примјерене појединој врсти животиња.

Температура зрака у службеним штенарама не смије бити нижа од + 5 степени целзијуса, а љети може бити у складу са спољашњом температуром ваздуха, с тим да у том случају мора бити обезбијеђен такав систем провјетравања, а према потреби и систем климатизације, који ће обезбиједити довољно провјетравање, а према потреби и расхлађивање.

Подови, зидови и стропови службених штенара морају бити на одговарајући начин изоловани од дјеловања неповољних климатских утицаја те морају бити од непорозног и нехигроскопног материјала који омогућава ефикасно чишћење, прање и дезинфекцију, као и отпорни на грижење и гребање.

У просторијама и просторима у којима бораве службени полицијски пси мора бити обезбијеђено довољно дневног свјетла, примјерено појединој врсти животиња.

У унутрашњим боксовима у којима бораве службени полицијски пси морају се два пута годишње, а према потреби и чешће извршити дератизација и дезинсекција.

У спољашњим боксовима смјештене су кућице за псе, са отвором за улазак и излазак. Отвор за

улазак пса се налази на дужој страни кућице. Материјал од којег је кућица направљена је термоизолациони панел. Ивице кућице као и улаз ојачани су лимом због дуготрајности. Кућица се поставља на мјесту које није изложено директном удару вјетра и на начин да је отвор за улазак окренут према завјетрини.

Поправак и одржавање штенаре биће одговорност јединице за псе.

Штенаре, помоћне просторије и приступне стазе ће се свакодневно чистити, дезинфиковати једном седмично или чешће ако је потребно, од стране особља задуженог за одржавање штенаре и водича паса укључених у обуку.

Само активни службени пси биће смјештени у штенарама агенције за провођење закона. Пензионисани службени пси агенције за провођење закона, пси луталице или заплијењени пси неће се држати у штенарама.

Уколико јединица поседује штенаре ван службених просторија агенције за провођење закона, оне морају да задовољавају једнаке стандарде квалитета.

Транспорт

Агенција за провођење закона има различита полицијска возила у служби која се редовно користе за превоз службених паса.

Службене псе треба превозити у возилу у којем су предузете мјере и које је намјенски опремљено тако да је спријечено да пси буду одбачени у возилу приликом кочења или у судару. То се постиже обезбјеђивањем правилно постављеног штитника за псе који може да издржи удар пса или постављањем кавеза причвршћеног унутар простора за ношење терета возила.

Потребан простор у возилу зависи од величине и броја паса који се превозе, али треба омогућити псу/псима да заузму опуштени положај, да се окрећу и мијењају положај по жељи. Температура возила којој су изложени пси треба да буде једнака оној коју имају путници (морају да имају доступан клима уређај). Осим тога, потребно је обезбиједити да пси буду заштићени од директне сунчеве свјетлости која може да подигне тјелесну температуру на неприхватљив ниво и тако озбиљно наштети службеном псу.

Пси се не смију остављати у возилу без надзора, осим ако нису предузете одговарајуће мјере за њихову безбједност и добробит, тј. контрола температуре, вентилација, спречавање бијега и повреда других лица.

Да би се обезбиједила добробит паса, агенције за провођење закона који псе превозе у овим возилима, неопходно је да у потпуности прилагоде дизајн кавеза и да се на најбољи начин

искористи додатна опрема (нпр. блокада возила, вентилациони отвори, јединице климатизације итд.).

Возила треба одржавати чистим, а кавезе треба према потреби и дезинфиковати. Одговорност за обезбјеђивање чистоће биће на водичима паса и помоћном особљу. Само одговарајуће дезинфекционо средство за чишћење кавеза у возилима које не може да наштети псима смије да се користи и буде доступно свим водичима.

Опрема - врсте и намјена

Сва опрема која се користи требало би да одговара задатку који се обавља, те треба да је користе обучени службеници. Опрема се дијели у неколико категорија:

- лична опрема,
- опрема за штенаре,
- опрема за обуку паса,
- лична заштитна опрема,
- општа опрема,
- тактичка опрема.

Лична опрема

Сва одјећа која је додијељена водичима паса мора у потпуности да одговара њиховој улози и пружа одговарајућу заштиту од временских прилика и других опасности у складу с процјеном ризика.

Опрема за штенаре

Дизајн и конструкција штенаре, са свим потребним захтјевима које иста треба да испуни, те врста и количина опреме за одржавање, помоћне просторије, средства за чишћење, предмет су одлучивања унутар сваке агенције за провођење закона, али морају да задовољавају униформисане стандарде.

Опрема за обуку

Сви поводци, појасеви, огрлице итд. морају да буду дизајнирани тако да могућност лома и кидања буде сведена на минимум. Неопходан је редован преглед опреме од стране супервизора да би се обезбиједило да је опрема увијек спремна за коришћење и примјерена својој намјени. Играчке за псе морају да буду одговарајуће величине да би се ризик од гутања/гушења пса играчком свео на минимум.

Препоручена методологија обуке службених паса је систем похвале и награде. То је поткријељено правилима обуке који детаљно описују методе које ће се користити у обуци службених паса агенција за провођење закона. Међутим, повремено ће бити потребно користити методе присиле и корекције да би се носили

с нежељеним понашањем пса у складу са методологијом обуке.

И даље остаје правило да ће агенције за провођење закона увијек настојати да користе методу подстицаја и награђивања пса. Када се користе методе присиле и корекције, то ће се вршити само под водством тренера/инструктора, након што су исцрпљене све друге методе. Осим тога, након што нежељено понашање пса престане, више се неће користити оваква метода. Надаље, ако се понашање не исправи у врло кратком временском периоду, продужена употреба присиле није више нити оправдана нити потребна.

Све методе исправљања и присиле користеће се само под надзором и упутствима тренера. Коришћење опреме у ову намјену биће сведено на апсолутни минимум и увијек ће бити документовано у извјештајима о обуци. Специјалне огрлице биће издане само тренерима и оне не чине дио одобрене опреме, осим током обуке. Ланци пригушнице могу да се користе, али уз горе наведене параметре и ограничења.

Опрема која није одобрена за коришћење у обуци службених паса укључује огрлице за даљинско тренирање дизајниране за изазивање струјног удара и огрлице које штитају. Прикладне су даљинске огрлице које раде емитовањем распршивача, звука или стимулације, изузев електричног удара. Супервизоре јединице за псе треба подстицати да користе опрему, методе и технике које побољшавају резултат обуке, балансирајући између траженог резултата и добробити пса.

У свакодневном раду треба користити различиту опрему. Ова опрема, ако се о њој правилно брине, обезбиједиће да остане употребљива дуже времена. Одређена опрема, уколико се не одржава правилно, пуца или рђа, те под оптерећењем може да се сломи. Због тога је изузетно важно одржавати сву опрему за псе, те је чувати на сувом мјесту онда када се не користи.

Заштитна опрема

Обука службених паса агенције за провођење закона, посебно вјежбе које се тичу борбе против криминала, укључује физички ризик и потребно је да се користи заштитна опрема. Велики је избор заштитне опреме која може да се набави.

Заштитни рукави, одијела/комбинезони које штите од пуног загрива, панталоне које штите од гребања, брњице итд., могу да се користе у обуци службених паса агенција за провођење закона. Избор опреме која се носи мора да се заснива на очекиваном исходу обуке и природи службеног пса с којим водич ради. Процјена ризика мора се увијек провести прије почетка сваке обуке.

Тактичка опрема

На сљедећој листи дат је примјер уобичајених типова тактичке опреме за коју се зна да је тренутно у употреби и коју би могле да набаве и користе јединице које користе полицијске псе:

- камере (камере које носе пси, за фотографисање или снимање видео-снимака) за извиђање и давање упутстава прије неког задатка и извјештавање о реализацији истог;
- балистички прслуци (за псе);
- комплет за одржавање јавног реда (за псе);
- омча за дизање или спуштање пса на одређену висину.

Ово није коначан попис с обзиром на то да се на овом подручју стално развијају нови производи.

Спретност паса

Треба подстицати коришћење реалистичне и специјализоване опреме за обуку спретности паса дизајниране за безбједну процјену способности пса да превлада практичне препреке, која се тренира уз традиционалну опрему за спретност, препоне, вагу или А-оквир, скок удаљ, скок кроз прозор и сл.

Ватрено наоружање

На располагање се треба ставити различито ватрено наоружање које је, када се испали, способно да имитира оперативне ситуације. Приликом извођења таквих вјежби од кључног је значаја лична безбједност, те је важно да службеници који раде у непосредној близини мјеста пуцања из ватреног наоружања носе заштиту за уши. Ватрено наоружање не смије се испалити ако постоји опасност од општећења слуха пса из непосредне близине.

Прва помоћ

Треба обезбиједити одговарајућу прву помоћ (уз одговарајућу обуку). Иста би требало да укључује и пружање прве помоћи за псе. Сетови за прву помоћ треба увијек да буду доступни на лицу мјеста. У возилима ће се налазити одвојени комплети прве помоћи, један за људску употребу и други прибор за псе.

Процјене ризика

Агенције за провођење закона ће користити систем управљања ризиком, уз комбинацију упутства и доброг управљања опремом да би се елиминисала или на најнижи могући ниво смањила опасност за псе и људе.

Сваки водич пса увијек мора да води бригу о свом здрављу и безбједности и трајно да процјењује ризике свих дужности које треба да обавља. За процјене ризика могу да се користе ИТ системи управљања/системи евидентирања.

Прикупљени подаци укључују, али нису ограничени на:

- податке о свим водичима паса/свим службеним псима (укључујући бројеве микрочипова)/податке о обуци/акционе планове, евиденције/извјештаје о угризима паса/ветеринарске евиденције/кинолошке евиденције и сл.)

За евиденцију водича паса и службених паса одговоран је супервизор јединице.

Евиденција о угризима паса биће одговорност водитеља јединице за псе као именованог официра.

Опасни пси

Захтјеви за поступање с потенцијално опасним псом за планирани догађај рјешаваће се подношењем захтјева путем уобичајеног задатка. Захтјев треба упутити контактирањем јединице/јединица на начин предвиђен правилником.

Унапријед планирани захтјев за помоћ с потенцијално опасним псом захтијеваће најмање два водича паса. У случају присуства више паса на локацији, могу бити потребни додатни водичи паса.

Помоћ у истрагама гдје је псе потребно премјестити или заплијенити у сврху истраге процијениће се од случаја до случаја да би се утврдило колико је водича паса потребно, што ће се базирати на процјени ризика и доступним информацијама/обавјештајним подацима.

Препоручено трајање обуке

Основни принципи

- Обука за почетну акредитацију треба бити прилагођена за испуњавање појединачних захтјева водича паса и службених паса.
- Општеприхваћено је да водичи и пси у тиму уче различитом брзином.
- Оперативни тимови паса могу да покажу способност достизања акредитационог стандарда и да се сматрају оперативно способним у краћем временском оквиру од предвиђених сати обуке.
- Треба уложити напор да би се обезбиједило да оперативни тимови (водич и службени пас) испуне тражени минимални стандард акредитације унутар предложених сати за обуку.
- У одређеним околностима од неких оперативних службених паса могу да се захтијевају додатни сати обуке, прије него што се узму у обзир за акредитацију и ступање у оперативну дужност.
- Инструктор обуке за почетну акредитацију континуирано ће пратити ниво обуке за сваки оперативни тим паса.

Предложени сати обуке за добивање почетне акредитације детаљно су наведени у наставку:

Обука за пса опште намјене	312 сати - 13 седмица
Обука за пса за подршку ватреном наоружању	96 сати - 4 седмице
Обука за пса за откривање несталих лица	192 сата - 8 седмица
Обука за пса за откривање експлозива	240 сати - 10 седмица
Обука за пса за откривање дроге/готовине/ватреног наоружања	240 сати - 10 седмица

Да би се одржали високи стандарди, сваки оперативни пас мора да прође минимални број сати обуке сваке године прије годишње акредитације. Акредитација траје 12 мјесеци, док поновна акредитација може да се изврши до 30 дана прије истека да би се задржао исти датум обнове акредитације.

Одговорност водича паса је обезбиједити да се потребан број сати обуке заврши прије годишње акредитације.

Минимални потребни сати обуке за сваки тим службених паса прије годишње акредитације детаљно су наведени у наставку:

Пас опште намјене	50 сати
Пас опште намјене (мање од 3 године службе)	80 сати
Пас за подршку ватреном наоружању	48 сати (уз сате опште праксе)
Пас за откривање несталих лица	56 сати
Пас за откривање експлозива	100 сати
Професионални пас за откривање дроге/готовине/ватреног оружја (активна претрага)	50 сати
Пас за откривање дроге/новца/ватреног оружја (пасивна претрага)	50 сати
Пас за откривање дроге/готовине/ватреног оружја (дуални пас)	75 сати

Горе наведени сати обуке одређују минимални број сати потребних прије него што може да се приступи годишњој обнови акредитације.

Сати обуке биће равномјерно распоређени кроз 12-мјесечни период и ефикасно и унапријед испланирани. Гдје год је прикладно и потребно, оперативни службени пси моћи ће завршити више сати обуке од минималних захтјева.

Сертификовање

Битно је да постоји процес који обезбјеђује да сви оперативни службени пси и водичи паса постигну минимални стандард оперативности прије него што добију овлаштење за обављање оперативних дужности.

Сви пси биће оцијењени по завршетку обуке да би добили сертификат за обављање оперативних дужности. Исти ће поново добивати сертификате на годишњем основу, према задацима које морају да обављају. Овај процес организује главни инструктор паса и проводи га према плану обуке. Ако је пас показао да своје функције обавља на безбједан и ефикасан начин, може се издати дозвола за оперативно распоређивање на период од дванаест мјесеци. Овај процес укључује и процјену знања водича и примјене свих принципа добробити пса.

Ако пас не задовољава захтјеве, мора се одмах повући с оперативних дужности и о томе је потребно обавијестити именовано службено лице. Уколико не постигне тражени ниво обучености и након проведене додатне обуке, тј. ако иста не резултира успјешном сертификацијом, пас ће бити трајно повучен с оперативне дужности.

Обука и тренинг службених полицијских паса

Обука и тренинг службених полицијских паса подразумијева рад са службеним полицијским псима у смислу њихове припреме, одабира и обуке за одређену намјену и специјалности на којима ће радити у току радног вијека.

Вјежбе основне послушности службених полицијских паса

Послушност је основни предуслов за све остале видове обуке и тренинга службених паса. У основној обуци службених паса се описују основне радње које би службени пас требао да научи.

Основну послушност чине сљедеће вјежбе:

- долазак и сједање испред водича који стоји,
- долазак и лијегање испред водича који клечи,
- долазак отпозади и лијегање између ногу водича који клечи,
- сједање поред лијеве или десне ноге водича који стоји,
- залијегање поред лијеве или десне ноге водича који стоји,
- сједање испод лијеве или десне руке водича који клечи,
- сједање између ногу водича који стоји,
- залијегање између ногу водича који стоји,
- ходање напријед и назад поред лијеве, десне или између ногу водича,

- окрети приликом ходања уз ногу водича за 90% на лијеву или десну страну, те за 180% у смјеру кретања,
- сједање поред лијеве, десне или између ногу водича у покрету,
- залијегање поред лијеве, десне или између ногу водича у покрету,
- сједање са опозивом,
- лежање са опозивом,
- пуштање на команду.

Долазак и сједање испред водича који стоји

Долазак и сједање испред водича је вјежба у којој пас, на команду водича, треба да приђе равно, што ближе водичу, сједне испред њега и концентрисано гледа у водича.

Долазак и лијегање испред водича који клечи

Долазак и лијегање испред водича који клечи је вјежба у којој пас, на команду водича, треба да приђе и легне равно испред, што ближе водичу и да концентрисано гледа у водича.

Долазак отпозади и лијегање између ногу водича који клечи

Долазак отпозади и лијегање између ногу водича који клечи је вјежба у којој пас, на команду водича, треба да приђе одостраг и легне равно између ногу водича и да концентрисано гледа у водича.

Сједање поред лијеве или десне ноге водича

Сједање поред ноге водича је вјежба у којој пас на команду мора да из било којег претходног положаја, најчешће из положаја испред водича, дође и заузме сједећи положај паралелно са ногом водича, с тим да су му груди у равни водичеве ноге и да притом концентрисано гледа у водича.

Залијегање поред лијеве или десне ноге водича

Залијегање поред ноге водича је вјежба у којој пас на команду мора из претходног положаја сједења поред ноге водича да заузме лежећи положај паралелно са ногом водича, с тим да су му груди у равни водичеве ноге и да притом концентрисано гледа у водича.

Сједање испод лијеве или десне руке водича који клечи

Сједање испод лијеве или десне руке водича који клечи је вјежба у којој пас на команду мора да из било којег претходног положаја, најчешће из положаја испред водича, дође и заузме сједећи

положај испод раширене руке водича, с тим да су му груди у равни водичевог тијела и да притом концентрисано гледа у водича.

Сједање између ногу водича који стоји

Сједање између ногу водича је вјежба у којој пас на команду мора да из било којег претходног положаја, најчешће из положаја испред или иза водича, дође и заузме сједећи положај између ногу водича, с тим да су му груди у равни водичевих ногу и да притом концентрисано гледа у водича.

Залијегање између ногу водича који стоји или клечи

Залијегање између ногу водича је вјежба у којој пас на команду мора из претходног положаја сједења између ногу водича да заузме лежећи положај између ногу водича, с тим да су му груди у равни водичевих ногу и да притом концентрисано гледа у водича.

Ходање напријед и назад поред лијеве, десне или између ногу водича

Ходање напријед и назад поред лијеве, десне или између ногу водича је вјежба у којој пас на команду мора да хода у заданом положају, у непосредном контакту са водичем, с тим да су му груди све вријеме у равни водичевог тијела и да притом концентрисано гледа у водича. У том положају мора да остане без обзира на промјене правца или смјера водича или мјењања ритма кретања.

Окрети приликом ходања уз ногу водича за 90% на лијеву или десну страну, те за 180% у смјеру кретања

Окрети приликом ходања уз ногу водича за 90% на лијеву или десну страну, те за 180% у смјеру кретања је вјежба у којој пас на команду мора током кретања промијенити правац или смјер кретања при чему мора да остане у непосредном контакту са водичем.

Сједање поред лијеве, десне или између ногу водича у покрету

Сједање поред лијеве, десне ноге или између ногу водича у покрету је вјежба у којој пас који се слободно креће уз водича, на свако застајање, треба без команде да заузме сједећи положај паралелно са ногом водича, с тим да су му груди у равни водичеве ноге и да притом концентрисано гледа у водича.

Залијегање поред лијеве, десне или између ногу водича у покрету

Залијегање поред лијеве, десне ноге или између ногу водича у покрету је вјежба у којој пас који се слободно креће уз водича, на свако застајање

у клечећи положај од стране водича, треба без команде да заузме лежећи положај паралелно са ногом водича, с тим да су му груди у равни водичеве ноге и да притом концентрисано гледа у водича.

Сједање са опозивом

Сједање са опозивом је вјежба у којој пас који се налази поред лијеве или десне ноге водича, на команду (нпр. сједи), заузима сједећи положај и остаје у том положају након што се водич удаљи од њега до момента када га водич опозове. Тада пас треба брзо да се приближи водичу и заузме правилан положај који му водич сигнализује.

Лежање са опозивом

Лежање са опозивом је вјежба у којој пас који се налази поред лијеве или десне ноге водича, на команду (нпр. лежи), заузима сједећи положај и остаје у том положају након што се водич удаљи од њега до момента када га водич опозове. Тада пас треба брзо да се приближи водичу и заузме правилан положај који му водич сигнализује.

Пуштање на команду

Пуштање на команду је вјежба у којој пас на команду водича треба да водичу препусти играчку или неки други предмет који држи у устима.

Обука и тренинг службених полицијских паса за напад и одбрану

Уколико није другачије одређено позитивним законским и подзаконским актима, средства присиле, као што су физичка снага, укључујући борилачке вјештине, палица, средства за везивање, уређај за присилно заустављање лица или возила, хемијска средства, ватрено оружје, службени пси, водени топови, специјална возила, специјалне врсте оружја и експлозивне направе могу се употријебити када је то потребно за заштиту људских живота, одбијање напада, савлађивање отпора, те спречавање бијега.

Прије употребе било којег средства присиле, полицијски службеник даће упозорење, осим ако би то могло да угрози безбједност полицијског службеника или другог лица или би било очито непримјерено или бесмислено у датим околностима.

Уколико у обављању полицијског посла службени пас остане без надзора водича, други полицијски службеник је дужан да предузме мјере ради спречавања даљње употребе службеног пса као средства присиле.

Службени пси могу бити употријебљени за

спречавање бјекства, проналажење и хватање починиоца кривичног дјела, спречавање бјекства лица лишених слободе, обезбјеђивање лица и објеката, спречавање отпора или одбијање напада на полицијског службеника, друга лица или објекте који се обезбјеђују.

Такође, службени пси се користе за проналажење трагова и предмета кривичних дјела, проналажење несталих и залуталих лица, спашавање лица настрадалих у елементарним непогодама и проналажење лешева, као и за вршење позорничке и патролне дјелатности, не сматра се употребом силе у смислу ових смјерница.

Службени пси могу да се користе једино ако су припремљени за обављање одређених службених радњи и ако их воде водичи службених полицијских паса.

Водич је дужан да пази да пас непотребно не повриједи лице против кога се употребљава.

Водич службеног полицијског пса, кроз обуку, обезбјеђује псу стицање нових знања, извршавање наређења (команди) и учи га дисциплинованом понашању.

Напад и одбрана употребом службеног полицијског пса-нападача

Службени полицијски пас-нападач се у току обуке и тренинга увјежбава да на команду водича изврши напад на:

- лице које је активно у различитим ситуацијама (на отвореном простору, у затвореном простору, у возилу, из возила, из хеликоптера, вертикални упад, у отежаним временским условима, условима смањене видљивости – дим, магла, сузавац итд.);
- на лице које је пасивно (на отвореном простору, у затвореном простору, у возилу, из возила, из хеликоптера, вертикални упад, у отежаним временским условима, условима смањене видљивости – дим, магла, сузавац итд.)
- као и одбрану водича или тима у случају активног напада (на отвореном простору, у затвореном простору, у отежаним временским условима, условима смањене видљивости – дим, магла, сузавац итд.)

Обука и тренинг службених паса за напад и одбрану

- Основна послушност службених полицијских паса
- Изградња и каналисање нагона (прелазак из агресије у плијен и обрнуто)
- Обука напада и одбране
- Тактичке варијанте

Обука дуалног и патролног службеног пса за напад

Да би се службени пас нападач могао да употријеби у садејству са тимом за хапшење, након завршетка обуке у основној послушности и нападачким техникама, мора се у напредној фази обуке кондиционирати за заједнички рад са тимом за хапшење. Током фазе тактичке обуке, све радње научене у фази основне обуке морају да буду модификоване за примјену током рада са тимом.

Службени пас нападач се обучава за пружање подршке тиму за хапшење у сљедећим тактичким радњама:

- приликом атипичног понашања наоружаног криминогеног лица,
- приликом пасивног понашања наоружаног криминогеног лица,
- хапшење високог ризика,
- рад у условима смањене видљивости,
- засједно дејство,
- претрага објеката и отворених простора за наоружаним крим-лицима,
- отварање ватре из ватреног оружја на упадни тим,
- напад из моторног возила,
- десант из хеликоптера,
- осигурање јавног реда и мира

Кретање ходником је радња у којој се тим за хапшење приближава циљаној просторији користећи постулате тзв. тихе варијанте. Водич службеног пса са службеним псом се у тактичком поретку налази на претпоследњој позицији, одмах испред задњег покривача, осим ако се иде на циљану тактичку варијанту употребе службеног пса нападача. У тој тактичкој претпоставци водич са псом је на трећем мјесту у поретку иза штитоноше и покривача по дубини. Иза водича се крећу два његова покривача, те остатак тима. Водич не држи лично наоружање у руци, јер му је примарни задатак пас. Из тог разлога је битно да два покривача буду увијек иза њега, штитећи га од отварања ватре из ватреног оружја. Да не би одао тим у наступању, службени пас мора да се креће уз ногу водича а да притом не одаје присуство стварањем буке. У зависности од стране ходника којим се тим креће, службени пас се креће уз лијеву или десну ногу водича или између ногу водича. Приликом заустављања тима, службени пас, без вербалне команде, треба да сједне поред или између ногу водича, а уколико тим заузме клечећи положај, пас треба да легне. У одређеним ситуацијама службеног пса носи водич или други припадници тима, те га и за ту радњу треба кондиционирати.

Претрага простора или терена за наоружаним криминогеним лицем је радња у којој службени пас нападач, на команду водича одлази у претрагу за сакривеним маркирантом. Обука је иста као обука потражног пса. Млади пас, употребом чула мириса, треба да пронађе сакривеног маркиранта и да након проналаска реагује на одговарајући начин. Пасивног маркиранта треба да обезбиједи до опозива водича или угризе након напада од стране маркиранта на њега, а активног маркиранта истог момента бескомпромисно нападне и чврсто држи до доласка тима за хапшење, који га ставља под контролу.

Опозив је радња у којој службени пас нападач, на команду водича, треба да се врати до водича на одређену позицију у поретку тима за хапшење.

Пуштање је радња у којој службени пас нападач, на команду водича, треба истог момента да престане са активним нападом на маркиранта и почне интензивно да га облајава. Често се веже за радњу опозива, гдје службени пас након пуштања маркиранта добија сљедећи сигнал, повратак до водича у поредак тима.

Десант из хеликоптера је тактичка радња у којој се службени пас користи за напад директно из хеликоптера који лебди на малој висини или се употребљава након спуштања алпинистичким техникама из хеликоптера. Поступке службеног пса одређује наступ маркиранта.

Јавни ред и мир. Службени пас нападач се употребљава у случају ескалације немира. Службени пас се користи за разбијање нереда или хватање одређеног лица из групе изгредника.

Напад из моторног возила је тактичка радња у којој се службени пас нападач шаље директно из моторног возила (фургон или БОВ) на активног или пасивног маркиранта. Поступке службеног пса одређује наступ маркиранта

Рад у условима смањене видљивости је исти као рад у околностима нормалне видљивости, с том разликом да се користе чула пса која су много развијенија од људских. У условима ноћног рада, магле или употребе сузавца, службени пас може неометано да ради истим интензитетом као у условима нормалне видљивости.

Обука службеног пса за посебну намјену

Службени пси за посебну намјену (антите-роризам) су моћан алат у борби против ове врсте кривичних дијела. Успостављањем функционалног упадног тима ојачаног службеним псом за посебну намјену и стварањем услова за њихово оперативно дјеловање, безбједност припадника тима приликом извршавања најсложенијих задатака се диже на још виши ниво.

Разлика између класичног нападача и службеног пса за посебне намјене је у томе да је службени пас за посебну намјену пас са ниским прагом агресије на граници водљивости. У току обуке све вјежбе напада, без обзира на понашање маркиранта, завршавају угризом. Не кондиционира се опозив, обезбјеђивање пасивног маркиранта нити пуштање (пас се куком одваја од маркиранта) из разлога стопостотне фокусираности пса на извршење радње напада. Радње са двојаким завршетком могу да учине пса несигурним у очекивања водича те његово дјеловање да отупи, а то не смије да се догоди у ситуацијама у којима се овај пас употребљава.

Службени пас за посебну намјену се обучава за пружање подршке упадном тиму у сљедећим тактичким радњама:

- упад у просторију,
- упад у просторију алпинистичким техникама,
- засједно дејство,
- рјешавање талачких ситуација,
- хапшења високог ризика,
- хапшење наоружаног криминогеног лица атипичног понашања,
- отварање ватре из ватреног оружја на упадни тим,
- напад из моторног возила,
- десант из хеликоптера,
- претрага објеката за наоружаним криминогеним лицима,
- претрага објеката за наоружаним крим-лицима у условима смањене видљивости.

Упад у просторију је тактичка радња у којој се службени пас шаље у напад на маркиранта након насилног отварања врата. По доласку на упадну позицију, службени пас треба да је неутралан на све радње припадника тима за хапшење, везане за правилно позиционирање током припрема за упад у просторију. Тек на команду водича за директни напад на маркиранта, службени пас треба да реагује на

кондиционирани начин. Уколико има више од једног маркиранта у просторији, службени пас напада првовиђеног маркиранта док другог маркиранта под контролу стављају припадници упадног тима. Ток упада изгледа тако да водич, након насилног отварања врата и убацивања флеш-бенга, шаље пса у просторију. Службени пас у просторији ради по сопственом нахођењу користећи се вјештинама кондиционираним у току обуке. Након процјене водича да је дошло до контакта службеног пса и маркиранта, он даје сигнал покривачима за улазак у просторију. Покривачи чисте углове, помјерају се толико дубоко у просторију да водич може да им се прикључи отпозади и заједно наступају према мјесту одакле се чују звукови борбе службеног пса и маркиранта. По ступању у визуелни контакт са службеним псом и маркирантом, те процјене да је могућ безбједан приступ, водич директно наступа до пса којег хвата за оковратник, први покривач хвата слободну руку маркиранта и примјењујући захват из специјалних вјештина обара маркиранта те га на тај начин фиксира на тлу, док други покривач оружјем обезбјеђује окружење са позиције по сопственом нахођењу. Након што је пса смирио, водич га куком одваја од маркиранта, ставља га под контролу и након сигнала за остатак тима, изводи га у апсолутној послушности из просторије. Тек након тога упадни тим предузима остале радње према маркиранту.

Вертикални упад у просторију је тактичка радња упада у просторију алпинистичким техникама. Упадни тим, због немогућности упада у циљану просторију другим методама, користи алпинистичке методе уласка кроз прозор или неки други отвор у циљану просторију. Службени пас је специјалним алпинистичким опрсником навезан за водичев дводијелни појас. Два покривача, припадника алпинистичког тима се спуштају до позиције погодне за покривање остатка тима од отварања ватре на њих, лијево и десно, у мртвом углу отвора. Водич се предвиђеном методом спушта до отвора и улази кроз њега у просторију. Након њега, у просторију истовремено упадају бочни покривачи. Водич откачује пса са навеза и шаље га у директни напад или претрагу простора. У оба случаја службени пас има задатак да, након контакта са маркирантом, истог бескомпромисно нападне и чврсто држи до доласка упадног тима, који га ставља под контролу. У почетним тренинзима, маркирант треба да буде видљив за пса одмах након упада да би се што бржим угризом ријешило стреса изазваног абзајлом.

Засједно дејство је тактичка радња гдје водич службеног пса са службеним псом и једним покривачем, маскирани маскирним или Гили одијелима, заузима прикривену позицију на мјесту гдје се очекује пролазак маркиранта. До

мјеста најпогоднијег за постављање засједе, тим наводи снајпериста-осматрач. По доласку и заузимању адекватне позиције, службени пас ни на који начин не смије одати присуство тима, без обзира на то колико дуго тим остане у засједи. Задатак службеног пса у засједи је да све вријеме пажљиво осматра (нарочито у условима смањене видљивости) и упозори говором тијела, а нипошто лајањем, водича на приближавање мете. Након процјене водича о испуњавању услова који омогућавају службеном псу безбједно рјешавање задатка, он пса шаље у напад. Службени пас треба изненада, муњевито и бескомпромисно да нападне и чврсто држи маркиранта до доласка тима, који га ставља под контролу.

Рјешавање талачких ситуација је тактичка радња ослобађања таоца употребом службеног пса за посебну намјену. Службени пас се углавном употребљава из засједе или изненадним упадом у просторију у циљу раздвајања отмичара и таоца, чиме се омогућује упадном тиму рјешавање талачке ситуације. С обзиром на то да је немогуће обучити службеног пса да разликује таоца од отмичара, у току тренинга је потребно заштитити оба маркиранта заштитном одјећом, а службеног пса употријебити из позиција из којих је највећа вјероватноћа да ће напасти отмичара угризом за руку у којој држи оружје, а не таоца. Током обуке дугог напада с леђа, треба кондиционирати младог пса да угризе надлактицу маркиранта, чиме га избацује из равнотеже и обара на леђа. Таква ситуација пружа највећу вјероватноћу раздвајања отмичара и таоца, што је и циљ увјежбавања. Угриз за надлактицу се прво увјежбава са статичним маркирантом. Маркирант је у клечећем положају, десне руке савијене у лакту и избачене у страну. Након што водич припреми пса на удаљености од 2-3 корака, даје знак маркиранту да помјера руку горе-доле, што анимира пса да угризе тачно то мјесто. Након што пас напада искључиво понуђено мјесто, маркирант почиње да се креће, а пас се пушта са веће удаљености. Кондиционирање је успјешно након што пас на дугом нападу напада искључиво надлактицу маркиранта.

Напад из моторног возила је тактичка радња у којој се службени пас за посебну намјену шаље директно из моторног возила (фургон или борбено оклопно возило-БОВ) на активног или пасивног маркиранта. Млади пас се обучава да у току вожње буде до врата из којих ће се напад извршити и да након отварања врата од стране првог покривача нападне прво лице које му уђе у видно поље. Битно је да се навикне на могућност дуже вожње ван транспортног бокса. Водич и тим добијају информације о кретању, дешавањима, удаљености и положају мета у односу на кретање возила од возача или

командира тима који је на мјесту сувозача, јер немају увид у дешавања ван возила. Након што возач доведе возило у позицију најпогоднију за напад, први покривач отвара врата, а водич шаље пса у напад. Иза пса из возила излазе лијеви и десни покривач, за њима водич, па остатак тима по потреби. Млади пас, без обзира на исказано понашање маркиранта, треба да нападне брзо и бескомпромисно, те чврсто држи маркиранта до доласка тима, који га ставља под контролу. Уколико има више маркираната, млади пас са водичем и покривачима се фокусира на једну мету, док остале мете ставља под контролу остатка тима.

Десант из хеликоптера је тактичка радња у којој се службени пас користи за напад директно из хеликоптера који лебди на малој висини или се употребљава након спуштања алпинистичким техникама из хеликоптера који лебди на висинама до 30 метара. Приликом спуштања алпинистичким техникама низ уже, из лебдећег хеликоптера, службени пас носи специјални алпинистички опреник предвиђен за рад алпинистичким техникама. Током спуштања низ алпинистичко уже, навезан је за водичев дводијелни алпинистички појас, са којег га водич отпушта након силаска на тло. Уколико водич напушта хеликоптер методом тзв. Fast Ropinga, копилот спушта службеног пса, посебно, преко система колотуре. У оба случаја прво се спуштају два водичева покривача а за њима водич и службени пас, те остатак тима. По спуштању на тло, млади пас има задатак да бескомпромисно нападне маркиранта и чврсто га држи до доласка упадног тима, који га ставља под контролу. Током обуке је битно младог пса постепено навикавати на хеликоптер. Добро социјализовани пси немају већих проблема са уласком у хеликоптер ако се мотор пали тек по смјештању тима. Добро подносе и лет до момента отварања клизних врата. Међутим, ако се псима омогући да кратко након отварања врата угледају маркиранта и добију могућност угриза (чиме се рјешавају стреса) лет хеликоптером постаје уобичајена рутина.

Претрага објекта за наоружаним криминогеним лицима је тактичка радња у којој службени пас нападач, на команду водича одлази у претрагу просторија за маркирантом. Ова тактичка радња се користи након процјене командира тима да је простор који се треба ставити под контролу превише велике површине за тим којим располаже. Задатак младог пса је да, користећи вид и слух (за разлику од класичног нападача који користи њух), што брже пронађе маркиранта те га истог момента бескомпромисно нападне и чврсто држи до доласка тима за хапшење, који га ставља под контролу. У току кондиционирања младог пса, у просторију у којој се налази маркирант, ставља

се упаљени радио или више маркираната који гласно разговарају, чиме се пас наводи да веома брзо пронађе мету и нападне је без обзира на активности којима се бави или положај у којем се налази. Упадни тим, крећући се у линији иза водича, наступа за псом, те чисти просторије из којих је пас изашао за скривеним маркирантима. Као што је већ споменуто, службени пас за посебну намјену није кондициониран да користи чуло њуха током претраге простора, те би му евентуални скривени маркиранти могли да промакну.

Службени полицијски пси за стражарску службу

Подразумијева селекцију и увјежбавање службених полицијских паса за рад на обезбјеђењу лица и објеката.

Ови пси не смију да се користе за извршавање других службених задатака, уколико за то нису посебно обучени.

За ту намјену користе се пси који имају урођени нагон одбрамбене агресије (чување одређене територије) и који ће лавезом јавити свако појављивање непознатих лица у одређеном простору, те у случају потребе одбранити рејон који обезбјеђују.

Обука и тренинг службених полицијских паса за стражарску службу

- Основна послушност службених полицијских паса за стражарску службу
- Чување објеката и лица

Стражарска служба подразумијева

- чување и одбрану повјереног рејона,
- чување и одбрану повјерених објеката,
- чување и одбрану повјереног материјално-техничког средства.

Службени пси за детекцију материја

Службени пас за детекцију материја је службени пас који се обучава да у реалним ситуацијама буде у стању да претражи задани простор у што краћем временском периоду. Интензивном претрагом би требало да самостално пронађе све материје за које се обучава и пасивно их маркира, без обзира на разне дистракције у виду површина, буке и мириса. У свим ситуацијама, а посебно приликом fine претраге би требао бити водљив од стране водича.

Примарни задатак је код службеног пса створити ланац дјеловања: одређени начин трагања – проналазак мете – правилно маркирање мете – потврђивање (награђивање).

Обука и тренинг службених паса за детекцију

Службени пас за детекцију материја се обучава за:

- претрагу просторија,
- претрагу возила,
- претрагу пртљага,
- претрагу терена,
- претрагу лица.

Службени пас за проналажење и детекцију експлозива и експлозивних средстава

Обука и тренинг службеног пса детекцију експлозива и експлозивних средстава

- Основна послушност службених полицијских паса за детекцију
- Усвајање мириса
- Рад на детекцији – проналажењу, откривању експлозива и експлозивних средстава

Приликом претраге објеката, моторних возила, лица, терена са експлозивом и експлозивним материјама пас ће трагати максимално 20 минута, без одмора, са једном или више постављених мета, да не би дошло до повећања тјелесне температуре пса усљед интензивног рада, односно преморености, што доводи до привременог пада радне способности службеног пса. Након 20-минутног рада на детекцији, потребно је одморити пса онолико колико процијени водич службеног пса, да би исти био спреман за поновни рад на детекцији.

Методе претраге су: груба (слободна, без поводца), и фина претрага уз навођење од стране водича.

Након проналаска мете службени пас врши пасивно маркирање сједењем или полијегањем и фиксирањем погледом извора мириса.

Није дозвољено активно маркирање гребањем или лајањем због могућности активирања експлозивне направе.

Дужност водича службених паса је да прије употребе службеног пса упозори вођу претреса да простор који претражују службени пси не смије бити контаминиран траговима других

полицејских службеника који су укључени у предмет (истражиоци, крим-техника и други) јер би се тиме омила квалитетна и ефикасна употреба службеног пса.

Службени пас за проналажење и детекцију оружја и муниције

Обука и тренинг службеног пса за детекцију оружја и муниције

- Основна послушност службених полицејских паса за детекцију
- Усвајање мириса
- Рад на детекцији – проналажењу, откривању оружја и муниције

Претраге објеката, моторних возила, лица, терена за оружјем и муницијом ће трајати максимално 20 минута, без одмора, са једном или више постављених мета, да не би дошло до повећања тјелесне температуре пса усљед интензивног рада, односно преморености, што доводи до привременог пада радне способности службеног пса. Након 20-минутног рада на детекцији, потребно је одморити пса онолико колико процијени водич службеног пса, да би исти био спреман за поновни рад на детекцији.

Методe претраге су: груба (слободна, без поводца), и фина претрага уз навођење од стране водича.

Након проналаска мете службени пас врши пасивно маркирање сједењем или полијегањем и фиксирањем погледом извора мириса.

Није дозвољено активно маркирање гребањем или лајањем због могућности оштећења мете као и предмета у којем је средство сакривено.

Дужност водича службених паса је да прије употребе службеног пса упозори вођу претреса да простор који претражују службени пси не смије бити контаминиран траговима других полицејских службеника који су укључени у предмет (истражиоци, крим-техника и други) јер би се тиме омила квалитетна и ефикасна употреба службеног пса.

Службени пас за проналажење наркотика и других опојних средстава

Обука и тренинг службених паса за детекцију наркотика и других опојних средстава

- Основна послушност службених полицејских паса за детекцију
- Усвајање мириса

- Рад на детекцији – проналажењу, откривању наркотика и других опојних средстава

Претрага објеката, моторних возила, лица и терена у циљу проналаска предмета кривичног дјела, тј. наркотика и других опојних средстава. Ради ефикаснијег рада службеног пса за детекцију наркотика, потребно је водити рачуна да пас врши претрагу максимално 20 минута, без одмора, са једном или више постављених мета, да не би дошло до повећања тјелесне температуре пса усљед интензивног рада, односно преморености, што доводи до привременог пада радне способности службеног пса.

Након 20-минутног рада на детекцији потребно је одморити пса онолико колико процијени водич службеног пса, да би исти био спреман за поновни рад на детекцији.

Методe претраге су: груба (слободна без поводца) и фина претрага уз навођење од стране водича.

Након проналаска мете службени пас врши пасивно маркирање сједењем или полијегањем и фиксирањем погледом извора мириса.

Није дозвољено активно маркирање гребањем или лајањем због могућности оштећења мете као и предмета у којем је средство сакривено.

Дужност водича службених паса је да прије употребе службеног пса упозори вођу претреса да простор који претражују службени пси не смије бити контаминиран траговима других полицејских службеника који су укључени у предмет (истражиоци, крим-техника и други) јер би се тиме омила квалитетна и ефикасна употреба службеног пса.

Пси за потраге и спашавање – службени потражни пси

Службени пас за претрагу терена, за разлику од класичних паса трагача и паса за проналазак индивидуалног мириса човјека (Mantrailer), обучава се да у реалним ситуацијама буде у стању да на одређени начин, интензивном претрагом, претражи задани рејон у што краћем временском периоду, без обзира на конфигурацију тла, за несталим лицима. Том приликом се оријентише свим могућим мирисним молекулама човјека, као и молекулама мириса који настају физичком повредом тла од стране човјека приликом кретања, те се притом не обазире на индивидуални мирис појединца, него проналази и маркира сва лица која се нађу у заданој зони претраге. У свим ситуацијама би требало да буде водљив од стране водича.

Обука и тренинг службених паса за потраге и спашавање

- Основна послушност службених полицијских паса за потраге и спашавање
- Обука трагања и проналаска
- Обука маркирања облајавањем
- Обука претраге терена у цик-цак са усмјеравањем

Рад на претрази терена службеним полицијским псима за потраге и спашавање подразумијева претрагу терена у циљу проналаска лица за којима се трага, као и лица настрадалих усљед природних катастрофа.

Претраживање отвореног руралног терена и водених површина, површине величине 20-30 хектара у зависности од конфигурације тла, без одмора, у потрази за несталим лицима, коришћењем методе слободне претраге „високог носа“ у циљу детекције - проналажења лица на задатом рејону.

Проналазак лица службени потражни пас јавља упорним лајањем до доласка водича.

Пси за потраге и спашавање – пси за спашавање у сњежним лавинама

Службени пас за спашавање у лавинама је обучени службени пас за претрагу терена који се додатном обуком обучава да у реалним ситуацијама буде у стању, на одређени начин, интензивном претрагом, у што краћем временском периоду да пронађе жртве затрпане у снијегу. Том приликом се оријентише свим могућим мирисним молекулама човјека и притом се не обазире на индивидуални мирис појединца, него проналази и маркира сва лица која се нађу у заданој зони претраге. У свим ситуацијама би требало да буде водљив од стране водича.

Обука и тренинг службених паса за потраге и спашавање – пси за спашавање у сњежним лавинама

- Основна послушност службених полицијских паса за потраге и спашавање
- Обука трагања и проналаска
- Обука маркирања облајавањем
- Обука претраге терена у цик-цак са усмјеравањем
- Рад на претрази сњежне лавине службеним полицијским псом за спашавање у сњежним лавинама

Претраживање сњежне лавине, површине 1600 m², са живим затрпаним лицем, максимално

20 минута без паузе. По позитивној индикацији затрпаног лица службени пас за спашавање треба да интензивним копањем и лајањем обавијести водича и помагаче на терену сњежне лавине о проналаску.

За вријеме рада службени пас се не смије ометати кретањем и радом спасилаца на терену.

У случају непроналаска затрпаног лица слиједи одмор од 30 минута или по процјени водича, те наставак претраге.

Пси за потраге и спашавање – пси за спашавање у рушевинама

Службени пас за спашавање у рушевинама је обучени службени пас за претрагу терена који се додатном обуком обучава да у реалним ситуацијама буде у стању, на одређени начин, интензивном претрагом, у што краћем временском периоду да пронађе жртве затрпане најразличитијим материјалима. Том приликом се оријентише свим могућим мирисним молекулама човјека, и притом се не обазире на индивидуални мирис појединца, него проналази и маркира сва лица која се нађу у заданој зони претраге. У свим ситуацијама би требало да буде водљив од стране водича.

Службени пас за спашавање у рушевинама се употребљава у:

- случајевима природних катастрофа као што су земљотреси, полаве, клизишта, олује, ерупције вулкана;
- случајевима других катастрофа као што су експлозије, жељезничке и авионске несреће, урушавање објеката, пуцање брана, несреће у рудницима.

Обука и тренинг службених паса за потраге и спашавање – пас за спашавање у рушевинама

- Основна послушност службених полицијских паса за потраге и спашавање
- Обука трагања и проналаска
- Обука маркирања облајавањем
- Обука претраге терена у цик-цак са усмјеравањем
- Рад на претрази рушевине службеним полицијским псима за спашавање у рушевинама

Претраживање рушевине се увјежбава са живим затрпаним лицем, максимално 20 минута без паузе. По позитивној индикацији затрпаног лица, службени пас за спашавање треба да интензивним лајањем обавијести водича и помагаче на терену рушевине о проналаску.

За вријеме рада службени пас се не смије ометати кретањем и радом спасилаца на терену, буком машина, неугодним мирисима, ватром, радом другог пса и сл.

У случају непроналаска затрпаног лица слиједи одмор од 30 минута или по процјени водича, те наставак претраге.

Материјално-техничка средства и опрема за обуку службених полицијских паса

Сљедећа материјално-техничка средства користе се за обуку службених полицијских паса:

1. рукав – мекани лијеви
2. заштитне панталоне
3. одијело FULL PROTECTION
4. рукав цивилни лијеви
5. рукав цивилни десни
6. навлака за цивилни рукав
7. заштита за шаку – HANDCOVER
8. платнена кобасица за грижење – дуга
9. платнена кобасица за грижење – кратка
10. заштитна корпа за уста метална
11. заштитна корпа (брњица) за уста кожна
12. опрсник за абзајл (спуст низ уже)
13. опрсник са натписом „полиција“
14. огрлица кожна
15. метална огрлица – давилица
16. поводац радни кожни дужине 2,5 m
17. поводац радни кожни дужине 1 m
18. поводац флексибилни радни дужине 10 m
19. телетакт огрлица са струјним ударом
20. транспортни бокс
21. гумена лоптица
22. друга средства за која се укаже потреба

Врсте експлозива за обуку службеног полицијског пса за детекцију експлозива

1. ТНТ
2. хексоген RDX бијели
3. пентрит пет 500

4. пластични експлозив
5. нитро-целулозни барут
6. ракетни барут (зоља)
7. привредни експлозив
8. октоген NGX
9. данубит
10. амонал
11. друге врсте експлозива

Врсте наркотика за обуку службеног полицијског пса за детекцију наркотика

1. кокаин
2. хероин
3. марихуана
4. хашиш
5. LSD
6. амфетамин
7. екстази
8. друге синтетичке дроге

Складиштење узорака наркотичких и експлозивних средстава и њихово обнављање

Узорци наркотичких и експлозивних средстава које водичи службених паса користе приликом обуке и тренинга службених паса за ту намјену, чувају се у коферима са шифром, који се одлажу у метални сеф смјештен у магацину.

Кључ који отвара метални сеф у којем се чувају узорци имају само одговорна лица водича службених паса.

Магацин експлозива налази се у унутрашности објекта који је под 24-сатним видео- надзором. Врата магацина додатно су ојачана и заштићена жељезним гелендером.

Узорке наркотичких и експлозивних средстава које група водича службених паса користи за обуку и тренинг паса потребно је обнављати сваких шест (6) мјесеци, а најкасније свако двије (2) године, јер се усљед коришћења и складиштења губе одређена својства материја, што отежава обуку службених паса за детекцију.

Приручник за обуку
водича службених паса у
полицијским агенцијама у
Босни і Херцеговини

Наставна област за обуку водича

Увод у кинологију

Пасмине службених паса

Њемачки овчар је средње велик, благо издужен, снажан и добро мишићав, кости су суве, а цјелокупна грађа је чврста. Висина гребена код мужјака износи 60-65 cm, а код женки 55-60 cm. Дужина трупа прелази висину гребена за око 10-15%. Њемачки овчар по карактеру је смирен, сигуран у себе, миран, опрезан и водљив. Мора по стандарду имати особине храбрости, борбености и оштрине, да би био погодан за разноврсну употребу. Глава је клинастог облика, у складу с величином тијела (дуга око 40% висине гребена). Чело је, гледано с предње стране и са стране, мало заобљено без или са слабо израженом чеоном браздом. Горњи дио главе чини 50% дужине главе. Горња и доња вилица снажно су развијене. Нос је раван, удубљења или испупчења нису пожељна. Усне су затегнуте, добро приљубљене и тамне боје. Зубало има 42 зуба по зубној формули. Вилице морају бити снажно развијене, да би зуби били дубоко усађени. Очи су средње величине, бадемастог облика, мало косо постављене и нису избуљене. Боја очију треба бити што тамнија, док свијетле, бљештаве очи нису пожељне пошто кваре утисак о псу. Има уши усправно ношене, средње величине, паралелне, нису уврнуте према унутра, врхови су шпицасти, а шкољке окренуте према напријед. Клемпаве и оборене уши нису дозвољене. У покрету или при мировању уназад ношене уши нису грешка. Горња линија трупа се протеже од почетка врата, преко добро развијеног гребена, а затим преко хоризонталних, благо падајућих леђа до стражњег дијела тијела, без видљивог прекида. Леђа су чврста, снажна и мишићава. Слабински дио је широк, снажан и мишићав. Реп досеже најмање до скочног зглоба и прелази средину задњег дошапља. Оперативне корекције репа нису дозвољене.

Кожа слободно налијеже, али при том не ствара наборе. Коректна длака је оштра, с развијеном поддлаком. Покровна длака треба бити што гушћа, равна и добро полегла уз тијело. На глави, укључујући и унутрашњост ушију, предњој страни ногу шапа, као и прсима, длака је кратка. На врату је нешто дужа и гушћа. Боја је црна с кестењастим, смеђим, жутиим до свијетлосивим ознакама, црно-сива, сива с тамнијим ознакама, седлом и маском. Непримјетне мале бијеле ознаке на прсима као и са свијетле унутрашње стране ногу, допуштене су, али нису пожељне. Поддлака посједује слабо сиви тон. Бијела боја није дозвољена. Свако одступање од наведених

тачака у стандарду сматра се грешком, чија оцјена мора бити у правилном односу са степеном одступања.

Белгијски овчар је пажљив и активан, пун енергије, увијек спреман да ускочи у акцију, квадратичан, средње велики пас, мужјаци 60-66 cm, а женке 56-62 cm у гребену. Прсни кош је спуштен до нивоа лакта. Гребен истакнут, леђа кратка и мишићава, сапи мишићаве; само благо косо положене, прса умјерено широка, али дубока; горњи дио ребра засвођен; гледано од напријед претпрсје умјерено широко, али није уско, реп добро усађен, снажан при коријену, средње дужине, досеже барем до скочног зглоба, али пожељно и даље; у мировању ношен према доле с врхом завијеним према назад у висини скочног зглоба; више подигнут у кретању, иако се завијање према врху појачава а да се при том не подиже преко хоризонтале, али никако не ствара омчу или се искривљено завија. Предње ноге вертикалне са свих страна и савршено паралелне гледано спријед, лактови чврсти, нису избочени, ни увучени. Дошапља снажна и кратка, што је могуће више вертикална према тлу или само врло благо коса према напријед, шапе округле, мачје, затворене, прсти засвођени

ГЛАВА: Високо ношена, дугачка, правоугла, лијепо исклесана и сува. Лубања и њушка су од ока једнаке по дужини, стоп умјерен, уши мале усправно ношене, маказаст загриз; кљештаст загриз, који преферирају узгајачи оваца и стоке, толерише се. Потпуно зубало према зубној формули; недостатак два прва премолара 1 (2 П1) се толерише, а трећи молари 3 (М3) се не узимају у обзир.

ХОД / КРЕТАЊЕ: Живахно и слободно кретање у свим начинима ходања; белгијски овчар је добар галопер, али његово уобичајено кретање је корачање и посебно кас, ноге се покрећу паралелно са средишњом равнином тијела.

У свим варијететима длака треба бити густа, приљубљена и добре грађе, с вунастом поддлаком која прави изврстан заштитни покров.

ДУГА ДЛАКА: Длака је крута по глави, спољашњем дијелу уха и доњим дијеловима ногу, осим стражњег дијела подлактице гдје је од лакта до зглоба дошапља прекривена дугом длаком – заставицама. Длака је дугачка и глатка по осталим дијеловима тијела, а дужа и обилнија око врата и по претпрсју гдје прави овратник. Реп је одлакан јако дугачком и обилном длаком која прави перјаницу.

Groenendael дуга длака, искључиво црна боја и Tervueren дуга длака искључиво јелења боја са црним прељевома или сива боја са црним прељевома.

КРАТКА ДЛАКА: Длака је врло кратка по глави, спољашњој страни ушију и доњим дијеловима ногу. Кратка је по осталим дијеловима тијела, а

пунија по репу и око врата гдје твори овратник који почиње код коријена уха и протеже се до грла. Исто тако и стражњи дио бедра је одлакан дужом длаком. Реп је попут четке, Malinois има кратку длаку.

ОШТРА ДЛАКА: Оно што посебно карактерише оштродлаки тип је оштрина и сувоћа длаке, која је уз то и хрскава и чупава. Дужине је око 6 cm преко цијелог тијела, краћа је по њушки, челу и ногама. Длака око очију и њушке не треба бити толико дугачка да сакрива облик главе. Но, бујна одлаканост њушке је важна. Реп не прави перјаницу.

Laekenois има оштру длаку, желења боја с траговима црног прељева, углавном по њушки и репу.

Холандски овчар је средње велики, средње тежак, добро мишићав пас, снажног, добро пропорционално грађеног тијела. Интелигентног је израза, живахног темперамента, весео при раду, велике издржљивости, активан, којег красе особине правога овчарског пса. Дужина тијела према висини гребена је приближно 10 : 9. Висина мужјака 57-62 cm, а женки 55-60 cm. На основу особина длаке разликују се: краткодлаки, дугодлаки и оштродлаки. Кретање је природно и гипко, искорак не смије бити крут и усиљен, лебдећи ни далеко испред. Величина главе је у доброј пропорцији према тијелу. Облик је дугуљаст, не масивна, без набора и сува. Њушка је нешто дужа од равне лубање. Носник је раван и паралелан с лубањом, стоп мало изражен, усне добро прилежуће. Код оштродлаког варијетета, глава има више четвртаст облик, али то је само оптичка варка. Уши су прије мале него велике. У стању узбуђења стоје напетом исправно и напријед усмјерене, високо су усађене, облик им није кашикаст. Очи су тамне, средње велике, бадемасте, постављене нешто укусо. Нос је увијек црн. Зубало је снажно и правилно развијено, маказичасто. Тијело је снажно, ребра благо заобљена, дубоке груди, али не и уске. Доња линија прсног коша равномјерно прелази у линију трбуха. Леђа су кратка, равна и снажна. Слабине су снажне, нису ни дуге нити уске, сапи не смију бити кратке ни падајуће. Предње ноге су снажне, добро мишићаве, солидна грађа костију. Задње ноге снажне, добро мишићаве. Кољено средње заобљено, због чега је избјегнуто претјерано косо продужење бутине. Код скочног зглоба пожељна је средња заобљеност, тако да се дошапље налази вертикално испод сједне кости. Без заперака. Реп је у мировању раван или опуштен и благо завијен, допире до скочног зглоба. У кретању ношен елегантно, ипак не пострано или увијен. Тежина је око 35 kg.

КРАТКОДЛАКИ: Пожељна је на цијелом тијелу оштра, не прекратка длака с богатом поддлаком. Крагна, панталоне и длакавост репа морају бити јасно видљиви. Боја је више или мање јасна

на смеђе доњем слоју или на сивој основној боји. Тигравост се простире по цијелом тијелу, крагни, гениталном подручју и одлаканом репу. Непожељно је пуно црне покровне длаке. Црна маска је у предности.

ДУГОДЛАКИ: На цијелом тијелу дуга, равна и полегла длака, груба на додир, без таласа, с богатом поддлаком. Глава, уши, шапе и стражње ноге испод скочног зглоба имају кратку и густу длаку. На стражњим странама предњих ногу је јако развијена, на доле усмјерена длака-заставице. Реп богато одлакан, без реса на ушима. Боја као код краткодлаких.

ОШТРОДЛАКИ: На цијелом тијелу је пожељна густа, оштра, жбунаста длака с изузетком главе. Густа поддлака. Длака мора бити густо затворена. Горњи и доњи дио усана богато одлакани, чупаве напријед добро стојеће обрве. На лубањи и врату длака је мање развијена, реп јако одлакан, пожељне су јако развијене панталоне. Боја је плавосива и бибер-со, сива и златно-тиграста.

Ротвајлер је средње велики – велики, снажни пас, ни здепаст ни лак, ни високих ногу ни хртаст. Његова збијена и снажна фигура показује велику снагу, окретност и издржљивост. Од пријатељске и мирне основе, он је веома водљив при раду. Његова појава одаје самопостојаност, његово држање је самоувјерено, чврстих живаца и неустрашиво. Реагује са високом пажњом према околини. Дужина тијела мјерена од грудне кости до седне кверге треба највише до 15% да превазилази висину гребена. Висина гребена мужјака 61-68 cm, 61-62 cm, мали 63-64 cm, средњи велики 65-66 cm, пожељна висина и 67-68 cm. Маса 50 kg. Висина гребена женке је 56-63 cm. Маса 42 kg.

Леђа права, снажна, чврста, крста кратка, снажна и дубока, сапи широке, средње дужине, благо заобљене, нити праве, а ипак ни јако стрме, прсни кош простран, широк и дубок (око 50% висине гребена), с добро развијеним предпрсјем и добро заобљеним ребрима.

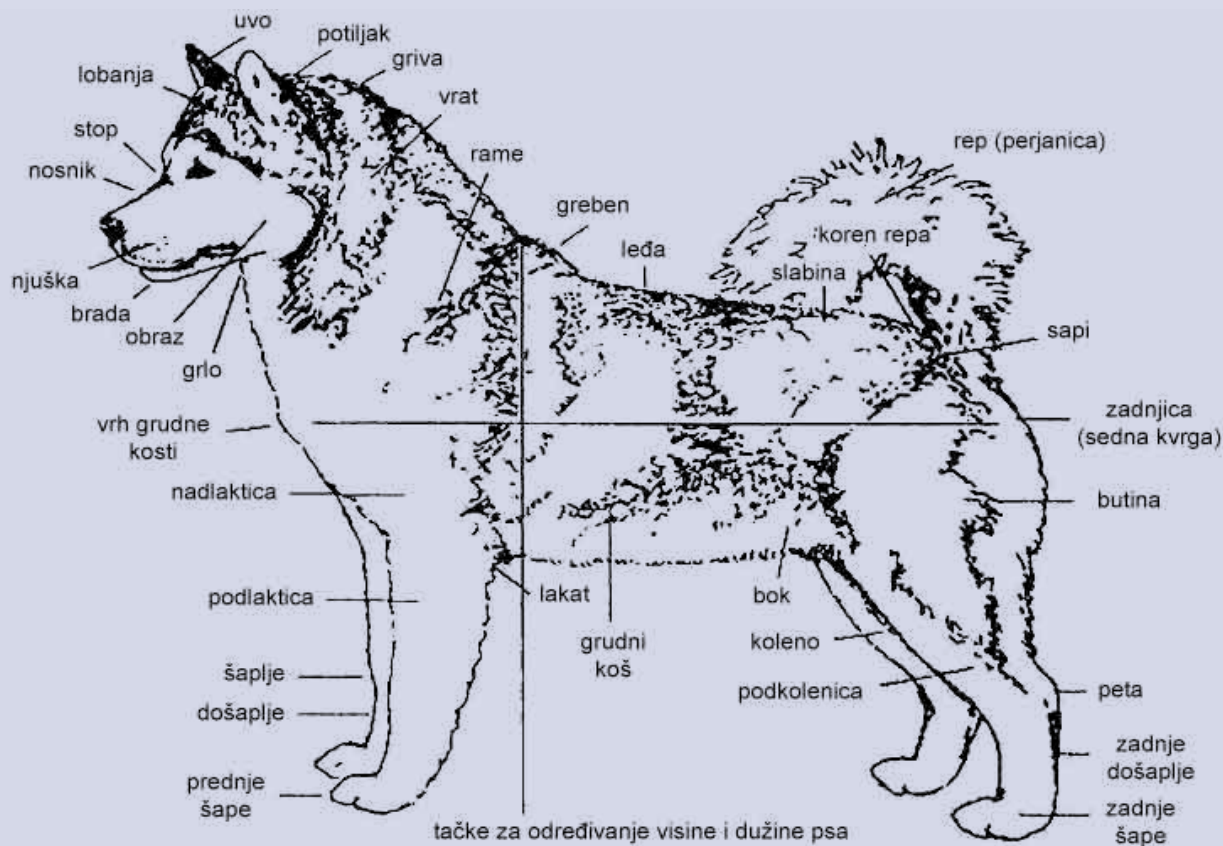
Лубања средње дужине, широка између ушију, у чеоној линији гледано са свих страна умјерено засвођења, израженог стопа, носна печурка широка, црне боје, усне тамне, чврсто прилежуће, снажне, широка доња и горња вилица, зубало јако и потпуно (42 зуба) горњи сјекутићи маказасто прелазе преко оних из доње вилице. Длака се састоји од покровне длаке и поддлаке. Покровна длака је оштра, средње дужине, груба, густа и чврсто прилежућа, црна са ограниченим ознакама (боја пламена), црвено-смеђе обојени образи, њушка, доња страна врата, прса, ноге, као и изнад очију и испод репа. Предње ноге су гледано од напријед равне и нису уско постављене. Подлактица је гледано са стране равна. Угао лопатице према хоризонталу је око 45 степени, лопатица добро постављена, надлактица прилијеже уз тијело.

Гледано отпозади, задње ноге су праве, нису уско постављене. У слободном ставу бутна кост са здјелицом, бутна кост са поткољеницом и поткољеница са дошапљем праве тупи угао. Ротвајлер је касач. Леђа остају чврста и релативно мирна. Кретање је хармонично, сигурно, пуно снаге и слободно са добрим искораком.

НАПОМЕНА: Службени пси у полицији нису искључиво горе наведене пасмине, него све пасмине које својом анатомијом и способностима одговарају потребама службе.

Анатомија службених паса

Психо-физичке особине службених паса

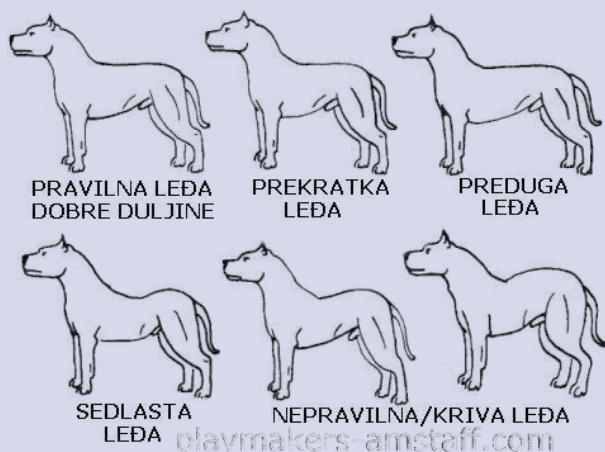

Анатомија службеног пса мора да буде таква да псу гарантује да уз минимални утрошак енергије остварује максимални учинак. Према томе, анатомија мора бити хармонична и избалансирана. Идеално је када нема претјеривања у развоју, величини или тежини службеног пса. Употребна вриједност захтијева одређени сразмјер величине и снаге. Ако је службени пас превише велики, онда је, самим тиме, или превише тежак, јер са величином пропорционално расте и тежина, или је изразито дугоног, што доводи до слабог развоја грудног коша и стрмих углова екстремитета. Претешки пси су недовољно окретни, имају слабу скочност, често немају довољно развијену вољу за радом, флегматични су и пребрзо се умарају. Дугоноги пси су у својим радним способностима, често, још више ограничени. Због несразмјерног равоја екстремитета ствара се проблем у искораку, односно пас има спутане ходове и такође се брзо

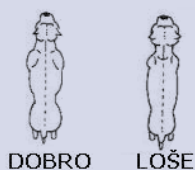
замара. Уз то још долази недовољно развијен грудни кош, који не даје довољно мјеста за унутрашње органе и пас губи равнотежу. Да би вратио равнотежу, окреће лактове према унутра или према вани што опет доводи до лошег кретања и бржег замора. Неријетко такви пси имају ситне и слабе кости.

Код малих паса и поред хармоничне грађе, недостаје снага. Костур је лаган, што их чини веома брзим и окретним, али недостаје издржљивост. Такође се јављају кратки екстремитети, што доводи до претјеране дубине и ширине грудног коша, а што опет доводи до спутаних ходова. Службени пас би требало да буде благо издуженог формата, снажних леђа, наглашеног гребена и добрих углова предњих и задњих ногу. Гребен је предњи дио леђа и требао би бити висок и наглашен да би рамена и леђна мускулатура били добро постављени. Само

LEĐA

POGLED OD GORE

такав гребен и развијен грудни кош омогућавају добар положај лопатице, чиме се омогућује добар искорак предњих екстремитета. Гребен се наставља у леђни и слабински дио који би требало да буду кратки и снажни. Искључиво тако леђа могу да обављају свој главни задатак, а то је пренос снаге из задњих ногу у предње ноге. Ако су леђа превише дугачка, долази до стварања улегнутих (седластих) леђа, повезаних с недовољно снажним лигаментима, која постају као нека врста амортизера за пренос снаге према предњици или уздигнутих (шаренастих) леђа код којих се снага губи према горе. Ако су леђа превише кратка, односно грађа је квадратична, пас тежи галопирању. У галопу се удари слабо амортизују и службени пас се брзо умара. Недовољно добри углови ногу скраћују искорак, доводе до недовољне амортизације удара приликом кретања, помјерају тежиште пса, што све доводи до бржег замора.

Препоручљиви тип главе службеног пса је мезоцефални. Овај тип главе омогућује службеном псу добро дисање, што повећава праг замора, посједује велики број мирисних ћелија, што повећава употребну вриједност код детекције материја и трагања, даје снажан угриз службеном псу итд. Препоручени загриз је маказаст, али дозвољен је и кљештасти, такође због снаге угриза.

Препоручљиви тип длаке је кратка, оштра са поддлаком, што службеном псу даје отпорност на све временске услове. Кратка длака без поддлаке слабо штити од хладноће, а дуга, мека длака се натапа водом, тешко се суши и поспјешује обољења бубрега.

Препоручљиве физичке особине су:

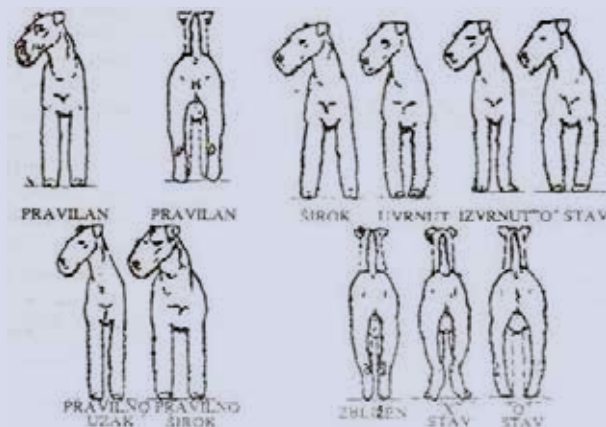
- средње велики пси (50-65 cm висина гребена), с тјелесном масом 25-35 kg, добре анатомије, без видних ограничења у чврстоћи леђа и екстремитетима, што резултира великом физичком и психичком издржљивошћу;
- мезоцефални тип главе, већи број мирисних ћелија у носу, боље дисање, што резултира споријим замором;
- маказаст или клијештаст загриз гарантује велику снагу угриза;
- кратка, оштра длака са поддлаком.

Препоручљиве психичке особине

- чврста нарав у нормалним околностима; пас треба да је сталожен, пажљив и сигуран у себе;
- средња темпераментност при ниском, средње или високом прагу раздражљивости;
- равнодушност на гласне звукове; гласни звукови као нпр. експлозије, пуцњава, генератори, тешке машине не смију плашити пса;
- равнодушност према отвореном пламену, диму као и другим јаким мирисима;
- висок ниво интелигенције;
- везаност с водичем;
- веома изражен плијенски нагон повезан са истрајношћу.

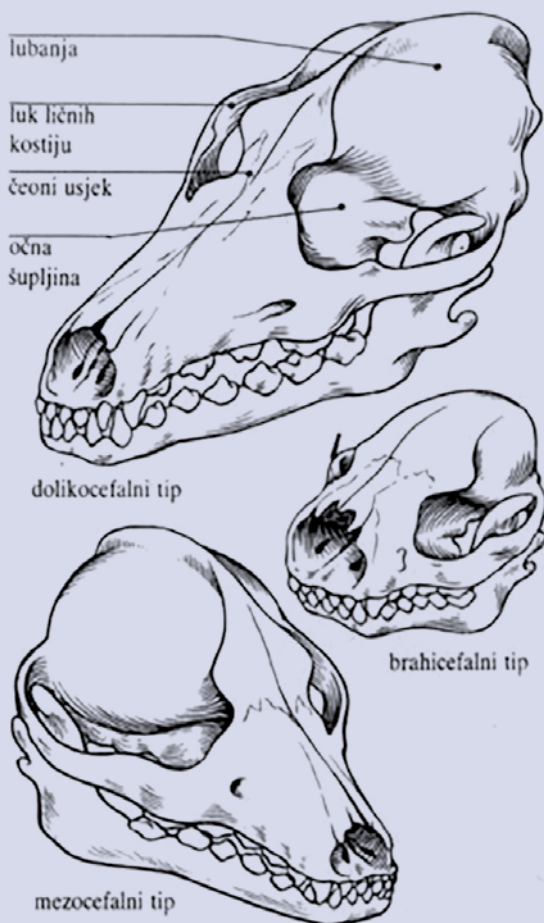
Непожељне особине

- сваки вид лоше нарави, као што је плашљивост на звукове,
- плахост,
- несигурност у окружењу,
- уједљивост,
- изражена мекоћа,
- недовољна везаност за водича.

Глава пса

Три су основна облика лубање пса:

Доликоцефални - пасмине дуге њушке као дугодлаки шкотски овчар, афганистански хрт, доберман и фокстеријер.

Брахицефални - пасмине кратке, тупе њушке као мопс, булдог и пекиншки псић.

Мезоцефални - пасмине у које спадају пси између те двије крајности.

Карактеристике лубање се разликују зависно од облика и типа лубање.

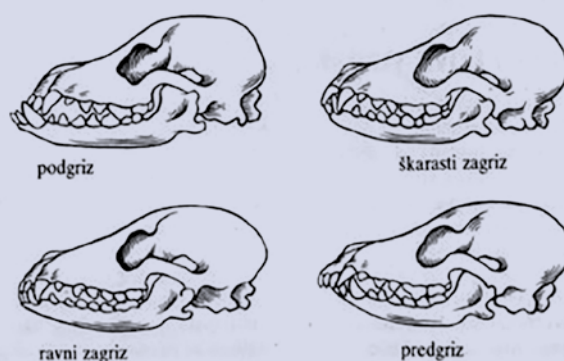
Око се налази у простору званом очна шупљина, унутар лука личних костију. Два лука личних костију одређују ширину лубање. Они се јако разликују међу пасминама - оне с дугом њушком имају прилично раван лук, док је код пасмина кратке њушке лук јако закривљен.

Облик чељусту код паса се јако разликује. Службени стандарди узгоја траже и одређени тип загриза сваког пса.

Мишићи чељусту су врло снажни. Сматра се да крижанац од 20 kg може да загризе силом од 165 kg; сила просјечног људског загриза износи 20-30 kg.

Горњи дио лубање пса у којем се налази мозак поприлично се разликује код разних пасмина. Код чиуваве се узгојном селекцијом добио куполасти облик. Нажалост, то је у неким случајевима довело до узгоја паса с природне-ним деформацијама мозга, на примјер хидроцефалуса (воде у мозгу).

Чеони усјек (стоп): То је тачка гдје се тјемена креста завршава и обрис лубање спушта према носним костима. Неке пасмине, на примјер боксер, морају према узгојним стандардима имати наглашени чеони усјек, док друге, као што су енглески хрт или бултеријер, то не морају. Са задње стране лубање тјемена креста завршава задњом кости лубање која басету даје карактеристичан облик главе. Та особина се обично не појављује код штенади млађе од девет до десет недеља.

Мозак: Већи дио псећег мозга се брине о осјетилима и препознавању околине. Врло је мало мождане масе расположиво за синтезу мисли. Пса се може научити да препозна новчаницу од 100 марака, али он никада неће схватити појам новца. Чак и велики пас, као што је бернардинац, тежином сличан човјеку, има мозак масе свега око 15 посто масе људског мозга. Занимљиво је споменути да подручје псећег мозга задужено за осјет мириса садржи 40 пута више станица него одговарајуће подручје људског мозга.

Зуби: Псећи зуби су прилагођени месождерском животу. Пси имају велике, јаке зубе за тргање (назване кољачима) којима прегризају чврсте материје. Осим тога, посљедњи преткутњак у горњој чељусту се продужио и развио оштрицу за резање, што се преклапа с првим кутњак доње чељусту кад пас загризе. Дуги, шиљаст и понешто закривљени сјекутићи, често звани псећим зубима, корисно су оружје за пробадање, те за хватање и држање плијена. Код пса се различити зуби појављују у различито вријеме. Одрасли пас има 42 зуба, док штене има 28 млијечних зуба.

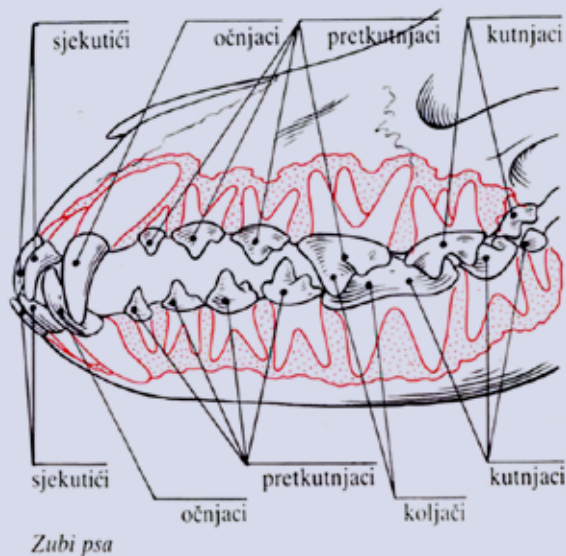
Зубна формула је број сваке врсте зуба, обично присутне на једној страни горње и доње чељусти пса.

Горња чељуст:

- 3 сјекутића,
- 1 очњак, 4 преткутњака,
- 2 кутњака.

Доња чељуст:

- 3 сјекутића,
- 1 очњак, 4 преткутњака,
- 3 кутњака.

Нагони

Нагон је оно што пса погони унутрашњим инстинктом и чији је резултат задовољење снажних, често по живот важних потреба. Нагони су погони пса, они одређују његово понашање и дјеловање. У принципу, пса се не може натјерати да нешто уради, ако то није покренуто нагонима. Нагони се активирају кључним надражајима и доводе до нагонског понашања, што преко инстинктивног дјеловања доводи до нагонског циља. Нагонско подручје има три нивоа, а то су надражај, реакција и нагонски циљ.

ВРСТЕ НАГОНА

НАГОН САМООДРЖАЊА

НАГОН ОДРЖАЊА ВРСТЕ

СОЦИЈАЛНИ НАГОН

НАГОН ЗА ХРАНОМ
НАГОН ЗА КРЕТЊОМ
НАГОН ЗА ИГРОМ
НАГОН ЗА БИЈЕГОМ
ОДБРАМБЕНИ НАГОН

ПОЛНИ НАГОН
НАГОН ЗА ХИГИЈЕНОМ

НАГОН ЧОПОРА
НАГОН ЧУВАЊА
БОРБЕНИ НАГОН
НАГОН ВРИЈЕДНОСТИ
НАГОН ЗА ПОТЧИЊАВАЊЕМ

Плијенски нагон

Плијенски нагон је дио нагона самоодржања, оријенисан је храћењем и близак је ловном нагону. Изазива се покретима или бијегом плијена. Пас га посједује од почетка живота и подржава учење пса и може да се тренира и развија.

- Надражај – бијег
- Реакција – сустићи, угристи, задржати
- Циљ – посједовати, носити
- Резултат – миран угриз, безбједност

Опасност – плијенски нагон је потрошив, долази до засићења.

Избјегавање

Избјегавање представља покушај пса да одређену ситуацију или окружење, који су му неугодни, избјегне.

- Надражај – притисак
- Реакција – активно и пасивно избјегавање

Активно избјегавање – активно понашање (жеља за бијегом, напад)

Пасивно избјегавање – избјећи активност (не помјерати се, лећи)

- Циљ – постићи растерећење, постићи мир

(Позитивно - неуништив нагон)

Опасност – прелазак у пасивно избјегавање (изгубљена воља за рад, страх од вјежби, преоптерећење)

Агресија

Пасивна агресија је тежња пса да се одбрани од отвореног психичког и физичког притиска. Ако се врши притисак на пса, а не постоји могућност бијега, долази до изазивања одбрамбене или пасивне агресије. Плашљиви пси у тим ситуацијама постају уједљиви.

- Надражај – притисак
- Реакција – контрирати, сломити агресију, лајање, грижење
- Циљ – постићи мир, растерећење

ПОЗИТИВНО

- Неуништив нагон
- Увијек га је могуће активирати
- Висок интензитет
- Предфаза активне агресије

Позитивна реакција – прелазак у плијен, контра избјегавању, бијегу

Покретач је кофликт – позитивно је агресија - негативно је избјегавање

АКТИВНА АГРЕСИЈА је вид агресије и увијек је социјална агресија, искључиво посљедица конкуренције. Праг агресије је најнижи тамо гдје се пас осјећа безбједним и опада са удаљавањем из безбједног окружења.

- Надражај – конфликт
- Реакција – активна агресија, доминација
- Циљ – нема циља

Важно – како појачати агресију? Притисак, конфликт, фрустрација - недолазак до циља

Социјални нагон

Социјални нагон је скуп нагона који омогућавају псима суживот у чопору, чиме се побољшава могућност преживљавања пса у тешким ситуацијама. Пас човјека посматра као члана чопора и тиме као вођу чопора, ривала или непријатеља. У зависности од чврстоће, пас ће тражити мјесто у хијерархији чопора. Темелј односа водича и пса је да водич псу покаже своју супериорност у свим видовима живота, чиме се ставља у позицију вође чопора.

Најбитнији фактори социјалног нагона

- Нагон изражаја или вриједности (доминација)
- Тврдоћа
- Неустрашивост
- Унутрашња безбједност
- Жеља да удовољи предводнику

Унутрашња безбједност код пса је особина да пас има јаке живце и осјећај физичке снаге. Може да се упореди са самоувјереношћу код човјека.

Неустрашивост произлази из унутрашње сигурности. То је способност пса да изађе на крај са непознатим ситуацијама и његова одлучност да се супротстави опасностима.

Тврдоћа је способност пса да издржи нелагоду а да притом тренутно или стално не остане под утиском доживљеног.

Нагон за храћењем

Нагон за храћењем се састоји од неколико нагона који имају исти циљ, а то је да се пронађе, гони, савлада и освоји плијен. У ту групу нагона спадају нагон за проналажењем, нагон за

њушењем, ловни нагон, плијенски нагон и нагон за доношењем.

- Надражај – осјећај глади
- Реакција - ловити
- Циљ – задовољење потребе за храном

Нагон за игром

Нагон за кретањем, радом и игром је тежња да се накупљена физичка и психичка енергија ослободи у виду кретања. Нагон за игром је код младог пса (до 6 мјесеци) нарочито изражен и његово оптимално искоришћавање чува радном псу вољу за радом до у касну старост. Мора се истаћи да у вјежбама послушности има велики значај.

- Надражај – накупљена енергија
- Реакција – кретања
- Циљ - растерећење

Умирујући (енг. *calming*) сигнали

За врсте које живе у чопору важно је да имају добро развијену међусобну комуникацију. Ту комуникацију користе у разним ситуацијама, као што су заједнички лов, подизање младунаца и, најважније - да заједно живе у миру. Конфликти доводе до повређивања, што знатно ослабљује чопор, а самим тиме и могућност преживљавања.

Пси изузетно добро примјећују ситне детаље, као што су кратки сигнал и најмања промјена у понашању или промјена у вашим очима.

Пси имају око 30 смирујућих сигнала у понашању. Неки сигнали су типични за све псе, док неке можемо да видимо само код неких паса.

Проблем

Умирујуће сигнале пси користе да би комуницирали и с људима, вјерујући да их они разумију. Нажалост, пуно људи још увијек не разумије смирујуће сигнале, те их у неким случајевима и криво тумаче и кажњавају, што дефинитивно води ка озбиљном повређивању нарави пса и комуникације. Неки пси једноставно одустају од такве комуникације, што може довести до агресије и према људима и према псима, јер одмах реагују, без претходног упозорења. Пси покушавају да шаљу смирујуће сигнале водичу: облизивањем, успоравањем кретања, окретањем главе, њушењем по поду. Водича то још више љути и креће да казни пса. Пас је на крају кажњен само зато што је слао смирујуће сигнале.

Схватајући смирујуће сигнале код паса, можемо пуно лакше да комуницирамо с њима, а често

и да спријечимо нежељену агресију. Неке од смирујућих сигнала можемо и ми упућивати псима у различитим ситуацијама.

Како пси користе умирујуће сигнале

Пси могу да показују смирујуће сигнале у много ситуација које могу бити стресне за њих, у позитивном или негативном смислу. Важно је знати процијенити пса и ситуацију, јер неће сви пси у истим ситуацијама увијек показивати исте сигнале. Пси који су добро социјализовани показиваће у комуникацији мање смирујућих сигнала у смислу пријетње или негативног стреса, те ће их користити у свакодневnoj комуникацији и код великог узбуђења, а пси који су, на примјер, плашљивији показиваће више умирујућих сигнала у смислу негативног стреса и страха. Исто тако, пси ће, у великом броју случајева, увијек прије агресије покушати да “смире” ситуацију.

Неки примјери ситуација гдје пси показују умирујуће сигнале

- Нагињање изнад пса
- Викање на пса
- Нервозно понашање према псу или свађа с неким другим покрај пса
- Ходање директно према псу
- Посјета ветеринару
- Кад је пас јако узбуђен, на примјер у ишчекивању да се иде у шетњу
- Кад ишчекује храну, игру и слично
- Када је тренинг предугачак или захтијевамо претешке задатке
- Када пас размишља/бави се рјешавањем новог задатка
- Нагли покрети, нагло грабљење огрлице или пса, те било какви пријетећи покрети

Типични примјер неразумијевања смирујућих сигнала: водич зове пса, а пас још добро не разумије шта то значи. Водич то тумачи као да је пас тврдоглав и почиње да виче, јер мисли да ће викањем ријешити проблем (чиме га у ствари повећава).

Сви пси знају све смирујуће сигнале, јер су они јединствени за све пасмине. Када се пси сусрећу, примарно исказују смирујуће сигнале да би дали до знања један другоме да не желе никакав конфликт. Тако, на примјер, један може да зијевне и окрене главу у страну, док други може да се оближе и потпуно окрене леђа или само њуши по поду.

Неки од сигнала које сви пси показују

- **ЗИЈЕВАЊЕ**
- **ОБЛИЗИВАЊЕ**

То је један од најчешћих сигнала и лако га је уочити код паса. Посебно га користе црни пси, пси са пуно длаке на глави, односно уопштено пси који не могу јасно да покажу експресију лица, за разлику од оних који су свјетлијих боја, видљивих очију и дуге њушке.

ОКРЕТАЊЕ ТИЈЕЛА ОД ОБЈЕКТА ИЛИ САМО ОКРЕТАЊЕ ГЛАВЕ У СТРАНУ

Пси могу само лагано да окрену главу у страну или да то учине изразито, па чак и окрену цијело тијело. Пси врло често користе тај покрет у приласку другим псима да би унапријед смирили ситуацију.

СПУШТАЊЕ НА ПРЕДЊЕ НОГЕ (као да зове на игру)

Такво понашање се нешто разликује од правог позива на игру јер је смиреније. У крајњем случају и прави позив на игру на неки је начин смањење тензија у тренутној ситуацији. На примјер, код штенаца који се боје паса такво понашање можемо да видимо у тренутку када се мало привикну на присутне псе па би ипак жељели да им приђу.

ЊУШЕЊЕ ПОДА

Тај сигнал често можемо да уочимо код штенаца или у бучним, јако ометајућим околностима, гдје има пуно паса или људи. Такође, пас може почети да њуши под ако с њим прилазимо објекту који му је чудан и застрашујући. Њушкање пода може бити различито, од кретања носа брзо доле према земљи и враћања уназад, до забадања носа у земљу и упорног њушкања неколико минута. Пси су унапријед програмирани да користе нос и то је њихова омиљена активност. Међутим, понекад је то смирујући сигнал - то зависи од ситуације. Дакле, треба обратити пажњу када се и у којим ситуацијама њушкање догађа!

УСПОРЕНО ХОДАЊЕ

Јако брзи прилазак већина паса види као пријетњу, па ће вјероватно покушати да заустави онога ко прилази. То је дијелом ловни нагон потакнут брзим кретањем човјека или пса који прилази. Ако наведени пас или човјек притом још прилазе и директно према псу, стварају пријетњу и аутоматски покрећу одбрамбени механизам. Несигуран пас кретаће се спорије, па када уочите таквог пса, можете да реагујете споријим кретањем. Ако пас прилази успорено када га зовете, размислите да ли сте љути и вичете ли или га сваки пут када га зовете стављате на поводац и одводите.

УКОЧЕНОСТ

Такво понашање се повезује с ловним нагоном, јер кад пас лови плијен, он се у тренутку заустављања плијена такође зауставља и остаје потпуно миран. То можемо да видимо код ловљења мачке. Пас може да покаже тај смирујући сигнал у комбинацији са спорим ходањем тако да ће се споро кретати, па се укочити, па се опет споро кретати. Исто тако, тај сигнал можемо да видимо непосредно прије напада на пса или човјека. Људи често не виде тај сигнал, не реагују на вријеме, па дође до агресије. Пас може да се укочи у тренутку када је у пријетећој ситуацији, а нема мјеста за узмак.

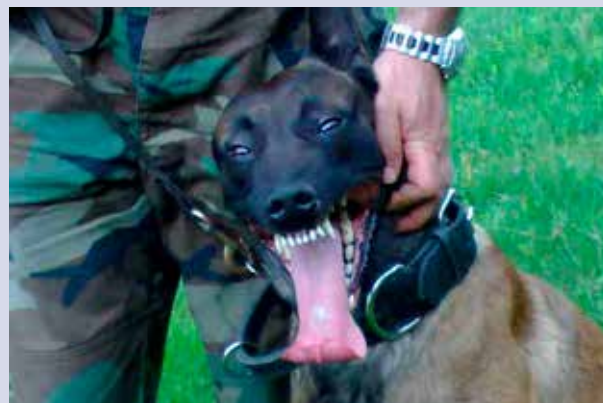
Остали умирујући сигнали

ПОДИЗАЊЕ ПРЕДЊЕ ШАПЕ

То је сигнал који рјеђе виђамо, а пас често зна да га комбинује са сједањем као смирујућим сигналом, да би га појачао.

ХОДАЊЕ У ЛУКУ

Тај сигнал пси често користе, па ако га водич занемарује, врло лако можемо да изазовемо агресију код пса. Ако псу прилазимо директно, код њега изазивамо одбрамбене инстинкте, па ће неки реаговати само смирујућим сигнаlima, а неки се неће задржати само на њима, него ће прећи у одбрамбену агресију. Зато је важно да псу допустимо да прилази према својој одлуци, у смислу прилажења у луку, а не форсирати га да хода уз ногу и прилази директно. То дефинитивно не би био његов избор. Такође, када прилазите другом псу, сјетите се тог сигнала и искористите га. Увелико ћете превенирати лош исход тог сусрета.

Сигнали који нису толико чести и појављују се у екстремнијим ситуацијама или само код неких паса

Смијешење – може се исказивати само повлачењем усница уназад или/и показивањем зуба.

Махање репом – кад је пас у екстремном стресу, може почети да маше репом, што људи често криво интерпретирају да је пас добро те наставе да га излажу још већем стресу.

Уринирање под себе – често је у комбинацији с махањем репа и покушајима да нас лиже по лицу. То је дефинитивно слика јако уплашеног пса.

- **Спушта уши и има израз лица попут штенета.**
- **Лијегање са стомаком према поду** - То се разликује од подређивања - кад пас лијеже на леђа.

Посматрање паса и уочавање сигнала које шаљу другим псима и нама, као и коришћење смирујућих сигнала да бисмо комуницирали са псима, увелико може да нам помогне у смањењу стреса код паса, превенирању агресије, смањењу страха те у нормалном васпитању, социјализацији и било којој врсти тренинга.

Социјализација и контакт са водичем

Социјализација паса

Врло битна активност у васпитавању штенета и младог пса је социјализација пса. Рана **социјализација штенета** почиње још у леглу, што подразумева упознавање штенета са новом околином. **Социјализација пса** почиње са мјесец дана старости и завршава по завршетку тренинга, односно обуке пса.

Само добро социјализован пас може бити добар службени и радни пас. Пас треба да направи и испуни сва наша очекивања, као што је очекивање да без страха долази на сва могућа мјеста гдје би се у стварном животу могао затећи – аеродроми, разне затворене зграде са различитим врстама подлоге, саобраћај, маса људи и сл. Социјализован пас ће без страха савладати наведене и сличне ситуације. Квалитетним и свакодневним радом са штенетом можемо исто постићи доводећи га у различите ситуације и просторе из свакодневног живота. Млади пси не би требало да спавају у истом простору с другим псима, те би их требало шетати саме и играти се с њима одвојено, да би бављењем са псом успјели да развију и квалитетан индивидуални однос, а не ослањајући се на нагон чопора, у потпуности препустили васпитавање младог пса старијим псима.

Правилна социјализација младог пса навикава да сталожено реагује на подражаје и ситуације из околине као што су:

1. различите врсте животне средине,
2. бука и различити извори звука,
3. видни подражаји,
4. превозење различитим врстама превозних средстава,

5. да подноси ношење у рукама,
6. доноси различите предмете од дрвета и пластике,
7. савладавање различитих препрека.

За водиче је важно да схвате да пси којима у осјетљивом периоду социјализације није посвећивана довољна пажња, могу имати трајних проблема с независношћу, плашљивошћу, те већој зависности од других паса него од људи. Од великог значаја је игра између водича и пса. У пракси то значи да се жудња и жеља за учењем успоставља током овог периода. Заједничка игра током фазе социјализације је окренута ка задовољству. Нагон за заједничку сарадњу (акцију) развијен код штенета, сада се може савладати лакоћом искористити на сваки могући начин и успоставити основ за касније обављање радних вјежби. Током овог периода млади пас добровољно тражи свог водича, јер осјећа праву потребу за контактом. Ако га не види, користиће њух да би га пронашао и основ за рад на трагу може бити постављен на овај начин. Друго, свако нормално штене ће вратити бачени предмет јер жели да се игра са својим 'вођом'. Ово такође може лако да се искористи као припрема за каснији озбиљан рад са апортом. Заједничка игра пружа још могућности. Почетак и крај игре одређује "вођа чопора", у овом случају то је водич службеног пса, члан вишег нивоа. Дакле, водич одређује када и колико дуго ће трајати игра. Ако се та одлука препусти псу, касније може доћи до потешкоћа у вези са хијерархијским поретком. Ово је период када степен уједања може добро да се контролише кроз заједничке игре 'борбе'. Пси који показују натпросјечну склоност ка уједању такође могу да се контролишу у овој доби чврстим стиском, ако би покушао да шчепа руку. Жељене радње постигнуте кроз игру могу лако да се појачају похвалама и наградама, док се нежељене активности обуздавају игнорисањем. Игра током фазе социјализације с једне стране има функцију учвршћивања групе, а с друге стране пас открива да у заједничким играма више ужива и самим тим су ефикасније. На крају, игре омогућавају да се стекну нова искуства, корисна заједницу водича и пса. Наводна "слабост карактера пса" је чешћа због грешака у раду са псом и због погрешних поступака у обуци током ове фазе. Постоји превише "условљавања". Међутим, од основног значаја је досљедност вође, коју штенад стално искушавају. Тиме је постављен основ за прихватање психолошке предности вишег нивоа. Изнад свега је то досљедност човјека, која је најважнија. Младим животињама догађаји и искуства у оквиру њиховог окружења имају веома важну улогу за касније основне ставове као одраслих јединки, а такође и за формирање карактера. Све ово се може поредити са програмирањем компјутера.

Ветеринарска прва помоћ и болести паса

Основи ветерине

Да би се препознало када је пас болестан, морају се познавати знакови доброг здравља. Здрав пас је весео и живахан, и јако га занима окружење, иако је за младу штенад нормално да у једном тренутку трчи, а већ у сљедећем да лежи и можда чврсто спава.

Из очију или из носа не смије излазити никакав исцједак, све видљиве слузокоже роза боје, нос је обично влажан и сјајан, уши пса морају бити чисте и без видљиве ушне масти. Зависно од типа длаке, требала би бити више или мање сјајна. На кожи не би смјело бити рана или мрља. Пас би се требао требао здраво кретати, а то значи да се не смије видљиво ослањати на једну од ногу. Здрав пас би требало да има добар апетит те да прихвата своју храну и једе је с ужитком.

Промјене у понашању, одбијање хране, блиједе слузокоже, длака без сјаја, сув нос, мутне очи, мека столица су први знаци могуће болести и на њих треба благовремено реаговати, те службеног пса упутити на ветеринарски преглед.

Болести паса

Подјела болести паса

Унутрашње болести (болести органа за варење, болести јетре и гуштераче, болести органа за дисање, болести срца и крвних судова, болести крви и хематопоезних органа, болести мокраћног система, болести ендокриног система, болести централног нервног система и чула, болести коже, поремећаји метаболизма, тровања.

Заразне болести

1. Болести изазване бактеријама (хеморагични гастроентеритис паса)
2. Болести изазване вирусима (заразни хепатитис паса, заразни трахеобронхитис паса, штенећак, парвовирус, корона вирус, херпес вирус, бјеснило, лептоспироза...
3. Болести изазване рикецијама (ерлихиоза)
4. Болести изазване гљивицама (микроспора)

Паразитске болести

1. Болести изазване протозоама (лишманијаза, пироплазмоза паса-крпељска грозница)
2. Болести проузроковане унутрашњим наметницима (ехинококус, тракавица)
3. Болести проузроковане спољашњим наметницима (инфекција бувама, вашљивост паса, крпељи код паса, шуга паса, демодикоза паса)

Заштита против болести

Вакцинација

Први дио вакцинације проводи се обично са навршених седам до осам седмица живота штенета (49-56 дана), и женке током периода гравидности иако се заштита против одређених болести може дати и раније уколико се за то укаже потреба, односно уколико се опази да у одгајивачници постоји нека опасност. На тако ране вакцинације обично се не обраћа посебна пажња и она се проводи због рутинске заштите.

Вакцинација за псе развија заштиту од четири главне болести:

1. штенећак
2. лептоспироза
3. заразни хепатитис
4. парвовироза

Данас се прва вакцина даје као коктел и служи као основна имунизација на:

1. штенећак
2. заразни хепатитис (упала јетре)
3. лептоспироза
4. парвовироза
5. параинфлуенца
6. bordotella bronchoseptica
7. коронавироза
8. бјеснило

На исти овај редослијед проводи се и друга вакцинација (тачније речено, друга доза вакцине на исте болести), и обично са навршених дванаест седмица живота, односно 30 дана од вакцинације (по упутствима ветеринара). Интервал између вакцина је потребан да би имунолошки систем штенета могао уредно да реагује на прву дозу. Вакцина може да садржи заштиту само против парвовирозе, обично се даје сложенији тзв. коктел, и садржи заштиту од свих наведених болести, а постоји и вакцина која пружа заштиту од свих заразних пасјих болести.

Ревакцинација

Нажалост, друге инфекције, иако и оне ријетко погађају пса више од једном у животу, не обезбеђују тако јак доживотни имунитет, иако је имунитет дјелотворан све док траје. Тој групи припадају бјеснило и болест тврдих мекуша (нпр. крпељ). Против бјеснила се може вакцинисати засебно или у склопу осталих вакцина. Пса се на бјеснило може вакцинисати са навршена три мјесеца старости, мада се препоручује да се то уради након навршених пет мјесеци.

Постоји и трећа група инфекција које се могу поново јавити и на које је имунитет који обезбјеђује вакцинација релативно краткотрајан. Због опасне природе болести вакцинација је врло корисна. Једна од таквих болести је лептоспироза, коју обично преносе лисице или други пси. Не могу се све болести, којима су пси изложени, избећи вакцинацијом, али се сигурно могу избећи смртоносне болести.

Заштита од унутрашњих наметника

Постоје лијекови који су истовремено дјелотворни против обичних тракавица и глиста. Ако се пси редовно третирају против наметника, свака 3 мјесеца, онда ризик готово и да не постоји. Код паса могу да се појаве и остале врсте цријевних наметника. Лијечење је лако, али није их увијек једноставно открити и успоставити дијагнозу. Посавјетујте се са својим ветеринаром, сигуран пут до дијагнозе и лијечења. Лијек против цријевних наметника даје се орално, и у таквом процесу обично се користе Празинон плус, Пратол и сл.

Примјер дозирања (у складу са упутством произвођача)

Штенад и мали пси

0,5 – 2 kg - 1/4 таблете

2 - 5 kg - 1/2 таблете

5 - 10 kg - 1 таблета

Средње велики пси

10 - 20 kg - 2 таблете

20 - 30 kg - 3 таблете

Велики пси

30 - 40 kg - 4 таблете

Заштита од спољашњих наметника

Ако је пас млађи од 7 недеља треба га окупати у антипаразитном шампону и добро ишчешљати, те околину очистити или штене пошприцати посебним инсектицидним спрејем. Старијим псима најбоље је истиснути инсектицидну ампулицу, тако се дјелатна материја ресорбира у кожу те тако штити пса од бува и до 3 мјесеца. Постоје и инсектицидне огрлице које врло ефикасно штите псе од бува и крпеља и до 6 мјесеци. Средства за заштиту од бува и крпеља купују се само код ветеринара или у ветеринарској апотеци јер ћете тамо сигурно добити дјелотворан препарат и прави савјет о употреби. Треба знати да 95% бува живи у околини животиње, те сваки антипаразитни третман треба пратити и детаљно очистити околину. Крпељи на нашем подручју преносе више болести опасних за псе, а најчесталија је пироплазмоза. Једина дјелотворна заштита су инсектицидне ампуле, таблете и инсектицидне огрлице. Ампуле штите само до мјесец дана, а огрлице и до 6 мјесеци.

Прва помоћ

САОБРАЋАЈНА НЕСРЕЋА

Савјет који вриједи за људе - не мичите особу док не стигне професионална помоћ - не вриједи за псе које ћете морати помакнути ако желите да им помогнете. Ако је пас у несвјесном стању, подигните га или повуците (за шију) на деку или неку простирку да бисте га одмах однијели ветеринару. Уколико је могуће, зауставите крварење са завојем. Ако је пас при свијести, морате га имобилисати – ставите га на поводац да можда не би побјегао иако је повријеђен (јер је у шоку). Сљедећи корак је стављање брњице – ако је у шоку, могао би вас угристи. Брњицу, уколико је немате, можете да импровизујете од завоја, кравате, поводца, шала и сл. Омотајте завој око њушке и свежите иза главе, а испод ушију пса. Пса којем су повријеђене ноге можете носити на начин да провучете једну руку испод његовог прсног коша, а другу испод стражњих ногу, придржавајући трбух. Тако ће се пас осјећати сигурно, а повријеђени удови неће бити спутани. Немојте заборавити да се пас са озбиљном повредом још увијек може кретати. На вама је да оцијените да ли пас шепа због сломљене ноге или кука или нечег трећег. Такође постоји могућност и унутрашњих повреда. Уколико су десни и уснице пса бијели, могуће је да пас има унутрашње повреде. Потребна је хитна ветеринарска помоћ.

ТРОВАЊЕ

Ако сумњате да је ваш пас прогутао неки отров, потребно је реаговати веома брзо!!!

Ако сте погрешно посумњали – неће бити великих штета, али ако сте оклијевали, могуће су фаталне посљедице. Морате да изазовете псу повраћање у року од 30 минута. Најједноставнији начин је да псу дате кашику соли и неколико децилитара воде. Међутим, ако сумњате да је пас попио неку киселину, не тјерајте га на повраћање јер ће киселина још једном спалити пробавне путеве при повраћању. Тада пса одведите равно ветеринару, по могућности ветеринару покажите отров на који сумњате да је пас попио. Приликом сумње на блаже тровање може се користити и активни угаљ, у складу са упутством произвођача.

ДАВЉЕЊЕ И ГУШЕЊЕ

Уколико су дишни путеви у потпуности блокирани – лоптицом на примјер, можете пробати виљушком или чак руком да је извадите ван. Псима често у непцу загну оштра кост или комад штапа па из тог разлога слине и дирају уста. Такве комадиће је у већини случајева лако извадити, но некад је потребна и пинцета. Приликом вађења припазите да вас пас не угризе.

УГРИЗИ ЗМИЈА И УБОДИ

Пас задобија угризе и убоде углавном на њушци и на врату. Не покушавајте да уклоните змијски отров из саме ране. Пса одвезите ветеринару. На мјесто убода осе ставите сирће, а на мјесто убода пчеле – соду бикарбону. Ако је пас задобио неколико убода, можда је у шоку па мора остати миран и не смије се кретати.

СУНЧАНИЦА

Високе температуре могу бити опасне и кобне за пса (нарочито у затвореним просторима, као и при високом интензитету рада). Чак и при умјереним температурама то може бити кобно. Нарочито тешко може бити пасминама са кратком њушком. Најбитније је да пса што брже расхладите (уроните га у каду или га влажите хладном водом), све док му дисање не постане лакше и затим га одведите ветеринару.

КРВАРЕЊЕ

У случају обилних крварења користите компресни завој. На њега је пожељно ставити већи комад вате, тканине или чак каменчић и добро стегнути да би се што ефикасније зауставило крварење. Али ни у ком случају не остављајте такав завој дуже од 20 минута.

АКУТНИ ПРОЉЕВ

Може бити симптом парвовироze, нарочито ако је столица крвава. Ако пас изгледа болесно, одмах се упутите ветеринару. Ако се пас понаша нормално и весело, а има прољев, једноставно му тај дан немојте давати храну (вода мора бити доступна).

ОПЕКОТИНЕ

Пса замотајте у деку или капут да би загасили ватру. У случају тешких опекотина (узрокованих хемикалијом или електричном енергијом) пса одмах одведите ветеринару.

У случајевима блажих опекотина, мјесто опекотине расхладите водом или ледом. Специјалне креме и гелови врло погодно утичу на опоравак саме коже. Такве мање опекотине не захтијевају завоје но на неки начин ћете морати да спријечите пса да лиже ране (оковратником).

РАНЕ

Златни период за ране је до 6 сати. Након тог периода количина присутних бактерија спријечиће успјешно зарастање. Уколико нисте у могућности да пса одведете ветеринару, мораћете рану очистити и дезинфиковати сами. Рану исперите водом да бисте одстранили прашину и прљавштину. Изрежите длаке које су у близини ране. Медицинским алкохолом очистите рану, или другим текућинама које се користе за чишћење рана. Такође, могу се користити намјенски антибиотички спрејеви.

АЛЕРГИЈЕ

У случају сумње на алергију (промјене на кожи, длаци и слично) пса одвести одмах ветеринару.

Обука и тренинг службених паса

Организација тренинга службених паса

Службени пас треба да изводи жељене вјежбе на жељени начин у жељеним нагонима. Да би водич успио постићи да млади пас у току тренинга функционише у одређеном-жељеном подручју, треба да дефинише шта је потребно током тренинга за постизање циља.

- Прво, одређени нагони
- Друго, постојаност нагона
- Треће, повезивање комплетне енергије

Нагони су погони пса и пас се не може натјерати да нешто уради ако то није покренуто нагонима. Водич би требало да познаје свог пса и да већ унапријед зна који нагони су највише изражени код њега и како их искористити. Нагоне треба активирати кључним надражајима (храна, играчка итд). Углавном се користе компоненте нагона самоодржања (нагон за храњењем, плијенски нагон, нагон за игром, нагон за кретњом) и социјални нагон (агресија, нагон потчињавања). Током тренинга, водич мора да води рачуна да нагоне свог пса држи на потребном нивоу, јер само тада добија жељену слику рада. Ако код пса превише подигне нагоне (распамети пса), пас не може да се концентрише на коректан рад и излази из жељеног подручја рада, тј. добија се технички некоректан рад. Водич тада реагује пасивном корекцијом, односно врши притисак на пса, да би га вратио у жељено подручје рада. Сада пас прелази у пасивно избјегавање, нагони се губе и поново се губи слика жељеног подручја рада.

Да би током тренинга избјегли опадање нагона, треба да се утренира постојаност нагона код младог пса на тај начин да му се стално повећава комплексност вјежби, да се дозирано користи притисак, да се не достиже праг реакције и да се повеже комплетна енергија. За коректан рад је потребно балансирати између каналисања нагона и пасивне корекције, односно каналисати потребне нагоне да би пас радио са весељем, а коришћењем пасивне корекције добити технички коректан рад.

Проблеми који могу настати у раду

Током рада је скоро неизбежно да се водич не сусретне и са одређеним проблемима, ако не изврши квалитетно планирање и организацију

тренинга.

- Техничка перфекција
- Константно понављање - навикавање
- Дизање прага надражаја
- Преоптерећивање
- Изгубљени нагони се не враћају
- Грешка – не покушавати мотивацијом дизати нагоне

Вршење константног притиска на младог пса је један од проблема у тренингу младих паса. Константно вршење притиска од стране водича диже праг надражаја. Дизање прага надражаја је у неким ситуацијама веома добро. Ако се млади пас нечега плаши, сталним понављањем он се десензибилизира и престаје се плашити. Међутим, у обуци се дешава супротно. Пас све слабије одговара на притисак, теже га је мотивисати и његови нагони слабе. Слабљење нагона је најопаснија ствар која се дешава у току кондиционирања и тренинга са службеним псима. Једном изгубљене нагоне је немогуће вратити. Из тог разлога је за сваког водича од највећег значаја да води рачуна о нагонима као нечем најскупоцјенијем што посједује током тренинга. Међутим, ту се може видјети квалитет будућег службеног пса. Квалитетна јединка ће издржати скоро сваки вид притиска и на њега одговорити активним, умјесто пасивним избјегавањем и вратити се у нагоне, док ће некавалитетна јединка пропасти за даљу обуку, а самим тим и за потребе службе. Количина притиска који пас може да поднесе зависи и од старосне доби. Наравно да млади једногодишњак није “тврди” као неки зрелији трогодишњи службени пас.

Грешка би била покушавати мотивацијом (разигравањем) дизати нагоне. У тој ситуацији, мотивацијом постижемо управо супротан ефекат. Млади пас ће веома брзо схватити да је довољно да престане да се труди и аутоматски ће за то бити награђен.

Коректан рад

Коректан рад је постизање да службени пас изводи жељене вјежбе на жељени начин, у жељеним нагонима. Да би у томе био успјешан, водичу стоји на располагању више ствари. Једна од њих је да научи пса преко нагона како је рад заправо игра и да је коректан рад забаван. Да би у томе успио, веома је битно да у фази кондиционирања нипошто не користи принуду. Ако нема принуде, млади пас се не плаши да би могао погријешити и ради без притиска. Активаторску корекцију зато треба увести тек након завршетка обуке, када водич буде сигуран да службени пас разумије наредбе, али

се ставља изнад њих и она треба да траје што краће. Такође стално треба постављати изазове пред пса, стално му повећавати комплексност вјежби, тјерати га да „размишља“ и на тај начин подстицати његову креативност, увести нередовно награђивање да би повећали жељу за наградом и самим тим вољу за радом.

Резиме је да је, ако је пас припремљен преко нагона, правилан рад научити младог пса преко нагона да је рад игра, научити га преко пасивне корекције да ради технички исправно и на крају да је коректан рад забаван. Само тада ће водич имати службеног пса који је у сваком моменту и на сваком мјесту 100% употребљив.

- Активаторска корекција, пас на притисак одговара активним избјегавањем и враћа се у нагоне (квалитетан пас) кратко, што краће
- Кондиционирати пса да остане у нагонима – научити, ако чисто одради то је добро за њега
- Нагон – притисак – нагон (водич процјењује колико притиска његов пас подноси и према томе га дозира)
- Постављати изазове пред пса, стално му повећавати комплексност вјежби

Питања у организацији тренинга

Прво питање које се поставља је **ШТА** је потребно псу да би тренинг био успјешан? Потребно је имати активне нагоне као што су плијенски нагон, ловни нагон, активна (реактивна агресивна), активно избјегавање.

Друго питање је **КАКО** учити пса? Постоје два начина кондиционирања:

- класично кондиционирање – безусловни рефлекс,
- инструментално кондиционирање – условни рефлекс.

Класично кондиционирање је (нагон + надражај) је учење у којем неутрални подражај постаје ексцитаторни или инхибиторни.

Инструментално кондиционирање (нагон + надражај + понашање = циљ). Случајно показано понашање пса се циљаним награђивањем или кажњавањем у будућности стално или никако не показује.

Треће питање је **КАДА** учити пса? Веома је битно у организацији и планирању тренинга водити рачуна о фазама развоја пса јер се у различитим фазама развоја пси различито понашају и различито брзо уче. Такође је битно знати да се количина принуде коју пас може да поднесе разликује од старосне доби јер се тврдоћа код пса развија са доби.

Фазе у развоју пса

- Вегетативна 1 - 3 недјеље
- Прелазна фаза 3 недјеље
- Фаза формирања 4 - 7 недјеља
- Фаза социјализације 7 - 12 недјеља (опасна фаза)
- Фаза рангирања 12 - 24 недјеље
- Пубертет 6 -15 мјесеци (опасна фаза 6 - 8 мјесеци, престати кориговати пса)
- Зрелост 15 - 24 мјесеца – сензибилност - тврдоћа

Четврто питање је ШТА учимо пса?

- Научити пса преко нагона да је рад игра
- Научити пса преко пасивне корекције да вјежбе изводи технички коректно
- Научити пса преко активне корекције да је коректан рад забаван

Обратити пажњу

- **Никада не употребљавати силу у фази учења**
- **Користити оба начина учења**
- **Појачати процес учења нередовним награђивањем**
- **Постављати изазове пред пса, стално му повећавати комплексност вјежбе**

Подјела тренинга

Током организације тренинга је веома битно тренинг подијелити на три фазе.

- **Прва фаза** - загријавање
- **Друга фаза** – главни дио
- **Трећа фаза** – епилог

У првој фази водич врши загријавање пса, дизањем преко потврђивања и вршењем одређених, устаљених ритуала (класично кондиционирање). Нпр. долазак на исти полигон изазива код пса позитивна очекивања, стављање опреника прије вјежби трагања или напада изазива позитивна очекивања код пса итд. Млади пас се отвара изазивањем плијенског нагона или нагона хранења у зависности од тога на којем је нивоу обуке и константно се потврђује, да ли давањем плијена (кобасице за грижење, рукава) да носи или хране, да би постао сигуран у себе и да би постигли позитивна очекивања код пса од тренинга.

У другој фази – главном дијелу, ради се стварни, планирани тренинг. У овом дијелу се службени пас доводи скоро до границе изазивањем

конфликта нередовним награђивањем, активном агресијом, притиском, изостајањем потврђивања (пас не односи рукав, не односи играчку) итд.

У трећој фази, епилогу, након достизања психофизичке истрошености, треба пса поново дићи преко потврђивања да би остао сигуран у себе и да би дошао до нагонског циља, а то је растерећење, те да не би дошло до његовог психофизичког преоптерећења.

Начин кондиционирања службених паса

Кондиционирање (учење)

Пас учи да на одређени подражај одговори одређеном реакцијом. Овај процес се назива кондиционирање. Постоје два начина кондиционирања и то **класично кондиционирање** и **операндно или инструментално кондиционирање**.

Класично кондиционирање - безусловни рефлекс (нагон + надражај) је учење у којем неутрални подражај побуђује одговоре. Реакције које изазивају безусловни подражаји увијек су исте, а храна као безусловни подражај изазива безусловни рефлекс. Класично кондиционирање описује неке од начина на које пас учи да повезује догађаје и потребе, што је доказао руски филозоф Иван Павлов у истраживању на лабораторијским псима. Павлов је хтио да истражи наслијеђене рефлексе који се односе на лучење слине кад пас окуси храну. То му није успјело јер пас је слинио већ кад би видио или чуо човјека који му је носио јело. У овом случају подражај из околине је утицао на псећу реакцију.

Инструментално кондиционирање – условни рефлекс (нагон + надражај + понашање = циљ). Случајно показано понашање пса се циљаним награђивањем или кажњавањем у будућности стално или никако не показује. Посљедице на показано понашање активирају или спутавају показано понашање. Операндним кондиционирањем се способности и технике уче. Код операндног кондиционирања пас учи преко награда и казни. Наградама се постиже да се одређено понашање чешће показује.

- **Позитивно потврђивање**, пас учи преко позитивне посљедице. Нпр. пас сједне – добија играчку
- **Негативно потврђивање**, пас учи преко престанка негативне посљедице. Нпр. пас сједне – престаје неугодни притисак на сапи

Казна условљава да се одређено понашање више не показује. То не значи да увијек треба кориговати понашање. Самим тим да одређено понашање нема за посљедицу угоду, смањује могућност да се понови.

Метода позитивног потврђивања

Принцип и концепција методе позитивног потврђивања се базира на томе да, у току кондиционирања или обуке, пас сам себе обучава, односно научи да ће добити оно што жели (задовољити свој импулс) ако прво учини оно што ми желимо - стрпи се и контролише свој импулс (Премацково начело), или да ће му се више исплатити да тог момента не учини оно што он жели (задовољи импулс), него да тог момента учини оно што ми од њега желимо, зависно од тога шта израђујемо. Пас чини оно што у ствари жели да чини и за то још бива позитивно потврђен. На основу наученог се онда израђују разни сигнали за разна жељена понашања у разним ситуацијама. Сигнал или наредба се почне уводити кад је пас већ усвојио понашање. Прво у тренутку кад пас ради понашање, затим непосредно прије понашања, па још мало прије понашања.

Зашто је веома битно да се сигнал (команда) уводи тек након што је пас усвојио жељено понашање? Из разлога што, ако нема команде, пас не може да погријеш и не кажњава га се за погрешку или неучињено. Ако не може да погријеш, не плаши се негативне реакције водича и ради с великим весељем. **Овако му се омогућава да својим одлукама изазива за себе добре посљедице.** Једина казна је, заправо, ускраћивање награде, односно **негативно кажњавање.** Водич не би требало да чека да пас **погријеш** да га може кориговати, него наградити када чини оно што се жели од њега. **На тај начин учимо и да правилно комуницирамо са својим псом, а не да му празно наређујемо и забрањујемо. Сваки водич би требало да жели да има добру повезаност са својим псом, а не да буде у сталном сукобу воље с њим. Још је битно да се схвати да пас никада не гријеш. Ако пас ради нешто што водич не жели, онда га је водич погрешно научио или пас још није у стању да разумије сигнал или му околности не допуштају да уради научено.**

Веома је битно да је награда довољно вриједна за одређену ситуацију. У почетној фази обуке, док нема дистракција, награда је у облику хране, али када се уводе дистракције које су псу можда јако интересантне, награда мора бити вреднија, да би псу у таквој конкуренцији била занимљива и жељено се понашање награди сваки пут. Тако се ствара тзв. историја поткрепљивања. Код пса се "утврди" свијест о томе како је то оно што водич жели и што носи добре посљедице. Такође је јако битно да се награда не користи као мамац, односно да се пас не мами храном да нешто учини, него да је храна награда након што је учинио оно што водич жели од њега. У поодмаклој фази обуке, када водич види да пас на сигнал реагује сваки пут, може се прећи на нередовно награђивање. Пса се не награђује сваки пут за жељено понашање, тако да никада

не зна унапријед када ће бити награђен, али зна да ће награда услиједити кад-тад, само мора бити упоран. Тиме награда добива још већу вриједност и пас се више труди. С обзиром на то да водич жели да одређено понашање постане чврста навика, на крају може да се избаци награђивање из фазе обуке (најчешће посласнице) и пређе на тзв. функционалне награде, награде које су један од најважнијих фактора за учвршћивање понашања - награђујте пса оним што пас жели и воли (уради претрагу просторије па се можеш ићи играти) и ускоро добивамо пса који ће радо из навике нудити тражена понашања.

- **Позитивно потврђивање**, пас учи преко позитивне посљедице. Нпр. пас сједне – добија играчку.
- **Негативно кажњавање**, одређено понашање има за посљедицу ускраћивање нечег угодног. Нпр. пас не сједне – не добија играчку.

Праг реакције

Праг реакције је тренутак у којем пас из једног емоционалног стања пређе у друго, из смирености у емоционални афект, у којем више није способан да учи и размишља, него само реагује на подстицај. Често водичи кажу да пси имају селективан слух, да су тврдоглави, да знају шта желимо од њих, али не желе да послушају. Међутим, то заправо често значи да наша очекивања нису реална с обзиром на ситуацију - да покушавамо да утичемо на пса у часу кад је у афекту и "мозак му више не ради". Знакови да је пас прешао праг реакције су укоченост, лајање, вртња округ, губљење концентрације, одбијање награде коју је раније узимао са великим весељем итд. Како год да се манифестује претјерана псећа реакција, пас више не може да размишља, само реагује, не може да учи, не можете допријети до њега. Сваки водич би требало да познаје свог пса и реагује прије него што пас досегне праг реакције. Уколико се то ипак догоди, најбоље је одмах помоћи псу на тај начин да водич скрене пажњу на себе и непримјетно га удаљити од извора nelaгоде. Највећа грешка је аутоматски престати са радом или пса "тјешити". Пси су минималисти, желе са минималном количином утрошене енергије постићи максимум. Врло брзо ће помислити да је такво понашање пожељно, јер водич награђивањем то потврђује. Тренингом и модификацијом понашања мијењамо, повисујемо праг реакције пса на разне ствари. Пса ћемо излагати подражају онолико да се још може концентрисати на нас и учити, да стиче самопоуздање у ситуацијама на којима радимо и да напредује у све слабијем реаговању на подражај. Веома је важно да приликом рада на нечему пас не прелази праг јер тако напретка нема, пас само назадује.

Метода принуде

Метода принуде још је, **нажалост**, веома раширена у обуци и тренингу службених паса. Некада се сматрало да искључиво пас који је обучаван принудом, односно комбиновањем **негативног потврђивања** (престанак неугоде) и **позитивног кажњавања** (чињењем неугодног) те се плаши свог водича, може да буде добар службени пас. У литератури се наводило да су **основне алатке за обуку паса бич и огрлица са шиљцима**. Сматрало се да пас мора слушати само зато што је пас, те ако не послуша, заслужује казну и да ће тако, избјегавајући казну, најбоље научити што треба радити. За пса је награда била да не буде кажњен. Сматрало се да је довољно псу се обратити строгим гласом да би он "послушао", зато што добро зна шта тражимо од њега, не разумијевајући концепцију да пас не може послушати оно што није научен да треба чинити. Неки не знају ни за какве друге методе учења осим страха од казне, односно принуде. Не знају да науче пса шта нека ријеч значи употребом метода без присиле. Ако је пас, избјегавајући казну, научио шта треба да ради, добивамо пса који водича повезује са лошим посљедицама и не осјећа се најугодније покрај њега. Ако водич ништа пса није научио, него само строго тражи нешто псу неразумљиво, томе додајте још и потпуно збуњеног и анксиозног пса који нема појма шта се од њега очекује и стално осјећа нелагоду јер никад не зна кад ће га снаћи казна. Пас учи само шта треба да избјегава, али остаје у вакууму, не учи шта треба умјесто тога да ради. Несигуран је, фрустриран, спутан, у водичу види само извор неугодности, пас ништа не учи, осим да није безбједно бити креативан, односно сам налазити рјешења у несвакидашњим ситуацијама. Тако "научено" псеће понашање није поуздано, непожељне ствари само су сузбијене, потиснуте, пас није престао жељети да их ради и није научио шта треба да ради умјесто тога. Фрустрација се нагомилава, све оно што не смије да чини у псу се гомила и врло лако та напетост може да се преусмјери у неко друго понашање и погорша проблематична понашања пса.

Ако се псу омогући да се усмјери на то шта треба да ради, умјесто оног шта не смије, пас на нешто троши енергију, "заборавља" оно што није смио, мисли на то шта треба да ради и шта ће му донијети добре посљедице те као резултат имамо пса који ради са великим весељем и труди се да са својим водичем ради као тим.

- **Позитивно кажњавање**, одређено понашање има неугодну посљедицу. Нпр. трзање поводца, притисак руком на сапи.
- **Негативно потврђивање**, пас учи преко престанка негативне посљедице. Нпр. пас сједне – престаје неугодни притисак на сапи.

Препорука за сваког водича који још ради на горе споменути начин је да промијени гледиште и почне да гледа за шта може да награди пса и која понашања жели да подстакне, а не за шта може да казни пса и која понашања жели да забрани. Тако ће пас врло брзо схватити како водич жели да се понаша и тако ће се понашати радо јер ће научити да му то доноси позитивне посљедице. Учење ће ићи брже, без нервозе и напетости, а однос са псом биће пуно бољи.

Агилити препреке

Од Међународне кинолошке федерације (ФЦИ) признате су сљедеће препреке:

Прескочне препреке:

- висинска препона
- вијадукт или зид
- гума (са могућношћу одвајања)
- даљинска препона

Препреке са контактним зонама:

- мост
- А-препрека
- клацкалица

Друге препреке:

- меки тунел
- тврди тунел
- слалом

Препреке не смију да представљају никакву опасност за пса и морају да буду у складу с приложеним нацртима те да одговарају сљедећим описима и мјерама.

Боје контактних зона не смију бити бијеле, црне или браон. **Дозвољено је коришћење електронских показатеља зона само као додатна помоћ судији.**

Висинска препона:

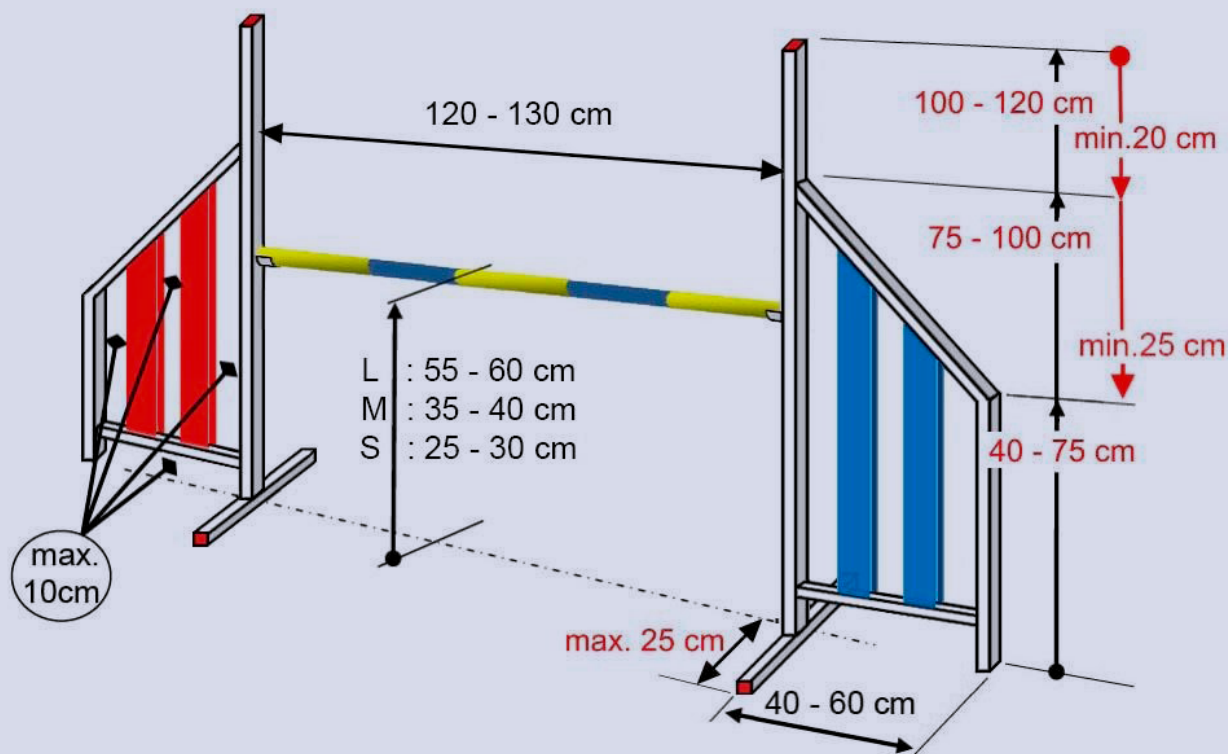
а) Обична

Висина: С: од 25 до **30** cm – М од 35 до 40 cm – Л од 55 до **60** cm

Ширина (размак између крила): најмање 120 cm највише **130** cm

Висинске препоне **морају** бити са пречком (дрво или од безбједних синтетичких материјала – металне нису дозвољене). Пречке морају имати пречник од 3 то 5 cm и морају имати контрастне боје у најмање 3 сегмента.

Унутрашња ивица крила мора бити најмање 1m висока, а ширина крила 40-60 cm.

Крило са стране треба да је такво да му је унутрашњи дио висок минимално 100 cm, а спољашњи 75 cm. Крила препоне не смију бити ничим повезана и треба да је онемогућено да пас прође кроз било који дио крила.

Четвороугаона и троугаона крила нису дозвољена, као ни потпуно испуњена крила. Све висинске препоне морају да се одозго завршавају пречком која може на додир пса да падне.

Никакви фиксни или помични елементи не смију да виरे испод или изнад држача пречке. На крилу може бити само један држач пречке, који може да се премјешта на различите висине зависно од категорије.

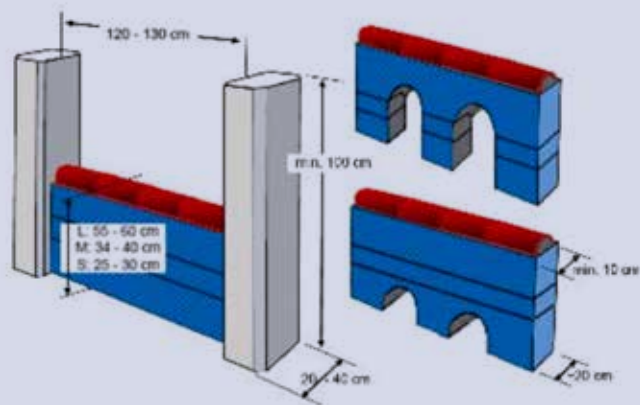
Зид и вијадукт:

Висина: С од 25 до **30** cm – М од 35 до **40** cm – Л од 55 до **60** cm

Најмања ширина: 120 cm, максимално 130 cm. Дебљина зида: око 20 cm на дну и најмање 10 cm на врху.

Зид може имати један до два отвора у облику тунела и **мора да се састоји од одвојених елемената – телескопски зидови нису дозвољени.** Мора да има 3 до 5 одвојивих елемената на врху. Дно или стране ових елемената морају бити затворене.

Стубови морају бити високи 100 cm до **120** cm и не смију бити повезани са централном плочом: ширина и дубина стуба минимално 20 cm – максимално 40 cm. **Уколико су стубови кружног пресека, онда је пречник 30 до 40 cm.**

Гума:

Унутрашњи пречник гуме: од 45 до 60 cm

Удаљеност средишта гуме од тла: С и М 55 cm
– Л 80 cm

Унутрашња страна гуме у доњем дијелу мора бити испуњена из безбједносних разлога.

Ширина гуме минимално 8 cm – максимално 18 cm

Сама гума мора бити причвршћена системом ланаца или сајли, са могућношћу подешавања висине. Крути системи учвршћивања нису дозвољени. Препрека мора бити тако грађена да ни под каквим околностима не може бити срушена приликом скока пса кроз гуму.

Мора да постоји могућност да се гума расклопи на 2 или 4 дијела када је ударена силом једнаком оној која би се десила испуштањем тежине од 8 kg на њу.

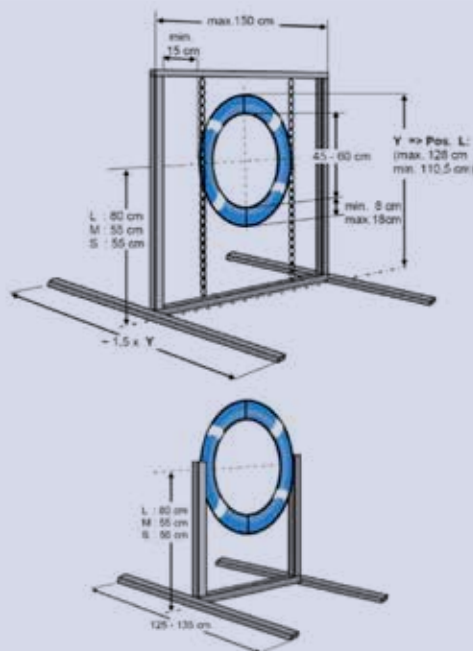
Потпорне ноге морају имати дужину од 155 до 165 cm и не смију бити израђене од лаганог материјала.

Ширина рама не би требало да прелази 1,5 m. Растојање између унутрашњости усправно и спољашње ивице гуме мора бити мин. 15 cm.

Гуме са рамом би требало да постепено изађу из употребе у наредних 5 година и буду замијењене безбједнијим гумама без рама.

Гума без рама:

Гума мора да има константан облик и да буде направљена од материјала који апсорбује ударце. Гума је подешена на своју позицију (висину) помоћу двије вертикале, по једна са обје стране гуме. Конструкција мора да обезбиједи довољну стабилност да не би било могуће оборити гуму превише лако. Вертикале не смију да стрше изнад гуме. Не смије бити шипка изнад гуме. Дозвољено је коришћење расклопивих гума без рама.

Мост:

Висина: минимално 120 максимално 130 cm

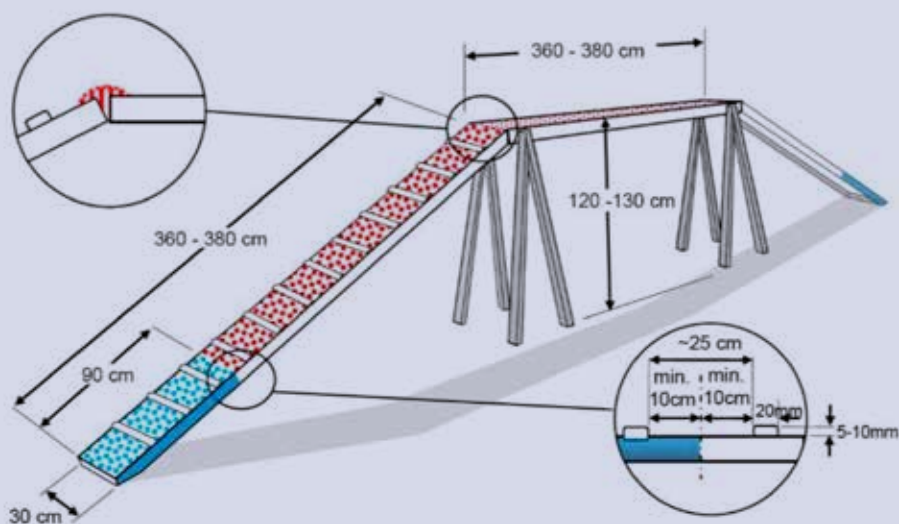
Дужина једног елемента: од 360 до 380 cm

Ширина: 30 cm

Површина препреке не смије бити клизава. Доњи дијелови обје бочне рампе у дужини од 90 cm мјерено од доњег краја морају бити различито обојени (и са стране такође) те представљају контактне зоне. Могу да се користе електронске контактне зоне.

Бочне рампе имају попречне летвице у правилним размацама (сваких 25 cm) да би псу олакшале кретање по косини и спријечиле клизање, али не смију бити постављене ближе од 10 cm од горњег руба контактних зона. Те попречне летвице имају висину од 5 до 10 mm и ширину од 20 mm, а њихови рубови морају бити избрушени, **без оштрих ивица и размака.**

Ноге моста не смију да прелазе висину препреке. Такође не смију да онемогућавају постављање тунела испод моста.

А-препрека:

Састоји се од два елемента спојена тако да чине А облик.

Ширина: најмање 90 cm, а на доњем дијелу се може проширити до 115 cm.

Дужина сваког елемента је од 265 cm до 275 cm.

Л, С и М: Највиша тачка мјерена вертикално од тла износи 170 cm, а угао између бочних страна износи 101,5°.

Доњи дијелови оба елемента (и са стране) су у дужини од 106 cm обојени различитом бојом од остатка препреке и представљају контактне зоне.

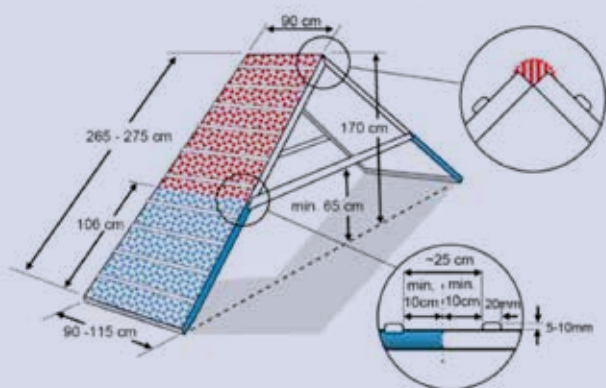
Површина препреке не смије бити клизава.

На елементима су у правилним размацама причвршћене летвице (сваких 25 cm) које олакшавају пењање и онемогућавају клизање, али попречне летвице не смију бити ближе од 10 cm од горње ивице контактних зона. Те попречне летвице су висине 5 до 10 mm и ширине 20 mm, а њихове ивице морају бити избрушене.

Доња ивица препреке не смије имати размак до земље нити оштре ивице.

Спој два елемента мора бити изведен тако да не представља никакву опасност за пса. По потреби треба на спој додати гумену заштиту.

Пратеће структуре А-препреке не смију да онемогућавају постављање тунела испод препреке.

Клацкалица:

Дужина: од 360 до 380 cm

Ширина: 30 cm

Висина средишње осе (осе ротације) мора бити 60 cm мјерено од тла до врха, износи 1/6 дужине клацкалице.

Примјер: дужина 360 cm = висина 60 cm, дужина 380 cm = висина 70 cm.

Контактне зоне су као код моста у дужини од 90 cm различито обојене. Могу да се користе електронске контактне зоне.

Ивице препреке не смију представљати опасност за водича или пса. Када је ивица на

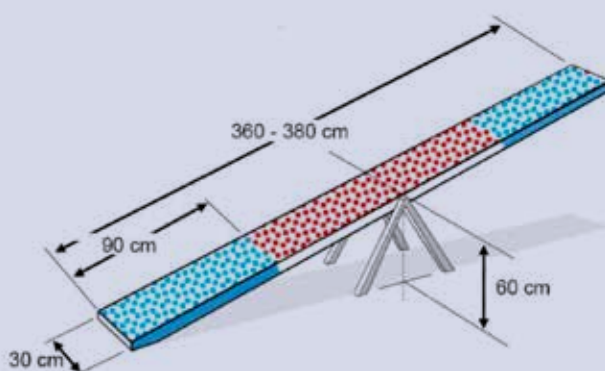
земљи, не смије бити размака и она не смије бити оштра.

Клацкалица мора бити нарочито стабилна и површина никако клизава, али не смије да има попречне летвице. Клацкалица мора бити избалансирана, њено клацкање не смије бити ни пребрзо нити преспоро, тако да малим псима омогућава лако спуштање.

Контрола:

Тачка вјешања клацкалице не би требало да буде више од 10 cm од врха даске.

Ако се на центар силазне контакт-зоне клацкалице постави тег од 1 kg, њено спуштање мора да траје између 2 и 3 секунде. Ако то није тако, потребно је подесити тежиште клацкалице.

Тврди тунел:

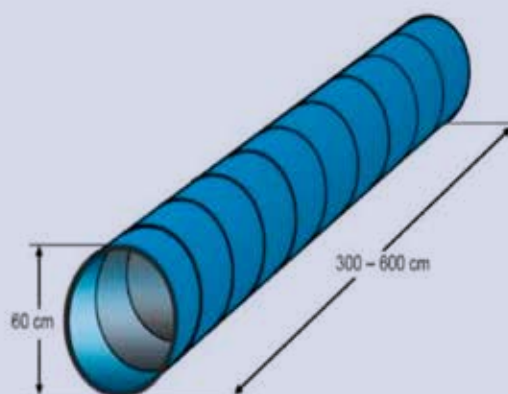
Унутрашњи пречник: 60 cm

Дужина: 300 до 600 cm

Тврди тунел мора бити израђен од савитљивог материјала да би се могао обликовати у један или више лукова. **Препоручено је да је цио тунел од истог материјала свијетле боје.**

Тунел мора увијек бити развучен на своју пуну дужину.

Приликом учвршћивања тунела, држачи морају да прате контуре тунела и не смију да изазивају његову деформацију или да му смањују обим.

Слалом:

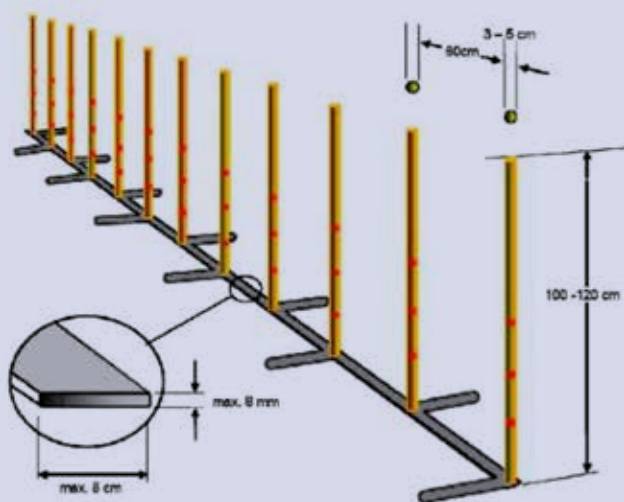
Број штапова 12

Штапови треба да буду тврди и пречника 3 до 5 cm.

Висина штапова: 100 до 120 cm

Размак између штапова: 60 cm

Штапови не смију бити од метала (препоручују се дрво или сигурни пластични материјали). Рам не би смио да буде дебљи од 8 mm (**укупно – рам плус држачи са стране**) и шири од 8 cm. **Држачи шишки слалома морају да буду везани крутом везом за рам и не смију бити виши од 10 cm.** Ослонци шине не смију бити на путу којим се креће пас док ради.

Основна послушност

Послушност је основни предуслов за све остале видове обуке и тренинга службених паса. У основној обуци службених паса се описују основне радње које би службени пас требало да научи. Основна послушност је, засигурно, најизраженија дисциплина у којој сарадња између водича и службеног пса долази до изражаја и у којој се развија добар контакт између њих. Та сарадња може искључиво функционисати ако је јасно усклађен однос између водича и пса, односно ако пас у свом водичу види алфа јединку, а да притом водич тај однос не изграђује уношењем толико принуде да пса сломи психички. То подразумијева и да је водич способан да процијени гдје је праг реакције његовог пса и до које мјере може да га оптерети.

Искуства у дугогодишњој обуци паса су показала да је најбољи начин обуке паса ткз. **Кликер метода**, односно метода позитивног награђивања. У току обуке се не примјењује принуда да би пас остао максимално мотивисан. Сваки пут када пас уради оно што водич жели,

бива награђен звуком кликера, а непосредно иза тога слиједи стварна награда (храна, играчка). Пас јако брзо схвати да је звук кликера знак да ће након тога добити награду. Кликер је у ствари мост између времена зарађивања награде и њеног испоручивања. Он је уједно и извор информације које понашање је пожељно. Предност кликера, посебно за неискусне водиче, јесте да се не може закаснити са потврђивањем пса, односно пас не може да се потврди за непожељно понашање. Наука тврди да не смије проћи више од три секунде између понашања и потврде да би код пса изазвало правилно повезивање.

Ако не поступи исправно, опомиње се сигналом **НЕ** и **не коригује** се физичким путем, него му се допушта да сам нађе правилно рјешење и добије сигнал потврђивања кликером. Допуштањем да се пас сам коригује, добијемо пса који **РАЗМИШЉА**, не извршава радње тупо, постаје креативан и у ситуацијама у пракси које нису утрениране, сам налази рјешења за настали проблем. У ситуацији да се пас није у стању сам кориговати, вјежба се прекида и почиње се испочетка једним кораком уназад, тако да пас дође до успјеха. Након серије 8 - 10 понављања, вјежба се прекида одређеним сигналом (нпр. БРАВО) вади се играчка уз истовремено ширење руку и пас се позива на игру. На тај начин опуштамо пса јер “размишљање” пса јако исцрпљује, како физички тако и психички.

Остаје још једно питање на које треба одговорити, а то је шта користити као награду у току основне обуке паса. Практика је показала да је награђивање посласицом најбољи метод награђивања. Разлог је тај што пас остаје смирен након узимања посласице, не улази у афект и непосредно након узимања хране је поново у радном моду. Ако награђујемо играчком или мажењем, пас се претјерано узбуђује, награђивање траје дужи и поребно је доста времена да се пас смири и да му се мозак поново укључи у тренинг. Након завршене обуке, мотивација се може дићи другим облицима награђивања јер тада више нема потребе пса награђивати за сваку правилно изведену радњу него је довољно то изводити спорадично односно уводи се одгођено награђивање. Тада пас више не зна када ће бити награђен, али зна да сигурно хоће и углавном, ако је правилно обучаван, ради са још већим мотивом.

Основну послушност чине следеће команде:

- долазак и сједање испред водича који стоји,
- долазак и лијегање испред водича који клечи,
- долазак отпозади и лијегање између ногу водича који клечи,
- сједање поред лијеве или десне ноге водича који стоји,

- залијегање поред лијеве или десне ноге водича који стоји,
- сједање испод лијеве или десне руке водича који клечи,
- сједање између ногу водича који стоји,
- залијегање између ногу водича који стоји,
- ходање напријед и назад поред лијеве, десне или између ногу водича,
- окрети приликом ходања уз ногу водича за 90% на лијеву или десну страну, те за 180% у смјеру кретања,
- сједање поред лијеве, десне или између ногу водича у покрету,
- залијегање поред лијеве, десне или између ногу водича у покрету,
- сједање са опозивом,
- лежање са опозивом,
- пуштање на команду.

Основне команде могу да се прилагоде намјени пса, јер није неопходно да сваки пас мора познавати све горе наведене команде.

Практични тренинг

Предвјежбе

Прве вјежбе или предвјежбе за успјешну обуку методом позитивног награђивања јесте да се пас научи на звук кликера као преднаграде, односно знака потврђивања за његов исправан рад, након којег ће услједити стварна награда и да разумије да се награда налази у руци водича. На првом тренингу се псу показује награда у виду посланице која се нуди на отвореном длану руке водича али се не позива неким сигналом или командом. Када пас примијети посланицу и приђе да је узме, водич кликне кликером. Када пас схвати да се у руци налази награда, водич затвара длан и чека да пас почне да самоиницијативно долази до њега и активно тражи награду, односно да му гура руку. Водич свако гурање руке од стране пса награђује кликањем, те након тога отвара длан и дозвољава да се пас потврди. Након што пас све активније гура руку водича у жељи да дође до награде, водич почиње да руку покреће напријед, назад, округ, горе - доле али пазећи притом да је брзина кретања руке толика да псећа њушка стално буде **залијељена** за њу. Ако је водич задовољан активношћу пса, почиње да се креће напријед, назад или округ наводећи пса да га активно **“прогони”**. Када пас активно прогони водича и притом му је њушка цијело вријеме залијељена за руку водича, дошао је тренутак да се почне са основном обуком послушности.

Контакт и игра са псом

Игра са псом, да би створио мотивацију и изградио бољи контакт, поред награђивања посланицама је јако битан фактор у обуци и тренингу паса. **Правилна** игра је нешто што сваки водич мора да научи јер се она не своди на бацање и доношење играчке. Водич, као главни покретач нагона, требао би бити у средишту игре, а не бити извор конфликта и nelaгоде за пса. Ако пас водичу без команде, значи добровољно, доноси играчку и говором тијела јасно показује да га позива на игру, онда говоримо о правилном и сврсисходном игрању са псом. Насупрот томе, ако пас играчку зграби и односи на **безбједно** мјесто да би је жвакао, избјегава и пролази поред водича или бјежи ако му се водич приближава, онда нешто није у реду у односу између водича и пса, тј. водич нема добар контакт са својим псом. Увођење команди да би пас донио играчку нема смисла јер игра треба да је добровољна, нешто што опушта, нешто забавно и нешто што ствара унутрашњи мир код пса, а само такав пас је максимално мотивисан. То је посебно битно за потражне псе и псе за детекцију јер они и раде преко нагона за игру, а играчка и игра је оно што их мотивише за рад. Зато је потребно игру изградити тако да је покретач-активатор водич. Пас треба свог водича схватати као **мотиватора за игру**, преко којег он долази до задовољења свог нагонског циља. Не доноси занимање за играчком задовољење него искључиво играње играчком са водичем. Без њега је играчка **мртва** и само он је враћа у живот, покреће је, оживљава је, наводи је да бјежи. Игру увијек почиње и завршава водич, а завршава је када је псу најинтересантније. Тиме добијамо пса који је увијек помало остао жељан игре и сигурно са нестрпљењем очекује наставак. Из истог разлога псу никада не остављамо играчку када је сам. Нешто до чега увијек може доћи није више интересно.

На почетку је добро псу остављати радни поводац од 2,5 m закачен за огрлицу. Полазимо од тога да је пас научио да вуче поводац за собом и да га он не омета у игри. Поводац је ту да би водич на првом тренингу спријечио пса да се удаљава од њега, али на начин да само стане ногом на поводац, а не и да пса привлачи себи. Водич пса разигра играчком тако да је помјера испред њега, али не дозвољава да је ухвати, те је онда баца неколико корака далеко од себе. Када је пас ухвати, водич шири руке, иде уназад и веселим гласом хвали пса за учињено. Пас би требало, због свега што водич ради, весело да дотрчи са играчком до њега. Водич први пут не хвата за играчку него додирује пса и мази га, чиме му ставља до знања да не жели да му отме плијен. Требало би да том приликом чучи или клечи да би смањио силуету и умањио притисак на пса, те не би требало да гледа пса у очи, јер су то све знаци доминације који код пса изазивају nelaгуду и наводе га да се не приближава водичу.

Након тога водич устаје и уназад се удаљује од пса, те га тиме поново анимира да му приђе. Након тога већ може и да ухвати за играчку те да се благо бори са псом. Пас би у борби увијек требало да изађе као побједник, тј. водич му на крају борбе увијек препушта играчку, али на тај начин да га прво умири додиром, а не у току саме борбе, јер би тиме пса научио да може побиједити искључиво агресијом. Агресија сигурно није угодна и опуштајућа за пса и сигурно не изграђује контакт између водича и пса.

Као надоградња у току играња, водич може да вјежба послушност са својим псом тако што му у току игре издаје наредбе за пуштање, сједање, лежање и слично. На тај начин пас учи да су одређене команде у ствари сигнали за наставак игре и увијек ради послушност са великим весељем, а за водича је то добар тест да ће пас бити послушан и у ситуацијама које нису свакидашње, а не само на полигону гдје нема никаквих дистракција.

Вјежбе послушности

Долазак и сједање испред водича који стоји

Долазак и сједање испред водича је вјежба у којој пас, на команду водича, треба да приђе равно, што ближе водичу, сједне испред њега и концентрисано гледа у водича.

Крећући се уназад и притом држећи руку у којој се налази награда (посластица) испред себе у висини на којој пас може њушком да је додирује, водич чека тренутак када га пас јако интензивно гони и покушава да узме посланицу из његове руке. У том моменту застаје те руку са наградом, једним лаганим потезом доводи псу изнад главе. С обзиром на то да пас сада награду гледа непосредно изнад главе, он аутоматски сједа, јер му је то много лакше из сједећег положаја. Водич га истог момента потврђује кликањем и даје му посланицу. Након што је пас прогутао награду и поново се фокусирао на руку водича (нипошто прије) водич исту радњу понавља. Комплетна вјежба се понавља 8-10 пута, те се након тога прекида сигналом **БРАВО**, пропраћеним ширењем руку водича и вађењем играчке из џепа, те позивом псу на игру. Након опуштајуће игре, водич у покрету ставља играчку у џеп, узима посланицу у руку и поново креће са вјежбањем. Након што пас на свако стајање водича заузима сједећи положај, равно испред водича, уводи се команда по избору (нпр. дођи), која се у прво вријеме издаје у току сједања, а након тога непосредно прије, те након довољног увјежбавања у близини водича и позивом с веће удаљености. У исто вријеме постепено се увјежбава да пас више не гледа у руку са посланицама када дође и сједне, него у очи водича.

Долазак и лијегање испред водича који клечи

Долазак и лијегање испред водича који клечи је вјежба у којој пас, на команду водича, треба да приђе и легне равно испред, што ближе водичу и да концентрисано гледа у водича.

Водич заузима клечећи положај и позива пса к себи. Притом има испружену руку у којој је награда у висини груди. У моменту када му пас приђе и почиње да гура њушком руку с наградом, водич је течним потезом спушта од њушке, низ груди пса, према тлу. Пас би требало аутоматски да заузме лежећи положај на тај начин да задњим дијелом тијела направи скок уназад истовремено се спуштајући према тлу јер му је то најудобнији положај да узме награду из руке водича. Водич га истог момента потврђује кликањем и даје му посланицу. Након што је пас прогутао награду и поново се фокусирао на руку водича (нипошто прије) водич устаје, помјера се неколико корака и исту радњу понавља. Комплетна вјежба се понавља 8-10 пута, те након тога прекида сигналом **БРАВО**, пропраћеним устајањем, ширењем руку водича и вађењем играчке из џепа, те позивом псу на игру. Након опуштајуће игре, водич у покрету ставља играчку у џеп, узима посланицу у руку и поново креће са вјежбањем. Пошто пас сваки пут када га водич позива из клечећег положаја заузима лежећи положај, равно испред водича, уводи се команда по избору (нпр. дођи) која се у прво вријеме издаје у току залијегања, а након тога непосредно прије, те након довољног увјежбавања у близини водича и позивом с веће удаљености. У исто вријеме постепено се увјежбава да пас више не гледа у руку с посланицама када дође и легне, него у очи водича.

Долазак отпозади и лијегање између ногу водича који клечи

Долазак отпозади и лијегање између ногу водича који клечи је вјежба у којој пас, на команду водича, треба да приђе отпозади и легне равно између ногу водича и да концентрисано гледа у водича.

Водич заузима клечећи положај и позива пса да му приђе отпозади притом држећи руку са наградом између ногу у положају близу тлу. Пас прилази отпозади и с обзиром на то да нема довољно простора између ногу водича који клечи, а желећи доћи што ближе руци у којој је награда, аутоматски заузима лежећи положај. Водич га истог момента потврђује кликањем и даје му посланицу. Комплетна вјежба се понавља 8-10 пута, те након тога прекида сигналом **БРАВО**, пропраћеним устајањем, ширењем руку водича и вађењем играчке из џепа те позивом псу на игру. Након опуштајуће игре, водич у покрету ставља играчку у џеп, узима посланицу у руку и поново креће са вјежбањем. Након што пас сваки пут када га водич позива из клечећег положаја заузима лежећи положај, равно између ногу водича

уводи се команда по избору (нпр. дођи) која се у прво вријеме издаје у току залијегања, а након тога непосредно прије, те након довољног увјежбавања у близини водича и позивом с веће удаљености. У исто вријеме постепено се увјежбава да пас више не гледа у руку са посласицама када дође и легне, него у очи водича.

Сједање поред лијеве или десне ноге водича

Сједање поред ноге водича је вјежба у којој пас на команду мора да, из било којег претходног положаја, најчешће из положаја испред водича, дође и заузме сједећи положај паралелно са ногом водича, с тим да су му груди у равни водичеве ноге и да притом концентрисано гледа у водича.

Крећући се уназад, држећи руку у којој се налази награда (посластица) поред себе у висини на којој пас може да је њушком додирује, водич чека тренутак када га пас јако интензивно гони и покушава да узме посласицу из његове руке. У том моменту застаје, те руку са наградом једним лаганим потезом ротира према себи, псу поред главе и одмах наставља да се креће према напријед. Пас њушком прати руку са посласицом и самим тим направи окрет за 180 степени, долази у положај поред ноге водича. Водич га истог момента потврђује кликом са кликера и даје му посласицу. Након што је пас прогутао награду и поново се фокусирао на руку водича (нипошто прије) водич исту радњу понавља. Комплетна вјежба се понавља 8-10 пута, те након тога прекида сигналом **БРАВО**, пропраћеним ширењем руку водича и вађењем играчке из џепа, те позивом псу на игру. Након опуштајуће игре, водич у покрету ставља играчку у џеп, узима посласицу у руку и поново креће са вјежбањем. Након што пас сваки пут направи окрет за 180 степени у покрету, уводи се команда по избору (нпр. поред, к нози) која се у прво вријеме издаје у току окрета, а након тога непосредно прије, прелази се на увјежбавање доласка поред ноге из статичног положаја испред водича. На самом почетку увјежбавања, да би се псу олакшало, водич може да искорачи уназад лијевом или десном ногом, у зависности од тога поред које ноге пас треба да сједне, истовремено попраћено претходно наведеним покретом руке. Искорак треба постепено смањивати и на крају у потпуности избацити. У исто вријеме постепено се увјежбава да пас више не гледа у руку са посласицама након што сједне, него у очи водича.

Залијегање поред лијеве или десне ноге водича

Залијегање поред ноге водича је вјежба у којој пас на команду мора из претходног положаја сједења поред ноге водича да заузме лежећи положај паралелно са ногом водича, с тим да су му груди у равни водичеве ноге и да притом концентрисано гледа у водича.

Водич стоји са псом који му сједи поред ноге и гледа у водича, узима награду у руку и спушта је на њушку пса. Када пас почиње да гура руку водича, овај течним потезом спушта руку од њушке пса, низ његове груди па до између ногу што ближе тлу, притом се нагињујући према напријед. Пас би требало задњим дијелом тијела да одскочи уназад и легне у правилном положају поред ноге водича. Водич га истог момента потврђује кликом са кликера и даје му посласицу. Комплетна вјежба се понавља 8-10 пута, те након тога прекида сигналом **БРАВО**, пропраћеним одскакањем водича у страну, ширењем руку и вађењем играчке из џепа те позивом псу на игру. Након опуштајуће игре, водич у покрету ставља играчку у џеп, узима посласицу у руку и поново креће са вјежбањем. Након што пас сваки пут када водич спушта руку према доле, из сједећег става заузима лежећи положај, поред ногу водича, уводи се команда по избору (нпр. мјесто) која се у прво вријеме издаје у току залијегања, а након тога непосредно прије. У исто вријеме постепено се увјежбава да пас више не гледа у руку са посласицама када легне и након што се водич усправи, него у очи водича.

Сједање испод лијеве или десне руке водича који клечи

Сједање испод лијеве или десне руке водича који клечи је вјежба у којој пас на команду мора да, из било којег претходног положаја, најчешће из положаја испред водича, дође и заузме сједећи положај испод раширене руке водича, с тим да су му груди у равни водичевог тијела и да притом концентрисано гледа у водича.

Водич заузима клечећи положај и позива пса к себи, притом има испружену руку у којој је награда у висини груди. У моменту када му пас приђе и почиње да гура њушком руку са наградом, водич течним, кружним потезом наводи пса да заротира главу а самим тим и комплетно тијело за 180 степени, те фактички долази водичу у загрљај. Водич га истог момента потврђује кликом са кликера и даје му посласицу. Након што је пас прогутао награду и поново се фокусирао на руку водича (нипошто прије) водич устаје, помјера се неколико корака, исту радњу понавља. Комплетна вјежба се понавља 8-10 пута, те након тога прекида сигналом **БРАВО**, пропраћеним устајањем, ширењем руку водича и вађењем играчке из џепа те позивом псу на игру. Након опуштајуће игре, водич у покрету ставља играчку у џеп, узима посласицу у руку и поново креће са вјежбањем. Након што пас сваки пут када га водич позива из клечећег положаја и руке испружене у страну, заузима сједећи положај поред водича, уводи се команда по избору (нпр. поред) која се у прво вријеме издаје у току окретања пса, а након тога непосредно прије, те након довољног увјежбавања у близини

водича и позивом с веће удаљености. У исто вријеме постепено се увјежбава да пас више не гледа у руку са посласицама када дође и сједне испод руке водича, него у очи водича.

Сједање између ногу водича који стоји

Сједање између ногу водича је вјежба у којој пас на команду мора да, из било којег претходног положаја, најчешће из положаја испред или иза водича, дође и заузме сједећи положај између ногу водича, с тим да су му груди у равни водичевих ногу и да притом концентрисано гледа у водича.

Водич заузима стојећи став и позива пса к себи тако да је тијелом благо нагнут уназад и с руком у којој је награда спуштеном иза тијела између ногу. Пас пролази између ногу водича, што водич потврђује кликером, узима награду и у том моменту га водич поново анимира другом руком у којој је такође награда а коју сада спушта испред себе, да се окрене за 180 степени и узме је. Када се пас заротира и њушком дотакне руку са наградом, водич је повлачи према горе, што аутоматски доводи пса у сједећи положај између ногу водича. Водич га истог момента потврђује кликом и даје му посласицу. Након што је пас прогутао награду и поново се фокусирао на руку водича (нипошто прије) водич се помјера неколико корака и исту радњу понавља. Комплетна вјежба се понавља између 8-10 пута, те након тога прекида сигналом **БРАВО**, пропраћеним устајањем, ширењем руку водича и вађењем играчке из џепа, те позивом псу на игру. Након опуштајуће игре, водич у покрету ставља играчку у џеп, узима посласицу у руку и поново креће са вјежбањем. Након што пас сваки пут када га водич позива из благо, према назад нагнутог стојећег става и руке спуштене иза тијела између ногу, прође између ногу водича, окрене се за 180 степени и заузме сједећи положај између ногу водича, уводи се команда по избору (нпр. између) која се у прво вријеме издаје у току окретања пса а након тога непосредно прије, те након довољног увјежбавања у близини водича и позивом са веће удаљености. У исто вријеме постепено се увјежбава да пас више не гледа у руку са посласицама када дође и сједне испод руке водича, него у очи водича.

Залијегање између ногу водича који стоји или клечи

Залијегање између ногу водича је вјежба у којој пас на команду мора да, из претходног положаја сједења између ногу водича, заузме лежећи положај између ногу водича, с тим да су му груди у равни водичевих ногу и да притом концентрисано гледа у водича.

Водич стоји са псом који му сједи између ногу и гледа у водича, узима награду у руку и спушта

је на њушку пса. Када пас почиње гурати руку водича, овај течним потезом спушта руку од њушке пса, низ његове груди па између ногу, што ближе тлу, притом се нагињући према напријед. Пас би требало задњим дијелом тијела да одскочи уназад и легне у правилном положају између ногу водича. Водич га истог момента потврђује кликом са кликера и даје му посласицу. Комплетна вјежба се понавља 8-10 пута, те након тога прекида сигналом **БРАВО**, пропраћеним одскакањем водича уназад, ширењем руку и вађењем играчке из џепа, те позивом псу на игру. Након опуштајуће игре, водич у покрету ставља играчку у џеп, узима посласицу у руку и поново креће са вјежбањем. Након што пас сваки пут када водич спушта руку према доле, из сједећег става заузима лежећи положај, између ногу водича, уводи се команда по избору (нпр. лежи) која се у прво вријеме издаје у току залијегања, а након тога непосредно прије. У исто вријеме постепено се увјежбава да пас више не гледа у руку са посласицама када легне и након што се водич усправи, него у очи водича.

Ходање напријед и назад поред лијеве, десне или између ногу водича

Ходање напријед и назад поред лијеве, десне или између ногу водича је вјежба у којој пас на команду мора да хода у заданом положају, у непосредном контакту са водичем, с тим да су му груди све вријеме у равни водичевог тијела и да притом концентрисано гледа у водича. У том положају мора да остане без обзира на промјене правца или смјера водича или мијењања ритма кретања.

Водич који се креће напријед или назад прихвата да га пас "**прогони**", гурајући му њушку у руку и покушавајући да му узме награду из ње. Положајем руке са наградом држи пса у правилном положају уз ногу или између ногу и све вријеме, док је пас у коректном положају, кликањем и дозвољавањем да узме мале комаде посласице потврђује пса. Уколико пас скаче, жури или касни за водичем, односно на било који начин излази из правилног положаја, водич га опомиње сигналом **НЕ**, али га не коригује физички него му искључиво ускраћује награду, те му дозвољава да се сам коригује и тада га поново награђује. Комплетна вјежба се понавља 8-10 пута, те након тога прекида сигналом **БРАВО**, пропраћеним одскакањем водича у страну, ширењем руку и вађењем играчке из џепа, те позивом псу на игру. Након опуштајуће игре, водич у покрету ставља играчку у џеп, узима посласицу у руку и поново креће са вјежбањем. Након што пас све вријеме хода с водичем у коректном положају, уводи се команда по избору (нпр. поред, лијево, десно, између) која се у прво вријеме издаје током кретања, а након тога непосредно прије. У исто вријеме

постепено се увјежбава да пас више не гледа у руку са посласицама него да, док се креће, фиксира водича.

Окрети приликом ходања уз ногу водича за 90% на лијеву или десну страну, те за 180% у смјеру кретања

Окрети приликом ходања уз ногу водича за 90% на лијеву или десну страну, те за 180% у смјеру кретања је вјежба у којој пас на команду мора током кретања да промијени правац или смјер кретања при чему мора да остане у непосредном контакту са водичем.

Водич приликом кретања произвољно мијења смјер или правац кретања, тако да покретом руке у којој је награда наводи пса да је пратећи заротира главу, а самим тим и цијело тијело. Након сваке успјешне промјене смјера, водич кликањем и давањем награде потврђује пса. Уколико пас скаче, жури или касни за водичем, односно на било који начин излази из правилног положаја, водич га опомиње сигналом **НЕ**, али га не коригује физички него му искључиво ускраћује награду, те му дозвољава да се сам коригује и тада га поново награђује. Комплетна вјежба се понавља 8-10 пута, те након тога прекида сигналом **БРАВО**, пропраћеним одскакањем водича у страну, ширењем руку и вађењем играчке из џепа, те позивом псу на игру. Након опуштајуће игре, водич у покрету ставља играчку у џеп, узима посласицу у руку и поново креће са вјежбањем. Након што пас све вријеме хода са водичем у коректном положају, уводи се команда по избору (нпр. поред, лијево, десно, између) која се у прво вријеме издаје током кретања, а након тога непосредно прије. У исто вријеме постепено се увјежбава да пас више не гледа у руку са посласицама него да, док се креће, фиксира водича.

Сједање поред лијеве, десне или између ногу водича у покрету

Сједање поред лијеве, десне ноге или између ногу водича у покрету је вјежба у којој пас који се слободно креће уз водича, на свако застајање, треба без команде да заузме сједећи положај паралелно са ногом водича, с тиме да су му груди у равни водичеве ноге и да притом концентрисано гледа у водича.

Водич који се креће напријед или назад, прихвата да га пас "**прогони**", гурајући му њушку у руку и покушавајући да му узме награду из ње. Положајем руке са наградом држи пса у правилном положају уз ногу или између ногу и све вријеме. Приликом застајања, повлачи руку с наградом према горе, што анимира пса да сједне. Водич га истог момента потврђује кликом са кликера и даје му посласицу. Након што је пас прогутао награду и поново се фокусирао на руку водича (нипошто прије), водич исту радњу понавља. Комплетна вјежба се понавља 8-10

пута, те након тога прекида сигналом **БРАВО**, пропраћеним одскакањем у страну или назад водича, ширењем руку и вађењем играчке из џепа, те позивом псу на игру. Након опуштајуће игре, водич у покрету ставља играчку у џеп, узима посласицу у руку и поново креће са вјежбањем.

Залијегање поред лијеве, десне ноге или између ногу водича у покрету

Залијегање поред лијеве, десне ноге или између ногу водича у покрету је вјежба у којој пас који се слободно креће уз водича, на свако застајање у клечећи положај од стране водича, треба без команде да заузме лежећи положај паралелно са ногом водича, с тим да су му груди у равни водичеве ноге и да притом концентрисано гледа у водича.

Водич који се креће напријед или назад, прихвата да га пас "**прогони**", гурајући му њушку у руку и покушавајући му узети награду из ње. Положајем руке са наградом држи пса у правилном положају уз ногу или између ногу и све вријеме. Приликом застајања и преласка у клечећи положај, истовремено повлачи руку са наградом од њушке пса низ његове груди према тлу, што анимира пса да легне. Водич га истог момента потврђује кликом са кликера и даје му посласицу. Након што је пас прогутао награду и поново се фокусирао на руку водича (нипошто прије) водич исту радњу понавља. Комплетна вјежба се понавља 8-10 пута, те након тога прекида сигналом **БРАВО**, пропраћеним устајањем и одскакањем водича у страну или уназад, ширењем руку и вађењем играчке из џепа те позивом псу на игру. Након опуштајуће игре, водич у покрету ставља играчку у џеп, узима посласицу у руку и поново креће са вјежбањем. У исто вријеме постепено се увјежбава да пас више не гледа у руку са посласицама након што легне, него у очи водича.

Сједање са опозивом

Сједање са опозивом је вјежба у којој пас који се налази поред лијеве или десне ноге водича, на команду (нпр. сједи), заузима сједећи положај и остаје у том положају након што се водич удаљи од њега до момента када га водич опозове. Тада пас треба брзо да се приближи водичу и заузме правилан положај који му водич сигнализује.

Водич који се креће напријед или назад, прихвата да га пас "**прогони**", гурајући му њушку у руку и покушавајући да му узме награду из ње. Положајем руке с наградом држи пса у правилном положају уз ногу све вријеме. Пас би требао бити на дугом поводцу у руци помоћник водича, који прати кретање водича и пса. Водич приликом застајања повлачи руку с наградом према горе, што анимира пса да сједне. Водич га истог момента потврђује кликом са кликера

и даје му посласицу. Након што је пас прогутао награду и поново се фокусирао на руку водича (нипошто прије) водич му издаје команду (нпр. сједи) и удаљава се од њега. Помоћник спречава пса да крене за водичем држањем поводца. Водич се на почетку удаљава свега 2-3 корака од пса и жури назад да га потврди за чекање. У току вјежбања, водич се све више удаљава од пса и увијек враћа до пса. Након што пас више не покушава да прати водича који се удаљава од њега, водич уводи опозив, односно зове пса да му приђе на начин који је раније увјежбаван (да сједне испред водича, између ногу водича итд.). Комплетна вјежба се понавља 8-10 пута, те након тога прекида сигналом **БРАВО**, пропраћеним одскакањем у страну или назад водича, ширењем руку и вађењем играчке из џепа те позивом псу на игру. Након опуштајуће игре, водич у покрету ставља играчку у џеп, узима посласицу у руку и поново креће са вјежбањем.

Лежање са опозивом

Лежање са опозивом је вјежба у којој пас који се налази поред лијеве или десне ноге водича, на команду (нпр. лежи), заузима сједећи положај и остаје у том положају након што се водич удаљи од њега до момента када га водич опозове. Тада пас треба брзо да се приближи водичу и заузме правилан положај који му водич сигнализује.

Водич који се креће напријед или назад, прихвата да га пас “прогони”, гурајући му њушку у руку и покушавајући да му узме награду из ње. Положајем руке са наградом држи пса у правилном положају уз ногу све вријеме. Пас би требао бити на дугом поводцу у руци помоћника водича, који прати кретање водича и пса. Водич приликом застајања повлачи руку са наградом према доле, што анимира пса да легне. Водич га истог момента потврђује кликом са кликера и даје му посласицу. Након што је пас прогутао награду и поново се фокусирао на руку водича (нипошто прије) водич му издаје команду (нпр. лежи) и удаљава се од њега. Помоћник спречава пса да крене за водичем држањем поводца. Водич се на почетку удаљава свега 2-3 корака од пса и жури назад да га потврди за чекање. У току вјежбања водич се све више удаљава од пса и увијек враћа до пса. Након што пас више не покушава да прати водича који се удаљава од њега, водич уводи опозив, односно зове пса да му приђе на начин који је раније увјежбаван (да сједне испред водича, да легне испред водича, да легне између ногу водича итд.). Комплетна вјежба се понавља 8-10 пута, те након тога прекида сигналом **БРАВО**, пропраћеним одскакањем у страну или назад водича, ширењем руку и вађењем играчке из џепа те позивом псу на игру. Након опуштајуће игре, водич у покрету ставља играчку у џеп, узима посласицу у руку и поново креће са вјежбањем.

Пуштање на команду

Пуштање на команду је вјежба у којој пас на команду водича треба да водичу препусти играчку или неки други предмет који држи у устима. Проблематика се рјешава на тај начин да водич научи пса да пуштање на команду није предавање освојеног плијена него сигнал за наставак игре.

Најбоље се показао начин да се псу понуди кобасица за грижење са којом је научио да се игра, те након што ју је пас угризао, водич је објема рукама подиже у ваздух, онолико да се псу предње ноге нађу у ваздуху те му издаје команду да сједне. Да би пас послушао команду сједи, мора да пусти играчку. Истог момента када је пас пустио играчку, помоћник водича пса потврђује кликером, а водич одскаче уназад и дозвољава псу да угризе играчку, те почиње да се игра са псом. Потребно је обратити пажњу да се у игри не претјера, да се пас не би “распаметио” јер је тада веома тешко допријети до њега и вратити га у стање да користи мозак. Прије или касније пас схвати да што прије пусти играчку, прије водич клика и игра се наставаља. Тада је вријеме да се уведе нека команда за пуштање (нпр. пусти). У случају да пас не жели да пусти играчку на команду, водич исту испушта из руку након сигнала **НЕ**, те одбија да се игра са псом и поред његовог упорног гурања играчке у руке водича. Наравно да је овај начин могућ искључиво ако водич и пас имају добро изграђен контакт и пас водича позива на игру.

Специјалистичка обука службених паса

Службени пас за детекцију материја

Службени пас за детекцију материја је службени пас који се обучава да у реалним ситуацијама буде у стању да претражи задати простор у што краћем временском периоду. Интензивном претрагом би требало да самостално пронађе све материје за које се обучава и пасивно их маркира, без обзира на разне дистракције у виду површина, буке и мириса. У свим ситуацијама, а посебно приликом фине претраге, требао би бити водљив од стране водича.

Примарни задатак је код службеног пса створити ланац дјеловања: одређени начин трагања – проналазак мете – правилно маркирање мете – потврђивање (награђивање).

Службени пас за детекцију материја се обучава за:

- претрагу просторија,
- претрагу возила,
- претрагу пртљага,
- претрагу терена,
- претрагу лица.

Обука службеног пса за детекцију материја

Обука службеног пса за детекцију материја, од којег се очекује да ради са великим весељем, почиње, по могућности, у **фази социјализације**, идеално између 8. и 12. недјеље живота. Тада је жеља за учењем код штенета на врхунцу, а и потреба за социјалним контактом са човјеком и заједничким играма је веома изражена. Користећи нагон за игру код штенета потребно га је полако усмјеравати према раду, тако да у будућој обуци сигурно неће бити проблема.

У почетној фази обуке с младим псом се развија мотивација. Мотивација је јако битна јер што је пас више мотивисан, то је снажнији унутрашњи порив, а тиме и залагање да се пронађе мета. У овој фази је најбитнија игра са предметима за мотивацију (играчкама) и вјежбе тражења истих. Најбоље је за играчку користити тзв. **конг** јер у сљедећој фази обуке је потребно крити све мање комаде играчке. Водич преузима улогу главног покретача игре и у тој улози би требало да буде веома креативан. Све што се псу свиђа треба искористити. Битно је да вјежбе буду различите, на разним мјестима, у различито вријеме и у различитим условима, да би се унаприједио нагон за проналажењем и нагон за игром. Веома је битно да се тада пас научи да су он и водич тим и да његова тежња буде игра са водичем, а не самостална игра са играчком. У исто вријеме је потребно да водич тренира пса да проналаске маркира **пасивно**. Пасивно маркирање је нарочито битно за псе који се обучавају за проналазак минско-експлозивних материја. Не би било пожељно да пас торбу са пронађеним експлозивом почне да гризе или копа по њој шапама.

Пасивно маркирање

Обука пасивног маркирања се изводи на више начина и који метод или које методе ће водич користити је препуштено њему самом. Једна од једноставнијих метода је тзв. Холандска кутија, кутија која има отвор на средини, довољно велики да кроз њу прође конг, али не толико велики да пас може самостално да дође до играчке. Са псом се вјежба на тај начин да га водич научи да њушкањем искључиво отвора кутија (најчешће 4 кутије) пронађе у којој је конг. Када пас покаже интересовање за кутију у којој је конг, биће потврђен конгом прије него почне да гребе или гризе кутију. За почетак је и само занимање довољно. Што више тренинг одмиче, водич од пса више захтијева прије него што га потврди. Сљедећа фаза би било гледање у рупу (фиксирање) јер пас зна да конг **“искаче”** из ње. Тако се развија **фиксирање мете**. Након што водич све више чека с потврдом пас ће, исфрустриран чекањем, највјероватније сам

сјести и тек тада га водич потврђује кликањем и наградом у виду игре. Тиме је пас научио пасивно маркирање.

Када пас успјешно проналази сакривену играчку у свим могућим условима и ситуацијама, водич почиње са сакривањем све мањих комада да би младом псу постепено усложњавао вјежбу, чиме увелико отежава проналажење мете, те га тиме навео да све интензивније и сталоженије трага. Проблематика која се јавља у тој фази обуке је успоравање пса. Пси који раде веома брзо, хектично, брзо се замаарају и не могу да пронађу мете које не ослобађају врло интензиван мирис.

Када пас буде у стању да проналази мете промјера око 5 mm, вријеме је да водич почне тренинг за **усвајање мириса**.

Усвајање мириса

Усвајање мириса је поступак у којем се службени пас тренира да препозна одређени скривени мирис материје (експлозив, наркотик, убрзивач пожара итд.) међу другим мирисима.

Један од метода усвајања мириса је на тзв **Ронделу**. Обука службеног пса за усвајање мириса на Ронделу се изводи на тај начин да се прво пас научи да њуши искључиво на поклопцима посуда, јер се на њима налазе рупице кроз које струје мирисне молекуле материја које са налазе унутра. У једну од кутија се стављају комадићи конга, а у остале кутије разне материје на које службени пас наилази у току стварних ситуација (горива, мазива, детерџенти, храна, кафа, чај итд.). Те материје могу бити снажнијег мириса него материја за чији се проналазак пас тренира, али на тај начин се пас учи да се не да омести. Након што се мета постави у посуду, Рондел се заврти да пас не би повезао мјесто на којем се инструктор задржао при постављању мете са локацијом мете и тиме себи помагао. Када пас са успјехом проналази комадиће конга у посудама и пасивно их маркира, у исту посуду се додаје прва материја за коју се пас обучава. Веома је важно да лице које поставља мете не долази у директан

контакт са материјом него обавезно користи **једнократне ПВЦ рукавице** да се не би задржавао индивидуални мирис човјека на метама. Пракса је показала да у реалним ситуацијама, већином, материје које пас тражи, бивају сакривене већ дуже вријеме, те из тог разлога више нема људског мириса на њима. Пси који су обучавани на материјама контаминираним људским мирисом, махом не маркирају чисте мирисе. Пас наставља да проналази за њега познати мирис, али се навикава и на мирисне молекуле нове материје, односно усваја мирис. Послије неколико понављања, комадић конга се вади и пас наставља да тражи нову материју, јер га мирис те материје асоцира да је ту и његова играчка.

Ако пас са успјехом, на Ронделу, проналази и маркира нову материју, можемо рећи да је успјешно **“усвојио мирис”**.

Искуства су показала да је службени пас за детекцију материја способан да први мирис усвоји у року од два дана тако да већ трећег дана водич може да почне са усвајањем сљедећег мириса. Усвајање сљедећег мириса се изводи исто као и усвајање првог мириса, с том разликом што се не враћа конг, него претходно усвојени мирис. Након завршетка усвајања мириса, тј. након што је службени пас усвојио мирисе свих материја на које се обучава, водич креће с тренингом претраге и проналаска материја на мјестима у којима ће бити употребљаван.

Могуће грешке водича приликом обуке и тренинга службених паса за детекцију

- **Погрешно потврђивање.** Водич мора знати да чита понашање свог пса и буде сигуран да потврђује пса за проналазак мете, а не за маркирање гдје он мисли да је пас нешто пронашао. То би пса могло да асоцира да потврђивање поистовијети са понашањем водича или мјеста гдје се често постављају мете
- **Нестрпљење водича.** Нестрпљив водич често прерано почиње да помаже или наводи пса. Пси на тај начин губе самосталност и у случајевима захтјевнијих ситуација врло брзо гледају у водича очекујући помоћ. У тој фази обуке је битно да се степен сложености вјежбе лагано подиже да пас може успјешно да заврши вјежбу без помоћи водича. Такође је битно да водич несвјесно не наводи у рејон гдје је мета постављена, јер пса учи да темељито претражује само рејоне гдје га водич упућује.
- **Кретање водича.** Током fine претраге, када водич наводи пса на мјеста која треба интензивније претраживати, потребно је да се константно креће истом брзином. Водичи, нарочито неискусни, који знају

гдје је мета постављена, успоравају кретање приликом приближавања мети или чак и стану у непосредној близини мета. Пси јако брзо схвате да треба интензивније да траже искључиво када водич успори, јер је мета близу, односно када водич стане, маркирају.

- **Позиционирање мете.** У току обуке мете треба постављати на разним висинама јер у противном пас претражује само одређене нивое. Нпр. ако су мете стално на тлу, пас неће претраживати мјеста виша од 40 cm и обрнуто.

Посебно треба истаћи да водич награђује свог пса и за добар рад а не само за проналазак, јер много пута, у стварној ситуацији, нема проналаска јер нема ништа сакривено или мета није доступна на увид (преграђен резервоар моторног возила) те се тек накнадно водич обавијести о проналаску.

Службени пси за спашавање у катастрофама

Службени пас за претрагу терена

Службени пас за претрагу терена, за разлику од класичних паса трагача и паса за проналазак индивидуалног мириса човјека (Mantrailer), обучава се да у реалним ситуацијама буде у стању да на одређени начин, интензивном претрагом, претражи задани рејон у што краћем временском периоду, без обзира на конфигурацију тла, за несталим лицима.

Том приликом се оријентише свим могућим мирисним молекулама човјека, као и молекулама мириса који настају физичком повредом тла од стране човјека приликом кретања, те се притом не обазире на индивидуални мирис појединца, него проналази и маркира сва лица која се нађу у заданој зони претраге. У свим ситуацијама би требао бити водљив од стране водича.

Обука службеног пса за претрагу терена

Примарни задатак је код пса створити ланац дјеловања: одређени начин трагања – проналазак човјека – правилно маркирање човјека – потврђивање (награђивање).

Обука службеног пса за претрагу терена од којег се очекује да ради са великим весељем почиње, по могућности, у **фази социјализације**, идеално између 8. и 12. недјеље живота. Тада је жеља за учењем код штенета на врхунцу, док је потреба за социјалним контактом са човјеком и заједничким играма веома изражена. Користећи нагон за игру код штенета, потребно га је полако усмјеравати према раду, тако да у будућој обуци сигурно неће бити проблема.

Сама обука садржи три елемента:

- обука трагања и проналаска,
- обука маркирања облајавањем,
- обука претраге терена у цик-цак са усмјеравањем.

У почетној фази обуке са младим псом се развија мотивација и позитивна очекивања према људима. Мотивација је јако битна јер што је пас више мотивисан, то је снажнији унутрашњи порив а тиме и залагање да се пронађе мета (несталло лице). У овој фази је најбитнија игра са предметима за мотивацију (играчкама) и другим људима. Најбоље је за играчку користити тзв. **кобасицу**, јер водич треба да се активно игра са псом, а то са нпр. тениским лоптама није могуће. Водич преузима улогу главног покретача игре и у тој улози би требао бити веома креативан. Битно је да вјежбе буду различите, на разним мјестима, у различито вријеме и у различитим условима, да би се унаприједио нагон за проналажењем и нагон за игром. Веома је битно да се тада пас научи да су он и водич тим и да његова тежња буде игра са водичем, али и са маркирантима а не самостална игра са играчком. У овој фази почињу и прве вјежбе потраге за маркирантом и то на тај начин да водич држи пса на поводцу, а маркирант покаже псу кобасицу и мотивише га кретањима и звуковима да покушава да је зграби. Након што је активирао пса, не скривајући кобасицу, трчећим кораком се удаљава од младог пса неколико корака, те заузима чучећи положај, најбоље уз неко дрво или зид. Водич пушта

пса са поводца, истовремено дајући сигнал за тражење (нпр. нађи га), а овај би требало да дотрчи до маркиранта који га весело дочека, те му дозвољава да зграби играчку и након краће игре му је препушта. Сада би водич требало да, изражавајући велико весеље, мотивише пса да дотрчи до њега и настави игру са њим. У сљедећој фази обуке маркирант такође мотивише пса, удаљава се трчећи од њега, али се сада излази из видног поља пса. Водич пушта пса након краћег времена уз истовремено издавање команде за тражењем. Млади пас би, с обзиром на то да више не види маркиранта, требало да њухом почиње да претражује терен да би пронашао маркиранта. Вјежбу би требало поставити тако да је млади пас у стању да веома брзо пронађе маркиранта, да не изгуби мотив и врати се водичу. Након успјешног проналаска, слиједи исти поступак као и раније. Ако пас успјешно проналази маркиранта, потребно је полако усложњавати вјежбе тако да млади пас све дуже трага, али у исто вријеме обратити пажњу да вјежбу увијек заврши успјешно. Сљедећа фаза би била да се маркирант сакрије, а да прије тога не анимира младог пса. Та фаза почиње тек тада када пас разумије команду за тражењем.

Маркирање облајавањем

Најједноставније учење маркирања лавезом је преко играчке. Водич држи кобасицу у рукама, високо изнад главе пса и мотивише га да покуша да је зграби. С обзиром на то да пас ни на који начин не може да дохвати играчку, исфрустриран исцрпљивањем свих могућности, своју фрустрацију исказује лавезом. Са првим, чак и назнакама покушаја лајања, водич реагује кликером, одскаче уназад, спушта кобасицу надокхват псу и почиње са игром. Са сваким тренингом, водич захтијева све упорније лајање прије него награди пса. Након што пас на свако ускраћивање играчке реагује лајањем, исто се почиње увјежбавати и с маркирантима, односно сада и маркирант ускраћује псу играчку, све док пас не почне да облајава. Током даљње обуке маркирант само спорадично награђује пса након проналаска, то преузима водич. Пракса је показала да несигурнији пси, након што пронађу маркиранта, прво га претраже за играчком и ако је не нађуше, напуштају пронађеног и настављају са потрагом, док доминантни пси након кратког облајавања покушавају да се сами потврде, односно утризу маркиранта, да би га приморали да им изручи награду.

Обука усмјеравања

У току даљње обуке, службени пас се тренира да ради, по потреби и ради веће ефикасности тзв. фину претрагу, у цик-цак, са усмјеравањем од стране водича.

Фаза 1 - Усмјеравање ка маркиранту у видном пољу пса

Тренинг почиње тако да се маркирант позиционира у видном пољу потражног пса, десно на удаљености 25-30 m од путање кретања водича. Водич пса шаље према маркиранту усмјеравајући га руком. Проблем који може да се јави јесте да се потражни пас тешко одваја од водича. У том случају водич креће са њим према маркиранту. Даљњим кондиционирањем требало би да се постигне да пас самостално одлази до маркиранта док водич стоји на мјесту. По доласку до маркиранта и маркирања облајавањем, водич прилази и награђује пса, кратко се поигра са њим и одузима му играчку. Након што смири пса, исти поступак понавља на лијеву страну путање кретања. Тренинг се на овај начин ради све до момента када водич може да пошаље пса наизмјенично до оба маркиранта.

Фаза 2 - Усмјеравање ка маркиранту ван видног поља пса

Послије успјешних усвајања Фазе 1, вјежба се усложњава склањањем маркираната из видног поља пса. Тренинг почиње тако да се маркирант позиционира ван видног поља потражног пса, десно на удаљености 25-30 m од путање кретања водича. Водич пса шаље према маркиранту усмјеравајући га руком. Проблем који се може јавити јесте да се потражни пас тешко одваја од водича, јер више не види маркиранта. У том случају водич креће са њим према маркиранту. Даљњим кондиционирањем требало би да се постигне да пас самостално одлази у показаном смјеру, претражујући носом терен до проналаска маркиранта, док водич стоји на мјесту. По доласку до маркиранта и маркирања облајавањем, водич прилази и награђује пса, кратко се поигра са њим и одузима му играчку. Након што смири пса, исти поступак понавља на лијеву страну путање кретања. Тренинг се на овај начин ради све до момента када водич може послати пса наизмјенично до оба маркиранта.

Фаза 3 - Усмјеравање ка маркиранту ван видног поља пса са помјерањем по правцу претраге са редовним проналасцима

Послије успјешног усвајања Фазе 2, вјежба се усложњава тако да се уводи више маркираната (могу и два маркиранта која се, наизмјенично, након проналаска, помјерају до следећег заклона) и водич шаље пса крећући се зацртаном путањом. У овој фази је битно да водич усмјерава потражног пса у кретању по правцу потраге и

да пас на сваком правцу усмјеравања од водича пронађе маркиранта и добије потврду.

Фаза 4 - Усмјеравање ка маркиранту ван видног поља пса са помјерањем по правцу претраге са нередовним проналасцима

Након што је пас научио слијед и усвојио сигнал за усмјеравање лијево и десно у кретњи, вјежба се усложњава увођењем нередовног проналажења, односно потражни пас се усмјерава у цик-цак, а да на крају путање не налази произвољно постављене маркиранте.

Начини претраживања подручја (сектори)

ПОДЈЕЛА ТЕРЕНА НА СЕКТОРЕ

- Природне границе
- Мања подручја
- Лагана оријентација и сналажљивост у сектору

СЛОБОДНО ПРЕТРАЖИВАЊЕ

- Прати се природна конфигурација терена
- Погодна за мања и прегледна подручја
- Потребно је пазити на смјер вјетра при одабиру смјера претраживања

ПОДЈЕЛА ПОДРУЧЈА НА НЕКОЛИКО ТИМОВА

- Погодна код природних граница
- Код великих прегледних подручја
- Код могућности рада више тимова истовремено
- Брзо и прецизно претраживање,
- Систематско претраживање

СИСТЕМАТСКО ПРЕТРАЖИВАЊЕ

- Систематско кретање кроз подручје
- Нема прескакања терена
- Лака оријентација у простору
- Без обзира на вјетар кретање низбрдо

БРЗО ПРЕТРАЖИВАЊЕ ПО ПУТЕВИМА И КОРИТИМА

- Два тима из супротног смјера
- Кратко вријеме претраживања
- Пропуштање ширег подручја
- Код хитних потрага, а када се претражује велико подручје

СПИРАЛНО ПРЕТРАЖИВАЊЕ (по изохипси)

- Код брдовитих терена
- Одозгор према доле – зависно од времена дана и вјетра
- Лакше и брже него претраживати у вертикалним „кришама”

Проблеми који се јављају у пракси и које треба ријешити тренингом

- Дневни и ноћни рад
- Маркирање познатих и непознатих лица без обзира на старост, пол, изглед
- Маркирање лица без обзира на гардеробу, понашање и положај у којем се налазе
- Рад на непознатим и тешко приступачним теренима (густа вегетација, планински предјели)
- Рад у зонама претраге у којима долази до промјена у конфигурацији тла
- Кондиционирање потражног пса на дуге и напорне потраге, притом га доводити на границу издржљивости, али нипошто преко ње да не би изгубио мотив
- Претрага свих могућих скровишта у којима би жртва могла да се налази
- Гласни звукови и пуцњи не би требало да утичу на пса
- У току потраге, пас би требало да прелази путеве јер пси нагињу праћењу истих
- Рад у зони потраге гдје у сусједној зони ради други пас
- Рад са старијим мирисним базенима да би водич установио понашање свог пса
- Дистракције у виду дивљачи и трагова дивљачи који не би смијели да га омету

Службени пас за спашавање у рушевинама

Службени пас за спашавање у рушевинама је обучени службени пас за претрагу терена који се додатном обуком обучава да у реалним ситуацијама буде у стању да, на одређени начин, интензивном претрагом, у што краћем временском периоду пронађе жртве затрпане најразличитијим материјалима. Том приликом се оријентише свим могућим мирисним молекулама човјека и притом се не обазире на индивидуални мирис појединца, него проналази и маркира сва лица која се нађу у заданој зони претраге. У свим ситуацијама би требао бити водљив од стране водича.

Службени пас за спашавање у рушевинама се употребљава у:

- случајевима природних катастрофа, као што су земљотреси, полаве, клизишта, олује, ерупције вулкана;
- случајевима других катастрофа, као што су експлозије, жељезничке и авионске несреће, урушавање објеката, пуцање брана, несреће у рудницима.

Обука службеног пса за спашавање у рушевинама

Примарни задатак је код пса створити ланац дјеловања „одређени начин трагања – проналазак човјека – правилно маркирање човјека – потврђивање (награђивање)“.

Сама обука садржи три елемента:

- обука трагања и проналаска,
- обука маркирања облајавањем и копањем,
- обука претраге терена у цик-цак са усмјеравањем.

У првој фази обуке претраге рушевине, слично као у истој фази обуке службеног пса за претрагу терена, водич држи пса на поводцу, а маркирант мотивише пса кретањем и звуковима, те након што је активирао пса, не скривајући кобасицу трчећим кораком се удаљава од младог пса неколико корака, те улази у унапријед припремљено мјесто за скривање, тзв. **ГРОБ**, који је у тој фази отворен. Водич пушта пса са поводца, истовремено дајући сигнал за тражење (нпр. нађи га), а пас би требало да дотрчи до маркиранта, који га весело дочекује, те му дозвољава да зграби играчку и након краће игре му је препушта. Водич, изражавајући велико весеље, мотивише пса да дотрчи до њега и настави игру с њим. С обзиром на то да се овдје ради о обученом потражном псу, 3-4 понављања би требало да буду довољна да пас схвати шта треба да ради.

У сљедећој фази обуке маркирант такође мотивише пса, удаљава се трчећи од њега, али сада, након уласка у гроб, помоћници затварају улаз неком препреком, тако да пас не може доћи до њега. Водич пушта пса након краћег времена уз истовремено издавање команде за тражењем. Млади пас би, с обзиром на то да не може доћи до маркиранта, требао да почне с облајавањем и гребањем по препреци. Помоћници прилазе псу и, хвалећи га веселим гласом, помажу му с копањем, те му склањају препреку да би пас дошао до маркиранта. Пожељно је да пас уђе у гроб и ту га маркирант награђује играчком.

У сљедећој фази маркирант више не анимира пса, већ се раније скрива на припремљено

мјесто, које се поставља тако да се видно не разликује од окружења (рушевине). Треба водити рачуна да су та, унапријед припремљена мјеста безбједна за боравак маркиранта. Идеалне су бетонске цијеве или дрвене кутије које се вертикално или хоризонтално укопавају у рушевину. Службени пас би требало да њухом почиње претраживати терен да би пронашао маркиранта. Вјежбу би требало поставити тако да је млади пас у стању да веома брзо пронађе маркиранта да не изгуби мотив и врати се водичу. Након успјешног проналаска слиједи исти поступак као и раније. Ако пас успјешно проналази маркиранта, потребно је полако усложњавати вјежбе тако да млади пас све дуже трага, али у исто вријеме обратити пажњу да вјежбу увијек заврши успјешно. Да би псу олакшали почетне тренинге, препоручљиво је да се исти конципирају увијек у истом облику и на истом терену, да би пас у овој фази учења лакше схватио шта се од њега очекује и преко навикавања интензивирао.

Маркирање облајавањем и копањем

Обука службеног пса за претрагу рушевина у маркирању не би требало да представља проблем, с обзиром на то да је маркирање веома слично као код потражног пса. Разликује се само у додатку, а то је копање. Ријетко се дешава да пас може да дође у контакт са жртвом а и често жртва није тачно на мјесту гдје то пас маркира, јер у рушевинама се стварају канали и пукотине кроз које молекуле мириса изласе ван. Пас који само лајањем маркира проналазак и не фокусира мјесто изласка мириса није довољно прецизан, а пас који искључиво маркира копањем стално мора бити у видокругу водича, што такође представља проблем на већим рушевинама и у условима смањене видљивости. Зато је најбоље рјешење комбинација ове двије методе.

Искуства су показала да, када пас не може да дође до маркиранта, инстинктивно прво покушава са уклањањем препреке копањем а тек након тога почиње да облајава. Ако га водич подржи у томе, врло брзо прихвата и тај начин маркирања. Требало би само обратити пажњу да препрека буде заштићена пијеском или неком другом мекшом материјом да би се избегле повреде шапа код пса. Током даљње обуке маркирант само спорадично награђује пса након проналаска, то преузима водич. Пракса је показала да се може десити да несигурнији пси, након што пронађу маркиранта и не нађуше играчку код њега, напуштају пронађеног и настављају са потрагом. Без обзира на различита мишљења, која кажу да искључиво пси који примају потврду од маркиранта траже упорно и активно, те не напуштају жртву, искуства у СПЈ су показала да то није тачно. Пас који

се награђује игром од водича схвата да до награде може доћи искључиво ако, када пронађе маркиранта, упорним лајањем и копањем дозове водича, те не напушта маркиранта ни под којим условима. Могло би се и поставити питање да псе за детекцију материје иста не награђује, а они ипак упорно трагају до проналаска мете иако знају да потврда долази од водича.

Обука усмјеравања

У току даљње обуке, службени пас се тренира да претрагу терена више не ради искључиво произвољно (груба претрага), него по потреби и ради веће ефикасности тзв. фину претрагу, у цик-цак, са усмјеравањем од стране водича.

Обука усмјеравања службеног пса за спасавање у рушевинама је истовјетна обуци усмјеравања службеног потражног пса, с том разликом да се користе одјевни предмети маркиранта који се плитко закопавају да би пас научио да тражи изворе мириса на тлу. Користе се исте четири фазе у току обуке.

Фаза 1 - Усмјеравање ка предмету маркираном заставицом

Тренинг почиње тако да се предмет закопа у видном пољу потражног пса, десно на удаљености 25-30 m од путање кретања водича и означи се маркиром (заставицом). Важно је да предмет не буде закопан уз сами маркир да пас не би научио да је циљ вјежбе маркирање заставице. Водич пса шаље према маркиру усмјеравајући га руком. Проблем који може да се јави јесте да се потражни пас тешко одваја од водича. У том случају водич креће са њим према маркиру. Даљњим кондиционирањем би се требало постићи да пас самостално одлази до маркира док водич стоји на мјесту. По доласку до маркира, проналаска и маркирања предмета, водич пса награђује играчком, позива пса к себи, кратко се поигра са њим и одузима му играчку. Након што смири пса, исти поступак понавља на лијеву страну путање кретања. Тренинг се на овај начин ради све до момента када водич може да пошаље пса наизмјенично према објема заставицама.

Фаза 2 - Усмјеравање ка предмету без маркирације заставицом

Послије успјешних усвајања Фазе 1, вјежба се усложњава уклањањем маркира (заставице) са терена. Тренинг почиње тако да се предмет закопа ван видног поља потражног пса. Водич пса шаље усмјеравајући га руком. Проблем који опет може да се јави јесте да се потражни пас тешко одваја од водича јер више не види маркир. У том случају водич креће са њим у показаном смјеру. Даљњим кондиционирањем требало би да се постигне да пас самостално одлази у

показаном смјеру, претражујући носом терен до проналаска закопаног предмета, док водич стоји на мјесту. По проналаску и маркирању предмета, водич награђује пса играчком, позива га к себи, кратко се поигра са њим и одузима му играчку. Након што смири пса, исти поступак понавља на лијеву страну путање кретања. Тренинг се на овај начин ради све до момента када водич може да пошаље пса наизмјенично у оба смјера.

Фаза 3 - Усмјеравање ка предмету уз помјерање по правцу претраге са редовним проналасцима

Послије успјешног усвајања Фазе 2, вјежба се усложњава тако да се уводи више закопаних предмета и водич шаље пса крећући се зацртаном путањом. У овој фази је битно да водич усмјерава потражног пса у кретању по правцу потраге и да пас на сваком правцу усмјеравања од водича пронађе закопани предмет, те да након правилног маркирања добије потврду од водича.

Фаза 4 - Усмјеравање ка предмету уз помјерање по правцу претраге са нередовним проналасцима

Након што је пас научио слијед и усвојио сигнал за усмјеравање лијево и десно у кретњи, вјежба се усложњава увођењем нередовног проналажења, односно потражни пас се усмјерава у цик-цак а да на крају путање налази произвољно закопане предмете.

Проблеми који се јављају у пракси и које треба ријешити тренингом

У стварним акцијама спасилачки пси често се сусрећу са разним проблемима, те их је битно истренирати током обуке и даљњих тренинга. Најчешћи проблеми су:

- прелажење или пењање преко дијелова рушевине,
- провлачење кроз уске процјепе,
- скакање на препреке или са препрека,
- прелажење преко греда, даски и пењање мердевинама,
- подлога није чврста, помјера се, склиска је или пас пропада кроз њу,
- подлога је од псу веома непријатних материјала,
- савладавање веома стрмих дијелова рушевине,
- сталоженост када дође до падања материјала,

- бука (чак и изненадна), прашина, дим, неугодни мириси,
- савладавање препрека алпинистичким техникама,
- у току претраге пса не смију да ометају спасилачки тимови и машине које раде поред њега.

Службени пас за спашавање у лавинама

Службени пас за спашавање у лавинама је обучени службени пас за претрагу терена који се додатном обуком обучава да у реалним ситуацијама буде у стању да, на одређени начин, интензивном претрагом, у што краћем временском периоду пронађе жртве затрпане у снијегу. Том приликом се оријентише свим могућим мирисним молекулама човјека и притом се не обазире на индивидуални мирис појединца, него проналази и маркира сва лица која се нађу у заданој зони претраге. У свим ситуацијама би требао бити водљив од стране водича.

Обука службеног пса за спашавање у лавинама

Примарни задатак је код пса створити ланац дјеловања: одређени начин трагања – проналазак човјека – правилно маркирање човјека – потврђивање (награђивање).

Сама обука садржи три елемента:

- обука трагања и проналаска,
- обука маркирања облајавањем и копањем,
- обука претраге терена у цик-цак са усмјеравањем.

У првој фази обука претраге лавине, слично као у истој фази обуке службеног пса за претрагу терена, водич држи пса на поводцу, а маркирант мотивише пса кретњама и звуковима те након

што је активирао пса, не скривајући кобасицу, трчећим кораком се удаљава од младог пса неколико корака, те улази у унапријед припремљено мјесто за скривање, тзв. **ГРОБ**, који је у тој фази отворен. Водич пушта пса са поводца, истовремено дајући сигнал за тражење (нпр. нађи га), а пас би требало да дотрчи до маркиранта који га весело дочека, дозвољава му да зграби играчку, те му је након краће игре препушта. Сада би водич, изражавајући велико весеље, требало да мотивише пса да дотрчи до њега и настави игру с њим. С обзиром на то да се овдје ради о обученом потражном псу, 3-4 понављања би требала бити довољна да пас схвати шта треба да ради.

У сљедећој фази обуке маркирант такође мотивише пса, удаљава се трчећи од њега, али сада након уласка у гроб помоћници затрпавају улаз снијегом, тако да пас не може да дође до њега. Водич пушта пса уз истовремено издавање команде за тражењем. Пас би, с обзиром на то да не може доћи до маркиранта, требало да почне са копањем и лајањем. Помоћници прилазе псу и, хвалећи га веселим гласом, помажу му са откопавњем, да би пас дошао до маркиранта. Пожељно је да пас уђе у гроб и ту га маркирант награђује играчком.

У сљедећој фази, маркирант више не анимира пса него се раније скрива на припремљено мјесто, које се поставља тако да се видно не разликује од окружења. Треба водити рачуна да су та унапријед припремљена мјеста безбједна за боравак маркиранта. Идеално је гробове припремити дан раније да би преко ноћи смрзли изнутра и тиме онемогућили урушавање ако пас буде ходао по њима. Службени пас би требало да њухом почиње претраживати терен да би пронашао маркиранта. Вјежбу би требало поставити тако да је млади пас у стању да веома брзо пронађе маркиранта да не изгуби мотив и врати се водичу. Након успјешног проналаска, слиједи исти поступак као и раније. Ако пас успјешно проналази маркиранта, потребно је полако усложњавати вјежбе тако да млади пас све дуже трага, али у исто вријеме обратити пажњу да вјежбу увијек заврши успјешно. Да би псу олакшали почетне тренинге, препоручљиво је да се исти конципирају увијек у истом облику и на истом терену, да би пас у овој фази учења лакше схватио шта се од њега очекује и преко навикавања интензивирао.

Маркирање облајавањем и копањем

Обука службеног пса за претрагу лавина у маркирању не би требало да представља проблем с обзиром на то да је маркирање веома слично као код потражног пса. Разликује се само у додатку, а то је копање. Ријетко се дешава да пас може да дође у контакт са жртвом, а често жртва није тачно на мјесту гдје то пас маркира. Врста лавине (прашкасте или плочасте лавине), утиче на интензитет и распрострањавање мирисних молекула. Пас који само лајањем маркира проналазак и не фокусира се на мјесто изласка мириса није довољно прецизан, а пас који искључиво маркира копањем стално мора бити у видокруту водича, што такође представља проблем на већим лавинским подручјима и у условима смањене видљивости. Зато је најбоље рјешење комбинација ове двије методе.

Искуства су показала да када пас не може да дође до маркиранта, инстинктивно прво покушава копањем, а тек након тога почиње да облајава. Ако га водич подржи у томе, врло брзо прихвата и тај начин маркирања. Током даљње обуке маркирант само спорадично награђује пса након проналаска, то преузима водич. Пракса је показала да се може десити да несигурнији пси, након што пронађу маркиранта и не нађуше играчку код њега, напуштају пронађеног и настављају са потрагом. Без обзира на различита мишљења, која кажу да искључиво пси који примају потврду од маркиранта траже упорно и активно, те не напуштају жртву, искуства су показала да то није тачно. Пас који се награђује игром искључиво од водича схвата да до награде може доћи само ако пронађе маркиранта, упорним лајањем и копањем дозове водича, те не напушта маркиранта ни под којим условима.

Обука усмјеравања

У току даљње обуке, службени пас се тренира да ради тзв. фину претрагу, у цик-цак са усмјеравањем од стране водича. Обука усмјеравања службеног пса за спашавање у лавинама је истовјетна обуци усмјеравања службеног потражног пса, с том разликом да се маркиранти плитко закопавају у снијег да би пас научио да тражи изворе мириса на тлу. Користе се исте 4 фазе у току обуке.

Фаза 1 - Усмјеравање ка предмету маркираном заставицом

Тренинг почиње тако да се маркирант закопа у видном пољу потражног пса, десно на удаљености 25-30 m од путање кретања водича. Водич пса шаље према маркиранту усмјеравајући га руком. Проблем који може да се јави јесте да се потражни пас тешко одваја од водича. У том случају водич креће са њим према маркиранту. Даљњим кондиционирањем би се требало постићи да пас самостално одлази до маркиранта док водич стоји на мјесту. По проналаску и маркирању, водич позива пса к себи, награђује га играчком, кратко се поигра са њим и одузима му играчку. Након што смири пса, исти поступак понавља на лијеву страну путање кретања. Тренинг се на овај начин ради све до момента када водич може да пошаље пса наизмјенично према закопаним маркирантима.

Фаза 2 - Усмјеравање ка предмету без маркације заставицом

Послије успјешних усвајања Фазе 1, вјежба се усложњава закопавањем маркиранта ван видног поља потражног пса. Водич пса шаље усмјеравајући га руком. Проблем који се опет може јавити јесте да се потражни пас тешко одваја од водича јер више не види маркиранта. У том случају водич креће са њим у показаном смјеру. Даљњим кондиционирањем би се требало постићи да пас самостално одлази у показаном смјеру, претражујући носом терен до проналаска закопаног маркиранта, док водич стоји на мјесту. По проналаску и маркирању, водич позива пса к себи, награђује га играчком, кратко се поигра са њим и одузима му играчку. Након што смири пса, исти поступак понавља на лијеву страну путање кретања. Тренинг се на овај начин ради све до момента када водич може да пошаље пса наизмјенично у оба смјера.

Фаза 3 - Усмјеравање ка предмету уз помјерање по правцу претраге са редовним проналасцима

Послије успјешног усвајања Фазе 2, вјежба се усложњава тако да се уводи више закопаних предмета и водич шаље пса крећући се зацртаном путањом. У овој фази је битно да водич усмјерава

потражног пса у кретању по правцу потраге и да пас на сваком правцу усмјеравања од водича пронађе закопаног маркиранта, те да након правилног маркирања добије потврду од водича.

Фаза 4 - Усмјеравање ка предмету уз помјерање по правцу претраге са нередовним проналасцима

Након што је пас научио слијед и усвојио сигнал за усмјеравање лијево и десно у кретњи, вјежба се усложњава увођењем нередовног проналажења, односно потражни пас се усмјерава у цик-цак а да на крају путање налази произвољно закопане предмете.

Службени пас нападач

Приликом извршавања задатака из своје надлежности, јединица има за подршку услуге водича службених паса са обученим псима нападачима, који ће бити дио тима приликом обављања послова и задатака високоризичних хапшења.

Обука службеног пса нападача

Примарни задатак је код пса створити ланац дјеловања: **надражај** – притисак, **реакција** – контрирати, сломити притисак, лајање, грижење, **циљ** – постићи мир, растерећење.

Обука службеног пса нападача, од којег се очекује да ради са великом озбиљношћу, почиње, по могућности, у **фази социјализације**, идеално између 8. и 12. недеље живота. Тада је жеља за учењем код штенета на врхунцу, а и потреба за социјалним контактом с човјеком и заједничким играма је веома изражена. Користећи плијенски нагон, те активну и пасивну агресију код штенета, потребно га је полако усмјеравати према раду, тако да у будућој обуци сигурно неће бити проблема.

Сама обука садржи три елемента:

- изградња и каналисање нагона (прелазак из агресије у плијен и обрнуто),
- обука напада и одбране,
- тактичке варијанте.

У почетној фази обуке са младим псом се развија мотивација. Мотивација је јако битна, јер што је пас више мотивисан, то је снажнији унутрашњи порив а тиме и залагање да оствари свој циљ. У овој фази су најбитније вјежбе технике грижења са предметима за мотивацију. Најбоље је у почетку користити комаде крпе закачене за коноп, а послје тога јастук или кобасицу за грижење. Битно је да вјежбе буду различите, на разним мјестима, у различито вријеме и у различитим условима, да би се развило самопоуздање код младог пса и урадила добра социјализација, односно да млади пас буде неутралан према окружењу. Млади пас треба да научи да су он и водич тим и да његова тежња буде да заједно с водичем савлада било какав притисак усмјерен према њима.

Изградња и каналисање нагона

У првој фази обуке је потребно изградити и подстицати правилну употребу плијенског нагона код младог пса. Плијенски нагон је урођени нагон пса да све што је живо и што се креће покушава задржати. За изградњу службеног пса нападача најважнија вјежба је “хватање и држање плијена”. Ова вјежба, не само да снажно подстиче плијенски нагон, већ развија и утисак снаге и моћи, те неустрашивост и агресију младог пса. Вјежба се изводи на сљедећи начин:

Маркирант користи крпу закачену за коноп дужине око 2-3 m коју покреће испред младог пса све док се пас **активно** не заинтересује за плијен, али му не даје прилику да га зграби. Када је активно интересовање довољно снажно, искључиво тада млади пас добија прилику да ухвати плијен. Након што је чврсто угризао плијен, маркирант не препушта плијен псу, него почиње да му га оспорава и то тако што

затеже конопац, прави укочене покрете, виче и сл. У току оспоравања плијена јако је битно да маркирант дозира отпор тако да пас стално има осјећај да је јачи од противника, али полако попушта конопац и препушта плијен искључиво ако се млади пас бори тако што плијен вуче себи, трза или тресе. Што се пас снажније бори - то маркирант више попушта. У случају да се млади пас изузетно снажно бори, маркирант **свој пораз** увеличава, награђује његово залагање, тако што своју силуету прави што мањом, тј. спушта се на земљу. Идеално је уколико водич помаже младом псу да обори маркиранта, јер тиме му још више подиже самопоуздање и ствара осјећај код пса да су тим који заједно побеђује у свакој ситуацији. Ове вјежбе се константно усложњавају све док се у потпуности не савладају. Изградња напада преко плијенског нагона, а не преко одбрамбене агресије важна је зато што се пас у плијенском нагону осјећа сигурним, има чврсте и мирне утризе, те на појачавање притиска од стране маркиранта има резерве које може да искористи да савлада притисак на себе. Уколико се напад изграђује преко пасивне агресије, тј. одбрамбеног нагона, пас је под великим стресом, способност учења је блокирана, утризи су плитки и немирни (пас нагризава рукав) и нема тенденцију према напријед, зато што искључиво покушава да одбије напад од себе и постигне растерећења. Највећи недостатак је што пас нема резерве које може да искористи ако се ситуација усложни, односно ако се притисак од стране маркиранта повећа, него пушта рукав и повлачи се.

У даљој фази обуке уводи се агресија. Да би млади пас заиста постао прави пас, нападач треба да научи да сваки притисак од стране маркиранта сломи активном агресијом. Притисак, који увијек резултира стресом, код свих живих бића, па тако и код паса, изазива, природно, једну од двије реакције, **одбрану или бијег**. Примарна реакција, нарочито код штенаца и младих паса, јесте бијег. Изражавање ове реакције која је форма нагона за одржањем код пса нападача је непожељна. Зато га је потребно научити да сваку врсту угрожавања (притисак) од стране неког конкурента или непријатеља одбије одбраном. Основа сваког сукоба са противником је агресија и код службеног пса мора да постоји у задовољавајућој мјери. Постоји агресија усмјерена према плијену (плијенска агресија), агресија према конкуренту (социјална агресија) и агресија према непријатељу (оштрина). Плијенска агресија је крајње непожељна код службеног пса нападача. Нпр. крајње је непожељно да када маркирант препусти рукав псу, овај однесе рукав, не обраћајући више пажњу на маркиранта. Исправно би било да истог момента испусти рукав и поново крене у напад на маркиранта. Због тога је потребно да млади пас научи да се стреса ослободи нападом на узрочника стреса (конкурента или непријатеља).

У току даљње обуке је потребно научити младог пса **каналисање** ова два нагона. То се изграђује на тај начин да маркирант више не активира младог пса брзим покретима и помјерањем плијена, него једноставним контактом очима. Скривен иза неког заклона, чека долазак водича и младог пса на унапријед договорени положај. Водич доводи пса на поводцу, али не у послушности, него му дозвољава да се креће по свом нахођењу. Након неког времена, маркирант почиње да производи звукове који би код пса требало да изазову прво пажњу, а након тога и пасивну агресију. Маркирант након тога излази из заклона, те након што оствари контакт очима са псом, тешко дишући креће укочено према водичу са псом, с тим да плијен крије иза леђа. То би требало бити довољно да код младог пса изазове реакцију, прелазак у активну агресију. Ако је реакција задовољавајућа, маркирант опушта тензију тијела, вади плијен и меким покретима се на краткој дистанци креће лијево-десно испред пса, не дозвољавајући му да зграби плијен. Пас би тада требало да се фокусира на то да зграби плијен (прелази у плијенски нагон). Уколико је реакција задовољавајућа, маркирант дозвољава псу да зграби плијен, те ако је угриз пун, укочи се и говором тијела почиње да оспорава плијен. Ако пас реагује трешењем плијена, режањем или поправљањем угриза (што су показатељи преласка у агресију), маркирант поново постаје мекан, спушта се на једно кољено (односно смањује силуету) и пас прелази у плијенски нагон. Након 2-3 понављања вјежбе, маркирант бјежи анимирајући пса да покуша да га стигне и заустави. Водич са псом креће у потјеру, водећи рачуна да пас не стигне маркиранта све док се маркирант не изгуби из вида пса.

Обука напада и одбране

Конзеквентно и систематично кондиционирање младог пса требало би да резултира тиме да је у наредној фази могуће обучити га за поузданог службеног пса нападача.

У току ове фазе, обука се базира на техници грижења, техници напада на активног маркиранта и облајавању пасивног маркиранта.

Техника грижења

Под техником грижења подразумевамо да је угриз пун, чврст и миран. Ови елементи угриза у великој мјери су под утицајем следећег:

- урођених особина: угриз може бити слаб, осредњи и снажан; за службеног пса се наравно преферира урођено снажан и равномјеран угриз;

- кондиционирања током вјежби грижења: вјежбе грижења управо служе томе да се штене припреми и усаврши за каснију обуку за службеног пса нападача;
- односа плијенског нагона, агресије и унутрашње безбједности младог пса: ова три фактора унапређују или спутавају технику грижења, а најбитнији фактор је агресија;
- квалитета маркиранта: само правилан, технички исправан и индивидуално одмјерен рад маркиранта гарантује жељени успех.

Технички исправан угриз млади пас примарно развија тако да маркирант од почетка:

- оптимално развија и користи плијенски нагон и агресију,
- пса циљано наводи да угризе у понуђени плијен,
- почиње са оспоравањем плијена тек након што пас добро угризе,
- потврђује пса искључиво и у моменту пуног, чврстог и мирног угриза.

Техника напада

Примарни циљ код кондиционирања технике напада јесте да се службени пас нападач од првог момента учи да фиксира маркиранта, а никада плијен, односно да се чисти плијенски нагон не развија и учвршћује. Током обуке је битно увести вјежбе замјене рукава. Након извршеног притиска на пса, на који он одговара нападом, те кратке борбе, маркирант у агресији препушта псу рукав (никада у плијену), док истовремено поново врши притисак на њега не дозвољавајући му да се растерети прелазећи у плијенски нагон. Притисак врши толико дуго док пас не испусти рукав и поново нападне маркиранта који му поставља другу заштитену руку. Поново се понавља исти сценарио, с том разликом да након предаје рукава, вршења притиска, те одговора пса поновним нападом, маркирант бјежи, а водич са псом креће у потјеру за њиме - успоравајући пса да би маркирант бијежом могао да изађе из видног поља пса.

Облајавање пасивног маркиранта

У овом дијелу обуке млади пас се кондиционира за облајавање пасивног маркиранта, чиме обавјештава водича о проналаску маркиранта током претраге ван видног поља водича. Током облајавања, службени пас не смије да дозволи маркиранту да се удаљи с мјеста, те треба на сваки физички напад од стране маркиранта да одговори бескомпромисним угризом без команде водича. Млади пас би требао научити да се:

- сваки пасивни маркирант облајава чисто и фронтално, без обзира на мјесто или положај у којем се налази,
- сваки маркирант облајава на тај начин да је разумљиво да је облајавање позив на конфликт (изражена агресија), а не на игру.

Обука започиње тиме да маркирант лагано активира пса доминантним понашањем, те се удаљи неколико корака до прве природне препреке (зид, дрво итд.). Водич узбуђеног пса

доводи у непосредну близину маркиранта који мирно стоји у благо доминантној пози (фиксира пса у очи, благо погнут према псу, укрућен) подржавајући његово лајање, али му не дозвољава да угризе рукав. Докле год пас упорно лаје и покушава да угризе, водич га спречава затезањем поводца. Ако пас престане да лаје, маркирант га својим понашањем поново активира. Након неког времена пас би требало да престане с покушајима угриза и исфрустриран немогућношћу дохватања маркиранта да пређе искључиво у облајавање (идеално је да при том сједне). То је моменат када маркирант реагује и потврђује пса дозвољавајући му угриз. Након кратке борбе, водич издаје команду за пуштање, те након пуштања повлачи пса уназад остављајући га у афекту, што искоришћава да га поново пошаље на облајавање. Кад је ниво обуке у том стадију да пас почиње да чисто облајава, уводи се сигнал за облајавање (нпр. напријед). У сљедећој фази обуке, млади пас се шаље на облајавање са дистанце на дугом поводцу (10 m), након тога без поводца у видном пољу водича и на крају ван видног поља водича. То је вријеме када треба да се узме у разматрање употреба других средстава за контролу младог пса (телетакт) да би се спријечило погрешно самопотврђивање у току облајавања након изласка ван видног поља водича.

Обука дуалног службеног пса за напад

Службени пас нападач се обучава за пружање подршке тиму за хапшење у сљедећим тактичким радњама:

- приликом атипичног понашања наоружаног криминогеног лица,
- приликом пасивног понашања наоружаног криминогеног лица,
- хапшење високог ризика,
- рад у условима смањене видљивости,
- засједно дејство,
- претрага објеката и отворених простора за наоружаним крим-лицима,
- отварање ватре из ватреног оружја на упадни тим,
- напад из моторног возила,
- десант из хеликоптера,
- јавни ред и мир.

Да би се службени пас нападач могао да употреби у садејству с тимом за хапшење, након завршетка обуке у основној послушности и нападачким техникама, мора се у напредној фази обуке кондиционирати за заједнички рад

са тимом за хапшење. Током фазе тактичке обуке, све радње научене у фази основне обуке морају бити модификоване за примјену током рада са тимом.

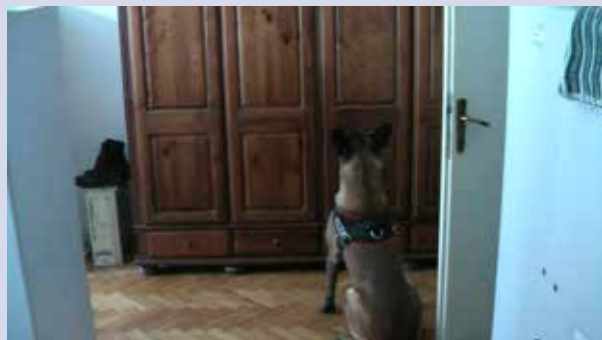

Кретање ходником је радња у којој се тим за хапшење приближава циљаној просторији користећи постулате ткз. тихе варијанте. Водич службеног пса са службеним псом се у тактичком поретку налази на претпосљедњој позицији, одмах испред задњег покривача, осим ако се иде на циљану тактичку варијанту употребе службеног пса нападача. У тој тактичкој претпоставци водич са псом је на трећем мјесту у поретку иза штитоноше и покривача по дубини. Иза водича се крећу два његова покривача, те остатак тима. Битно је истаћи да водич не држи лично наоружање у руци, јер му је примарни задатак пас. Из тог разлога је битно да два покривача буду увијек иза њега, штитећи га од отварања ватре из ватреног оружја. Да не би одао тим у наступању, службени пас се мора кретати уз ногу водича, а да притом не одаје присуство стварањем буке. У зависности од стране ходника којим се тим креће, службени пас се креће уз лијеву или десну ногу водича или између ногу водича. Приликом заустављања тима службени пас, без вербалне команде, треба да сједне поред или између ногу водича, а ако тим заузме клечећи положај, пас треба да легне. У одређеним ситуацијама службеног пса носи водич или други припадници тима, те га и за ту радњу треба кондиционирати.

Претрага простора или терена за наоружаним криминогеним лицем је радња у којој службени пас нападач на команду водича одлази у претрагу за сакривеним маркирантом. Обука је истовјетна обуци потражног пса. Млади пас, употребом чула мириса, треба да пронађе сакривеног маркиранта и да након проналаска реагује на кондиционирани начин. Пасивног маркиранта треба да облајава до опозива водича или угризе након напада од стране маркиранта на њега, а активног маркиранта истог момента бескомпромисно нападне и чврсто држи до доласка тима за хапшење, који га ставља под контролу.

Опозив је радња у којој службени пас нападач, на команду водича треба да се врати до водича на одређену позицију у поретку тима за хапшење.

Пуштање је радња у којој службени пас нападач, на команду водича, треба истог момента да престане са активним нападом на маркиранта и почне интензивно да га облајава. Често се веже за радњу опозива, гдје службени пас након пуштања маркиранта добија сљедећи сигнал, повратак до водича у поредак тима.

Десант из хеликоптера је тактичка радња у којој се службени пас користи за напад директно из хеликоптера који лебди на малој висини или се употребљава након спуштања алпинистичким техникама из хеликоптера. Поступке службеног пса одређује наступ маркиранта.

Јавни ред и мир. Службени пас нападач се употребљава у ситуацијама кад Специјална полицијска јединица обезбјеђује јавни ред и мир. У случају ескалације немира долази до употребе службеног пса за разбијање нереда или хватање одређеног лица из групе изгредника.

Напад из моторног возила је тактичка радња у којој се службени пас нападач шаље директно из моторног возила (фургон или борбено оклопно возило- БОВ) на активног или пасивног маркиранта. Поступке службеног пса одређује наступ маркиранта.

Рад у условима смањене видљивости је истовјетан раду у околностима нормалне видљивости, с том разликом да се користе чула пса која су много развијенија од људских. У условима ноћног рада, магле или употребе сузавца, службени пас може неометано да ради истим интензитетом као у условима нормалне видљивости.

Обука службеног пса за посебну намјену

Имајући у виду сталну пријетњу од терористичких аката, посебан акценат се даје обуци службеног пса за посебну намјену (антитероризам) који је моћан алат у борби против ове врсте кривичних дјела. Успостављањем функционалног упадног тима ојачаног службеним псом за посебну намјену и стварањем услова за њихово оперативно дјеловање, безбједност припадника тима приликом извршавања најсложенијих

задатака се диже на још виши ниво.

Разлика између класичног нападача и службеног пса за посебне намјене је у томе да је службени пас за посебну намјену пас са ниским прагом агресије на граници водљивости. У току обуке све вјежбе напада, без обзира на понашање маркиранта, завршавају угризом. Не кондиционира се опозив, облајавање пасивног маркиранта нити пуштање (пас се куком одваја од маркиранта) из разлога 100% фокусираности пса на извршење радње напада. Радње са двојаким завршетком могу да учине пса несигурним у очекивања водича, те његово дјеловање да отупи, а то се не смије догодити у ситуацијама у којима се овај пас употребљава.

Службени пас за посебну намјену се обучава за пружање подршке упадном тиму у сљедећим тактичким радњама:

- упад у просторију,
- упад у просторију алпинистичким техникама,
- засједно дејство,
- рјешавање талачких ситуација,
- хапшења високог ризика,
- хапшење наоружаног криминогеног лица атипичног понашања,
- отварање ватре из ватреног оружја на упадни тим,
- напад из моторног возила,
- десант из хеликоптера,
- претрага објеката за наоружаним криминогеним лицима,
- претрага објеката за наоружаним крим-лицима у условима смањене видљивости,
- јавни ред и мир.

Упад у просторију је тактичка радња у којој се службени пас шаље у напад на маркиранта након насилног отварања врата. По доласку на упадну позицију, службени пас треба да је неутралан на све радње припадника тима за хапшење, везане за правилно позиционирање током припрема за упад у просторију. Тек на команду водича за директни напад на маркиранта, службени пас треба да реагује на кондиционирани начин. Уколико има више од једног маркиранта у просторији, службени пас напада првовиђеног маркиранта, док другог маркиранта под контролу стављају припадници упадног тима. Ток упада изгледа тако да водич, након насилног отварања врата и убацивања флеш-бенга, шаље пса у просторију. Службени пас у просторији ради по сопственом нахођењу користећи се вјештинама кондиционираним у току обуке. Након процјене водича да је дошло до контакта службеног пса и маркиранта, он даје сигнал покривачима за улазак у просторију. Покривачи чисте углове, помјерају се толико дубоко у просторију да водич може да им се прикључи отпозади и заједно наступају према мјесту одакле се чују звукови борбе службеног пса и маркиранта. По ступању у визуелни контакт са службеним псом и маркирантом, те процјене да је могућ безбједан приступ, водич директно наступа до пса којег хвата за оковратник, први покривач хвата слободну руку маркиранта и, примјењујући захват из специјалних вјештина, обара маркиранта те га на тај начин фиксира на тлу, док други покривач оружјем обезбјеђује окружење са позиције по сопственом нахођењу. Након што је пса смирио, водич га куком одваја од маркиранта, ставља га под контролу и након

сигнала за остатак тима изводи га у апсолутној послушности из просторије. Тек након тога упадни тим предузима остале радње према маркиранту.

Вертикални упад у просторију је тактичка радња упада у просторију алпинистичким техникама. Упадни тим, због немогућности упада у циљану просторију другим методама, користи алпинистичке методе уласка кроз прозор или неки други отвор у циљану просторију. Службени пас је специјалним алпинистичким опреником навезан за водичев двојиделни појас. Два покривача, припадника алпинистичког тима се спуштају до позиције погодне за покривање остатка тима од отварања ватре на њих, лијево и десно, у мртвом углу отвора. Водич се предвиђеном методом спушта до отвора и улази кроз њега у просторију. Након њега у просторију истовремено упадају бочни покривачи. Водич откачује пса са навеза и шаље га у директни напад или претрагу простора. У оба случаја службени пас има задатак да, након контакта са маркирантом, истог бескомпромисно нападне и чврсто држи до доласка упадног тима, који га ставља под контролу. У почетним тренинзима, маркирант треба бити видљив за пса одмах након упада да би се што бржим угризом ријешило стреса изазваног абзајлом.

Засједно дејство је тактичка радња гдје водич службеног пса са службеним псом и једним покривачем, маскирани маскирним или Гили одијелима, заузима прикривену позицију на

мјесту гдје се очекује пролазак маркиранта. До мјеста најпогоднијег за постављање засједи, тим наводи снајпериста-осматрач. По доласку и заузимању адекватне позиције, службени пас ни на који начин не смије одати присуство тима, без обзира на то колико дуго тим остане у засједи. Задатак службеног пса у засједи је да све вријеме пажљиво осматра (нарочито у условима смањене видљивости) и упозори говором тијела, а нипошто лајањем, водича на приближавање мете. Након процјене водича о испуњавању услова који омогућавају службеном псу безбједно рјешавање задатка, он пса шаље у напад. Службени пас треба изненада, муњевито и бескомпромисно да нападне и чврсто држи маркиранта до доласка тима, који га ставља под контролу.

Рјешавање талачких ситуација је тактичка радња ослобађања таоца употребом службеног пса за посебну намјену. Службени пас углавном се употребљава из засједи или изненадним упадом у просторију с циљем раздвајања отмицара и таоца, чиме се омогућује упадном тиму рјешавање талачке ситуације. С обзиром

на то да је немогуће обучити службеног пса да разликује таоца од отмичара, у току тренинга је потребно заштитити оба маркиранта заштитном одјећом, а службеног пса употријебити из позиција из којих је највећа вјероватноћа да ће напасти отмичара угризом за руку у којој држи оружје, а не таоца. Током обуке дугог напада с леђа, треба кондиционирати младог пса да угризе надлактицу маркиранта, чиме га избацује из равнотеже и обара на леђа. Таква ситуација пружа највећу вјероватноћу раздвајања отмичара и таоца, што је и циљ увјежбавања. Угриз за надлактицу се прво увјежбава са статичним маркирантом. Маркирант је у клечећем положају, десне руке савијене у лакту и избачене у страну. Након што водич припреми пса на удаљености 2-3 корака, даје знак маркиранту да помјера руку горе-доле, што анимира пса да угризе тачно то мјесто. Након што пас напада искључиво понуђено мјесто, маркирант почиње да се креће, а пас се пушта са веће удаљености. Кондиционирање је успјешно након што пас на дугом нападу напада искључиво надлактицу маркиранта.

Напад из моторног возила је тактичка радња у којој се службени пас за посебну намјену шаље директно из моторног возила на активног или пасивног маркиранта. Млади пас се обучава да у току вожње буде до врата из којих ће се напад извршити и да након отварања врата од стране првог покривача нападне прву особу која му уђе у видно поље. Битно је да се навикне на могућност дуже вожње ван транспортног бокса. Водич и тим добијају информације о кретању, дешавањима, удаљености и положају мета у односу на кретање возила од возача или командира тима који је на мјесту сувозача, јер немају увид у дешавања ван возила. Након што возач доведе возило у позицију најпогоднију за напад, први покривач отвара врата, а водич шаље пса у напад. Иза пса из возила излазе лијеви и десни покривач, за њима водич, па остатак тима по потреби. Млади пас треба да, без обзира на исказано понашање маркиранта, нападне брзо и бескомпромисно, те чврсто држи маркиранта до доласка тима, који га ставља под контролу. Уколико има више маркираната, млади пас са водичем и покривачима се фокусира на једну мету, док остале мете ставља под контролу остатак тима.

Десант из хеликоптера је тактичка радња у којој се службени пас користи за напад директно из хеликоптера који лебди на малој висини или се употребљава након спуштања алпинистичким техникама из хеликоптера који лебди на висинама до 30 метара. Приликом спуштања алпинистичким техникама низ уже, из лебдећег хеликоптера, службени пас носи специјални алпинистички опреник предвиђен за рад алпинистичким техникама. Током спуштања низ алпинистичко уже, навезан је

за водичев дводијелни алпинистички појас, са којег га водич отпушта након силаска на тло. Уколико водич напушта хеликоптер методом Fast Ropinga, копилот спушта службеног пса, посебно, преко система колотуре. У оба случаја прво се спуштају два водичева покривача, а за њима водич и службени пас, те остатак тима. По спуштању на тло, млади пас има задатак да бескомпромисно нападне маркиранта и чврсто га држи до доласка упадног тима, који га ставља под контролу. Током обуке је битно младог пса постепено навикавати на хеликоптер. Добро социјализовани пси немају већих проблема са уласком у хеликоптер ако се мотор пали тек по смјештању тима. Добро подносе и лет до момента отварања клизних врата. Међутим, ако се псу омогући да кратко након отварања врата угледа маркиранта и добије могућност угриза (чиме се рјешавају стреса) лет хеликоптером постаје уобичајена рутина.

Претрага објеката за наоружаним криминогеним лицима је тактичка радња у којој службени пас нападач, на команду водича, одлази у претрагу просторија за маркирантом. Ова тактичка радња се користи након процјене командира тима да је простор који треба да се стави под контролу превише велике површине за тим којим располаже. Задатак младог пса је да користећи вид и слух (за разлику од класичног нападача који користи њух) што брже пронађе маркиранта те га истог момента бескомпромисно нападне и чврсто држи до доласка тима за хапшење, који га ставља под контролу. У току кондиционирања младог пса, у просторију у којој се налази маркирант ставља се упаљени радио или више маркираната који гласно разговарају, чиме се пас наводи да веома брзо пронађе мету и нападне је без обзира на активности којима се бави или положај у којем се налази. Упадни тим, крећући се у линији иза водича, наступа за псом, те чисти просторије из којих је пас изашао за скривеним маркирантима.

Као што је већ споменуто, службени пас за посебну намјену није кондициониран да користи чуло њуха током претраге простора, те би му евентуални скривени маркиранти могли да промакну.

НАСТАВНИ ПЛАН И
ПРОГРАМ – ВОДИЧИ
СЛУЖБЕНИХ ПАСА
ОСНОВНА ОБУКА

План обуке

ПЛАН ОБУКЕ			БРОЈ НАСТАВНИ Х ЧАСОВА
I	Општи дио обуке		
II	Теоријски дио обуке		
	1.	Правни основ	
	2.	Основи кинологије	
	3.	Основи ветерине	
	4.	Основи школовања пса	
	5.	Успостављање контакта полазника обуке с псом	
	6.	Вјежбе послушности	
	7.	Одржавање физичке кондиције	
III	Практични дио обуке		
	1.	Пружање прве помоћи	
	2.	Успостављање контакта полазника обуке с псом	
	3.	Вјежбе послушности	
	4.	Одржавање физичке кондиције	
IV	Провјера знања и вјештина и оцјењивање		
	1.	Писмена провјера знања	
	2.	Практична провјера знања	
V	Евалуација обуке и преузимање сертификата		
	1.	Евалуација обуке	
	2.	Преузимање сертификата	
Укупно часова:			

Програм обуке

ОПШТИ ДИО ОБУКЕ			БРОЈ НАСТАВНИ Х ЧАСОВА
1.	УВОД У ОБУКУ		
	1.1.	Администрација	
	1.2.	Представљање програма, циљева, пословних компетенција, распореда предавања и особа које воде обуку	
	1.3.	Опремање полазника планом обуке и литературом	
	1.4.	Структура обуке	
	1.5.	Правила интеракције укључених особа у извођење предметне обуке	
Укупно часова:			

ТЕОРИЈСКИ ДИО ОБУКЕ			БРОЈ НАСТАВНИ Х ЧАСОВА
1.	ПРАВНИ ОСНОВ		
1.1.	Законске и подзаконске одредбе које се односе на употребу службених паса		
	1.1.1.	<i>Закон о</i>	
	1.1.2.	<i>Правилник о</i>	
	1.1.3.	<i>Подзаконски прописи у вези с употребом службених паса</i>	
1.2.	Међународни правни оквир и регулатива		
2.	ОСНОВИ КИНОЛОГИЈЕ		
2.1.	Пасмине паса по Међународном кинолошком савезу (ФЦИ)		
	2.1.1.	<i>Пасмине радних (службених) паса класификоване по ФЦИ</i>	
	2.1.2.	<i>Остале пасмине класификоване по ФЦИ</i>	
2.2.	Анатомија пса		
	2.2.1.	<i>Психофизичке особине радних (службених) паса</i>	
	2.2.2.	<i>Анатомија паса</i>	
	2.2.3.	<i>Кретање паса</i>	
	2.2.4.	<i>Глава пса</i>	
2.3.	Нагони код паса		
	2.3.1.	<i>Врсте нагона код паса</i>	
	2.3.3.1.	Нагон за плијеном	
	2.3.3.2.	Нагон за борбом	
	2.3.3.3.	Сексуални нагон	
	2.3.3.4.	Нагон за пасивном одбраном	
	2.3.3.5.	Нагон за активном одбраном	
	2.3.3.6.	Нагон за социјализацијом	
	2.3.3.7.	Нагон за трагањем	
	2.3.3.8.	Нагон за ловом	
2.4.	Понашање и комуникација паса		
	2.4.1.	<i>Темперамент пса</i>	
	2.4.1.1.	Колерик	
	2.4.1.2.	Сангвиник	
	2.4.1.3.	Флегматик	
	2.4.1.4.	Меланхолик	
	2.4.2.	<i>Говор тијела пса</i>	
	2.4.2.1.	Уопштено о говору тијела	
	2.4.2.2.	Звукови	
	2.4.2.3.	Умирујући (енг.calming) сигнали	
	2.4.2.3.1.	Како пси користе умирујуће сигнале	
	2.4.2.3.2.	Примјери ситуација гдје пси показују умирујуће сигнале	
	2.4.2.3.3.	Неки од сигнала које сви пси показују	
	2.4.2.3.4.	Остали умирујући сигнали	

2.4.3.	<i>Осјетила код пса</i>	
	2.4.3.1.	Њух
	2.4.3.2.	Вид
	2.4.3.3.	Слух
	2.4.3.4.	Додир
	2.4.3.5.	Окус
2.4.4.	<i>Фазе у развоју пса</i>	
	2.4.4.1.	Вегетативна фаза
	2.4.4.2.	Прелазна фаза
	2.4.4.3.	Фаза формирања
	2.4.4.4.	Фаза социјализације
	2.4.4.5.	Фаза рангирања
	2.4.4.6.	Пубертет
	2.4.4.7.	Зрелост
2.4.5.	<i>Социјализација и контакт са водичем</i>	
	2.4.5.1.	Социјализација пса
	2.4.5.2.	Контакт пса са водичем
2.4.6.	<i>Остали облици комуникације</i>	
	2.4.6.1.	Вокализација
	2.4.6.2.	Комуникација мирисом
2.4.7.	<i>Карактерне особине пса</i>	
	2.4.7.1.	Заиграност
	2.4.7.2.	Склоност потјери
	2.4.7.3.	Знатижеља/бојажљивост/храброст
	2.4.7.4.	Друштвеност
	2.4.7.5.	Агресивност
3.	ОСНОВИ ВЕТЕРИНЕ	
3.1.	Закон о заштити и добробити животиња	
3.2.	Рутинске здравствене провјере	
	3.2.1.	<i>Физички параметри здравог пса</i>
	3.2.2.	<i>Нормално стање коже и длаке пса</i>
	3.2.3.	<i>Нормално стање очију пса</i>
	3.2.4.	<i>Нормално стање ушију пса</i>
	3.2.5.	<i>Нормално стање уста и усне дупље пса</i>
	3.2.6.	<i>Нормално стање носа пса</i>
	3.2.7.	<i>Нормално стање шапа пса</i>
	3.2.8.	<i>Нормално стање тежине пса</i>
	3.2.9.	<i>Нормално стање температуре пса</i>
	3.2.10.	<i>Нормално стање урина и фекалија пса</i>
3.3.	Болести пса	
	3.3.1.	<i>Унутрашње болести</i>
	3.3.2.	<i>Заразне болести</i>
	3.3.3.	<i>Паразитне болести</i>
3.4.	Превентивно дјеловање ради заштите здравља пса	
	3.4.1.	<i>Вакцинација</i>
	3.4.2.	<i>Заштита од унутрашњих наметника</i>
	3.4.3.	<i>Заштита од спољашњих наметника</i>
3.5.	Пружање прве помоћи	
	3.5.1.	<i>Повреде ока</i>
	3.5.2.	<i>Повреде чељусти</i>
	3.5.3.	<i>Ломови костију</i>

	3.5.4.	Крварења	
	3.5.5.	Опекотине	
	3.5.6.	Топлотни удар	
	3.5.7.	Тровање	
	3.5.8.	Акутни прољев	
	3.5.9.	Отворене ране	
3.6.	Брига о псима		
	3.6.1.	Смјештај пса (узгајивачница)	
	3.6.1.1.	Физички параметри узгајивачнице	
	3.6.1.2.	Безбједносне мјере у узгајивачници	
	3.6.1.3.	Хигијена у узгајивачници	
	3.6.2.	Храњење и појење пса	
	3.6.2.1.	Општи стандарди храњења	
	3.6.2.2.	Дневне потребе за храном и водом	
	3.6.3.	Остала рутинска нега пса	
	3.6.3.1.	Дотјеривање	
	3.6.3.2.	Физичка вјежба	
	3.6.3.2.	Друштвени захтјеви	
	3.6.4.	Транспорт пса	
	3.6.4.1.	Превозна средства	
	3.6.4.2.	Међународни превоз паса	
2.4.	Смјештај и прехрана пса		
	2.4.1.	Стандарди квалитета повезани с прехраном паса	
	2.4.2.	Расподјела obroка и дијета	
	2.4.3.	Смјештај паса	
	2.4.4.	Њега паса	
4.	ОСНОВИ ШКОЛОВАЊА ПСА		
4.1.	Организација школовања и тренинга са службеним псима		
	4.1.1.	План и организација школовања	
	4.1.1.1.	Систем напредовања у служби	
	4.1.1.2.	Дресура паса	
	4.1.1.3.	Обука водича паса	
	4.1.1.4.	Тренинг мамаца	
	4.1.1.5.	Обука инструктора	
	4.1.1.6.	Обука процјењивача	
	4.1.2.	План и организација тренинга паса	
	4.1.3.	Практични рад са псом	
	4.1.4.	Проблеми који могу настати приликом школовања паса	
4.2.	Школовање службених паса		
	4.2.1.	Улога нервног система у процесу школовања	
	4.2.2.	Психологија паса	
	4.2.3.	Реакција на подражаје	
	4.2.4.	Методе школовања службених паса	
	4.2.5.	Основне теорије учења	
	4.2.5.1.	Социјално учење	
	4.2.5.2.	Навикавање	
	4.2.5.3.	Класично условљавање	
	4.2.5.4.	Оперантно условљавање	
	4.2.6.	Примјена принципа учења током школовања пса	
	4.2.6.1.	Јачање жељеног понашања	

	4.2.6.2.	Мотивација/награда	
	4.2.6.3.	Контрола подстицаја	
	4.2.6.4.	Ефикасан тренинг	
	4.2.7.	<i>Мјере безбједности при раду са службеним псима</i>	
4.3.	Послушност службених паса		
	4.3.1.	<i>Појам и циљ вјежби послушности</i>	
	4.3.2.	<i>Значај вјежби послушности</i>	
4.4.	Употреба службених паса у полицији		
	4.4.1.	<i>Подјела службених паса унутар полицијског органа</i>	
	4.4.2.	<i>Употреба службених паса</i>	
	4.4.2.1.	Прегледи отвореног и затвореног простора	
	4.4.2.2.	Прегледи поштанских пошиљака и пртљаге	
	4.4.2.3.	Прегледи превозних средстава	
	4.4.2.4.	Прегледи особа	
	4.4.2.5.	Прегледи на основу налога суда	
5.	УСПОСТАВЉАЊЕ КОНТАКТА ПОЛАЗНИКА КУРСА СА ПСОМ		
	5.1.	Специјалистичка опрема за рад са службеним псима	
	5.1.1.	<i>Упознавање и начин употребе основне опреме за рад са псом</i>	
	5.2.	Прилагођавање полазника обуке и пса на обуци	
	5.2.1.	<i>Начин приступа и прилагођавања псу на обуци</i>	
	5.2.2.	<i>Остваривање контакта са псом на обуци</i>	
	5.2.3.	<i>Игра са псом на обуци</i>	
6.	ВЈЕЖБЕ ПОСЛУШНОСТИ		
	6.1.	Вођење пса „уз ногу“ - на поводцу	
	6.1.1.	<i>Основни положај (пас се налази у наредби „Сједи“ поред полазникове лијеве ноге)</i>	
	6.1.2.	<i>Промјена смјерова и ритма кретања (скретање лијево-десно, трчећим, нормалним и полагањим кораком)</i>	
	6.2.	Вођење пса „уз ногу“ - без поводца	
	6.2.1.	<i>Основни положај</i>	
	6.2.2.	<i>Промјена смјерова и ритма кретања</i>	
	6.3.	„Сједи“ - из нормалног корака с повратком псу	
	6.3.1.	<i>Наредба „Сједи“ у кретању нормалним кораком и повратак полазника обуке псу</i>	
	6.4.	„Мјесто“ - из нормалног корака с доласком пса	
	6.4.1.	<i>Наредба „Мјесто“ у кретању нормалним кораком</i>	
	6.4.2.	<i>Наредба „Дођи“ (долазак пса испред полазника обуке)</i>	
	6.4.3.	<i>Наредба „Уз ногу“ (долазак пса околу или испред полазника у основни положај)</i>	
	6.5.	„Стој“ - из нормалног корака с повратком псу	
	6.5.1.	<i>Наредба „Стој“ у кретању нормалним кораком и повратак полазника обуке псу</i>	
	6.6.	„Дођи“ - позивање пса	
	6.6.1.	<i>Наредба „Дођи“</i>	
	6.6.2.	<i>Сједање пса испред полазника обуке</i>	
	6.6.3.	<i>Наредба „Уз ногу“ (долазак пса околу или испред полазника у основни положај)</i>	

6.7.	„Одлежавање с ометањем“		
6.7.1.	Остављање пса у наредби „Мјесто“		
6.7.2.	Одлазак полазника обуке од пса на удаљеност од 30 корака		
6.7.3.	Повратак полазника обуке до пса и чекања поред пса (минимално 3-5 секунди)		
6.7.4.	Наредба „Сједи“		
7.	ОДРЖАВАЊЕ ФИЗИЧКЕ КОНДИЦИЈЕ		
7.1.	Начин одржавања физичке кондиције пса		
7.2.	Савладавање природних препрека, истрчавање и пливање		
7.2.1.	Савладавање препрека у природи		
7.2.2.	Истрчавање (бицикл, траке за трчање и др.)		
7.2.3.	Пливање		
7.3.	Савладавање препрека - полигон		
7.3.1.	Прелазак преко вертикалних и хоризонталних препрека		
7.3.2.	Прелазак преко висећих препрека		
7.3.3.	Савладавање вертикалних, хоризонталних и висећих препрека		
Укупно часова:			

ПРАКТИЧНИ ДИО ОБУКЕ			БРОЈ НАСТАВНИХ ЧАСОВА
1.	ПРУЖАЊЕ ПРВЕ ПОМОЋИ		
	1.1.	Повреде ока	
	1.2.	Повреде чељусти	
	1.3.	Ломови костију	
	1.4.	Крварења	
	1.5.	Опекотине	
	1.6.	Топлотни удар	
	1.7.	Тровање	
	1.8.	Акутни прољев	
	1.9.	Отворене ране	
2.	УСПОСТАВЉАЊЕ КОНТАКТА ПОЛАЗНИКА ОБУКЕ СА ПСОМ		
	2.1.	Прилагођавање полазника обуке и пса на обуци	
		2.1.1. <i>Начин приступа и прилагођавања псу на обуци</i>	
		2.1.2. <i>Остваривање контакта са псом на обуци</i>	
		2.1.3. <i>Игра са псом на обуци</i>	
3.	ВЈЕЖБЕ ПОСЛУШНОСТИ		
	3.1.	Вођење пса „уз ногу“ - на поводцу	
		3.1.1. <i>Основни положај (пас се налази у наредби „Сједи“ поред полазникове лијеве ноге)</i>	
		3.1.2. <i>Увјежбавање вјежбе вођења пса са поводцем уз ногу</i>	
		3.1.3. <i>Промјена смјерова и ритма кретања (скретање лијево-десно, трчећим, нормалним и полаганим кораком)</i>	
	3.2.	Вођење пса „уз ногу“ - без поводца	
		3.2.1. <i>Основни положај</i>	
		3.2.2. <i>Увјежбавање вјежбе вођења пса без поводца уз ногу</i>	
		3.2.3. <i>Промјена смјерова и ритма кретања</i>	
	3.3.	„Сједи“ - из нормалног корака с повратком псу	
		3.3.1. <i>Наредба „Сједи“ у кретању нормалним кораком и повратак полазника обуке псу</i>	
	3.4.	„Мјесто“ - из нормалног корака с доласком пса	
		3.4.1. <i>Наредба „Мјесто“ у кретању нормалним кораком</i>	
		3.4.2. <i>Наредба „Дођи“ (долазак пса испред полазника обуке)</i>	
		3.4.3. <i>Наредба „Уз ногу“ (долазак пса околу или испред полазника у основни положај)</i>	
	3.5.	„Стој“ - из нормалног корака с повратком псу	
		3.5.1. <i>Наредба „Стој“ у кретању нормалним кораком и повратак полазника обуке псу</i>	
	3.6.	„Дођи“ - позивање пса	
		3.6.1. <i>Наредба „Дођи“</i>	
		3.6.2. <i>Сједање пса испред полазника обуке</i>	
		3.6.3. <i>Наредба „Уз ногу“ (долазак пса околу или испред полазника у основни положај)</i>	
	3.7.	„Одлежаване с ометањем“	
		3.7.1. <i>Остављање пса у наредби „Мјесто“</i>	
		3.7.2. <i>Одлазак полазника обуке од пса на удаљеност од 30 корака</i>	
		3.7.3. <i>Повратак полазника обуке до пса и чекање поред пса (минимално 3-5 секунди)</i>	

	3.7.4.	Наредба „Сједи“	
4.	ОДРЖАВАЊЕ ФИЗИЧКЕ КОНДИЦИЈЕ		
	4.1.	Савладавање природних препрека, истрчавање и пливање	
	4.1.1.	Савладавање препрека у природи	
	4.1.2.	Истрчавање (бицикл, траке за трчање и др.)	
	4.1.3.	Пливање	
	4.2.	Савладавање препрека - полигон	
	4.2.1.	Прелазак преко вертикалних и хоризонталних препрека	
	4.2.2.	Прелазак преко viseћих препрека	
	4.2.3.	Савладавање вертикалних, хоризонталних и viseћих препрека	
Укупно часова:			

ПРОВЈЕРА ЗНАЊА И ВЈЕШТИНА И ОЦЈЕЊИВАЊЕ			БРОЈ НАСТАВНИХ ЧАСОВА
1.	ПРОВЈЕРЕ ЗНАЊА И ВЈЕШТИНА И ОЦЈЕЊИВАЊЕ		
	1.1.	Писмена провјера знања и оцјењивање	
	1.2.	Практична провјера знања и вјештина и оцјењивање	
Укупно часова:			

ЕВАЛУАЦИЈА ОБУКЕ И ПРЕУЗИМАЊЕ СЕРТИФИКАТА			БРОЈ НАСТАВНИХ ЧАСОВА
1.	ЕВАЛУАЦИЈА ОБУКЕ		
	1.1.	Евалуација обуке од стране полазника обуке	
	1.2.	Евалуација наставног плана и програма од стране извођача обуке	
2.	ПРЕУЗИМАЊЕ СЕРТИФИКАТА		
Укупно:			

Исходи учења за обуку

1.	ПРАВНИ ОСНОВ
Резултати (исходи) учења	Полазник ће по успјешном завршетку обуке бити у могућности:
Знања	Представити домаће законске и подзаконске одредбе везане за употребу службених паса
	Представити међународни правни оквир и регулативе везане за употребу службених паса
Вјештине	Примијенити стечено знање током извођења вјежби
Способности (компетенције)	Преузети одговорност за резимирање ограниченог обима домаћег и међународног законодавства, прописа и процедура везаних за употребу службених паса/дресирање паса
Методe учења	Предавање, дискусија, интерактивна презентација, учење са колегом, тимски рад

2.	ОСНОВИ КИНОЛОГИЈЕ
Резултати (исходи) учења	Полазник ће по успјешном завршетку обуке бити у могућности:
Знања	Навести и описати пасмине паса класификоване по Међународном кинолошком савезу (ФЦИ) са посебним акцентом на службене (радне) псе
	Објаснити основну анатомију пса (топографију, пробавни систем, мишићно-коштани систем, респираторни и репродуктивни систем)
	Навести и објаснити врсте нагона код паса
	Навести и објаснити основне типове темперамента пса
	Објаснити значење различитих положаја тијела пса (говор тијела пса): <ul style="list-style-type: none"> - покрети главе - покрети репа
	Објаснити осјетила код пса (њух, вид, слух, додир и окус)
	Навести и објаснити фазе у развоју пса
	Објаснити социјализацију пса и контакт пса са водичем
Вјештине	Идентификовати различите дијелове пса
	Препознати различите положаје тијела (говор тијела пса) и у складу с тим реаговати
Способности (компетенције)	Преузети одговорност за разумијевање функционисања тијела пса
	Преузети одговорност за разумијевање говора тијела пса
	Преузети одговорност за разумијевање функционисања осјетила код пса
Методe учења	Предавање, дискусија, интерактивна презентација, учење са колегом, тимски рад

3.	ОСНОВИ ВЕТЕРИНЕ
Резултати (исходи) учења	Полазник обуке по успјешном завршетку обуке биће у могућности:
Знања	Представити домаће законске одредбе везане за заштиту и добробит животиња
	Објаснити основне параметре здравог пса (физичке параметре, стање коже и длаке, стање очију пса, стање ушију пса, стање уста и усне дупље пса, стање носа пса, стање шапа пса, стање тежине пса, стање температуре пса и стање урина и фекалија пса)
	Навести и објаснити симптоме најчешће појављиваних унутрашњих, заразних и паразитних болести пса
	Објаснити начине превентивног дјеловања ради заштите пса
	Објаснити основе пружања прве помоћи унесрећеном псу: <ul style="list-style-type: none"> - заустављање крварења, - прва помоћ у случају сломљених костију/нокта/репа, - спречавање/заустављање/откривање угриза, - прва помоћ код других уобичајених повреда (повезаних са животном и радном околином), - прва помоћ код утапања, хипотермије, хипертермије, опијености, торзије желуца, гушења, шока и сл.
	Објаснити стандарде везане за оптималну бригу о псу: <ul style="list-style-type: none"> - оптимални физички параметри узгајивачница и потребе пса (величина и мјесто, вентилација и температура, доступност дневног свјетла, скровиште, апарати за храну и воду), - минимизирање безбједносних ризика (на примјер: провала, повреда, недопуштени улазак и сл.) у узгајивачници, - одржавање хигијене у узгајивачници, - општи захтјеви за храњење пса (зависно од животне фазе, нивоа активности, индивидуалних потреба и околине), - дневне потребе за храном и водом (количина, доба дана, активност), - њега пса: њега длаке (четкање, купање и шишање), њега ноктију и зуба, - одржавање оптималне тјелесне кондиције пса (хигијена узгајивачнице, природне потребе, шетње, вјежбање), - социјални захтјеви пса (контакт са људима и другим псима), - оптимални физички параметри (величина и вентилација) различитих превозних средстава (транспортни кавези, приколице, посебно опремљени аутомобили) и опреме (безбједносни појасеви) и безбједносне мјере, - правила међународног превоза пса и ветеринарски захтјеви за превоз пса

	<p>Разумјети развој понашања пса:</p> <ul style="list-style-type: none"> - важност социјализације у различитим периодима развоја пса: <ul style="list-style-type: none"> - понашање пса током малољетничког периода и важност понашања научених током тог периода, - зрело понашање пса - значење различитих положаја тијела: <ul style="list-style-type: none"> - израз и покрети различитих дијелова главе (нпр. језик, огољени зуби, положај и помицање ушију, помицање обрва и очију), - положај репа и значење покрета - тумачење и важност осталих облика комуникације: <ul style="list-style-type: none"> - различите вокализације пса као што су лајање, режање, завијање и цвиљење, - коришћење мириса од стране пса у комуникацији са другим псима - важност познавања карактерних особина пса: <ul style="list-style-type: none"> - ниво заиграности, - ниво спремности пса за потјеру за предметом, - ниво знатижеље/бојажљивости/храбрости пса, - степен друштвености пса, - ниво агресивности
Вјештине	<p>Провјерити здравствено стање пса, препознати абнормална стања на псу и предузети мјере праћења пса</p>
	<p>Препознати симптоме унутрашњих, заразних и паразитних болести код пса и предузети одговарајуће мјере</p>
	<p>Примијенити мјере прве помоћи на унесрећеном псу и спријечити даљњу штету ако је могуће</p>
	<p>Примијенити стандарде везане за оптималну бригу о псу:</p> <ul style="list-style-type: none"> - утврдити да ли узгајивачнице испуњавају оптималне услове за смјештај пса (физички параметри и безбједносне мјере), - одржавати оптималне услове везане за хигијену у узгајивачници, - хранити и појити пса у складу с општим стандардима везаним за животну фазу, ниво активности, индивидуалне потребе и околину, - обезбиједити храну и трајни приступ води у складу са стандардима, - обезбиједити континуирану његу пса одржавањем оптималног физичког, психичког и социјалног стања пса, - превести безбједно пса у различитим врстама превозних средстава, - организовати међународни превоз пса
	<p>Препознати знакове различитог понашања пса:</p> <ul style="list-style-type: none"> - исправно социјализовати пса: <ul style="list-style-type: none"> - позитивно утицати на развој понашања током малољетничког периода,

	<ul style="list-style-type: none"> - позитивно утицати на развој понашања током зрелости - исправно препознати различите положаје тијела: <ul style="list-style-type: none"> - различите изразе и покрете главе, - различите положаје и покрете репа - тумачити друге облике комуникације: <ul style="list-style-type: none"> - различиту вокализацију пса, - реаговање пса на мирисе - исправно препознати карактерне особине пса: <ul style="list-style-type: none"> - искористи „play drive“ у мотивисању, - користити „ловачки нагон“ у руковању псима, - прилагодити начин рада у складу са нивоом знатижеље/бојажљивости/храбрости пса, - прилагодити начин рада у складу са степеном друштвености пса, - прилагодити начин рада у складу са нивоом агресивности пса
Способности (компетенције)	Преузети одговорност за заштиту здравља пса са циљем коришћења пса у максималним физичким могућностима
	Преузети одговорност за препознавање основних симптома уобичајених болести код пса и предузети мјере здравствене заштите пса
	Преузети одговорност за препознавање и рјешавање ситуација у којима је псу потребно пружити прву помоћ
	Преузети одговорност за одржавање оптималног физичког, психичког и социјалног стања пса
	Преузети одговорност за препознавање различитог понашања пса
Методe учења	Предавање, дискусија, интерактивна презентација, учење са колегом, тимски рад, студијска посјета

4.	ОСНОВИ ШКОЛОВАЊА ПСА
Резултати (исходи) учења	Полазник обуке по успешном завршетку обуке биће у могућности:
Знања	<p>Објаснити организацију школовања и тренинга са службеним псима:</p> <ul style="list-style-type: none"> - објаснити могућности напредовања у подручју школовања и тренинга службених паса, - објаснити врсте специјализација и општи оквир обуке на основу којег се врши дресура паса, - објаснити које обуке су потребне да би се постало водич службених паса у дефинисаним специјализацијама (областима), - објаснити неопходне физичке захтјеве, способности и тренинг да би се постао мамац,

	<ul style="list-style-type: none"> - објаснити које способности треба да имају и које нивое обуке треба да заврше водичи службених паса да би постали инструктори, - објаснити које су способности и обуке потребне за процјену и сертификавање водича службених паса у различитим специјализацијама (областима)
	Објаснити начин школовања службених паса примјеном теорија учења (социјално учење, навикавање, класично условљавање и оперантно условљавање): <ul style="list-style-type: none"> - важност јачања жељеног понашања (вријеме, учесталост, врста, квалитет) - важност различитих врста и нивоа мотивације и награде - важност контроле подстицаја - важност ефикасног тренинга
	Објаснити примјену мјера безбједности при раду са службеним псима
	Објаснити појам, циљ и значај вјежби послушности службених паса
	Објаснити употребу службених паса у полицији
Вјештине	Примијенити стечена знања о организацији школовања и тренинга са службеним псима при избору сопственог напредовања (специјализације), одржавању и ажурирању знања из предметне области, сарадње са мамцем, сарадње с инструктором, као и испуњавању задатака које захтијева оцјењивач, у складу с прописаним правилима
	Примијенити концепте теорија учења у обуци и тренингу службених паса (социјално учење, навикавање, класично условљавање и оперантно условљавање)
Способности (компетенције)	Преузети одговорност за разумијевање система и начина школовања службених паса
	Преузети одговорност за разумијевање различитих принципа учења
	Преузети одговорност за стварање исправног контекста тренинга/рада
	Преузети одговорност за препознавање умора код пса и проналазка равнотеже између времена тренинга/рада и одмора
Методe учења	Предавање, дискусија, интерактивна презентација, учење са колегом, тимски рад, студија случаја

5.	УСПОСТАВЉАЊЕ КОНТАКТА ПОЛАЗНИКА КУРСА СА ПСОМ
Резултати (исходи) учења	Полазник обуке по успјешном завршетку обуке биће у могућности:
Знања	Навести и описати специјалистичку опрему за рад са службеним псима
	Објаснити начине прилагођавања полазника обуке и пса на обуци
	Објаснити начине како изградити и одржавати добар однос са псом
Вјештине	Изградити и одржати добар однос са псом

Способности (компетенције)	Преузети одговорност за изградњом и одржавањем доброг односа са псом
Методe учења	Предавање, дискусија, интерактивна презентација, учење са колегом, тимски рад, играње улога, студија случаја

6.	ВЈЕЖБЕ ПОСЛУШНОСТИ
Резултати (исходи) учења	Полазник обуке по успјешном завршетку биће у могућности:
Знања	Описати учење пса основним наредбама послушности (вођење пса „уз ногу“ - на поводцу и без поводца, наредба „Сједи“ - из нормалног корака с повратком псу, наредба „Мјесто“ - из нормалног корака с доласком пса, наредба „Стој“ - из нормалног корака с повратком псу, наредба „Дођи“ - позивање пса, „Одлежавање с ометањем“)
Вјештине	Дресирати пса с основним наредбама послушности Примијенити теорије учења (социјално учење, навикавање, класично условљавање и оперантно условљавање) приликом дресуре паса: <ul style="list-style-type: none"> - јачања жељеног понашања (вријеме, учесталост, врста, квалитет) - различите врсте и нивои мотивације и награде - контрола подстицаја - ефикасан тренинг
Способности (компетенције)	Преузети одговорност за одржавање нивоа оспособљености пса (наредбе послушности пса) Преузети одговорност за примјену принципа учења приликом руковања псом
Методe учења	Предавање, дискусија, интерактивна презентација, демонстрација, задаци у малој групи, рјешавање проблема

7.	ОДРЖАВАЊЕ ФИЗИЧКЕ КОНДИЦИЈЕ
Резултати (исходи) учења	Полазник обуке по успјешном завршетку биће у могућности:
Знања	Начин одржавања физичке кондиције пса Савладавање природних препрека, истрчавање и пливање Савладавање препрека - полигон
Вјештине	
Способности (компетенције)	Преузети одговорност за одржавање физичке кондиције службеног пса
Методe учења	Предавање, дискусија, интерактивна презентација, учење са колегом, тимски рад, студија случаја

КРИТЕРИЈУМИ ЗА ОЦЈЕЊИВАЊЕ ЗАВРШНОГ ИСПИТА ПОЛАЗНИКА СПЕЦИЈАЛИСТИЧКЕ ОБУКЕ „ВОДИЧ СЛУЖБЕНИХ ПАСА (ОСНОВНА ОБУКА)“

Оцјена	Постотак остварених бодова	Број остварених бодова
нарочито успјешан	од % и више	од до бодова
успјешан	од % до %	од до бодова
добар	од % до %	од до бодова
довољан	од % до %	од до бодова
недовољан	мање од %	од до бодова

ЗАПИСНИК

О ПРОВОЂЕЊУ ЗАВРШНОГ ИСПИТА ПОЛАЗНИКА ОБУКЕ „ВОДИЧ СЛУЖБЕНИХ ПАСА (ОСНОВНА ОБУКА)“

ПОДАЦИ О ДАТУМУ И МЈЕСТУ САСТАВЉАЊА ЗАПИСНИКА	
Датум	
Мјесто	

ПОДАЦИ О ПОЛАЗНИКУ ОБУКЕ КОЈИ ПРИСТУПА ЗАВРШНОМ ИСПИТУ	
Име и презиме	
Датум рођења	
Институција	
Организациона јединица у којој је распоређен	

ПОДАЦИ О ПСУ	
Име	
Година оштећења	
Пасмина	
Број микрочипа	

ПОДАЦИ О ЧЛАНОВИМА ИСПИТНЕ КОМИСИЈЕ		
Име и презиме	Институција	Радно мјесто

ПИСМЕНИ ДИО ЗАВРШНОГ ИСПИТА

ПОДАЦИ О ДАТУМУ И МЈЕСТУ ОДРЖАВАЊА ПИСМЕНОГ ДИЈЕЛА ЗАВРШНОГ ИСПИТА	
Датум	
Мјесто	

ПОДАЦИ О ОСТВАРЕНОМ РЕЗУЛТАТУ	
Укупан број бодова	
Остварени број бодова	
Оцјена (у складу са критеријумима из Табеле 1.)	

С обзиром на наведено полазник обуке	
МОЖЕ	НЕ МОЖЕ
да приступи практичном дијелу завршног испита	

Напомена чланова Испитне комисије за писмени дио завршног испита

Оцјена	Постотак остварених бодова	Број остварених бодова
нарочито успјешан	од % и више	од до бодова
успјешан	од % до %	од до бодова
добар	од % до %	од до бодова
довољан	од % до %	од до бодова
недовољан	мање од %	од до бодова

ПРАКТИЧНИ ДИО ЗАВРШНОГ ИСПИТА (ПРОВЈЕРА СА ПСОМ)

ПОДАЦИ О ДАТУМУ И МЈЕСТУ ОДРЖАВАЊА ПРАКТИЧНОГ ДИЈЕЛА ЗАВРШНОГ ИСПИТА	
Датум	
Мјесто	

ПОДАЦИ О ОСТВАРЕНОМ РЕЗУЛТАТУ	
Укупан број бодова	
Остварени број бодова	
Оцјена (у складу са критеријумима из Табеле 2.)	

ПРАКТИЧНИ ДИО ДИСЦИПЛИНА „ПОСЛУШНОСТ“		ОДУЗЕТИ БОДОВИ	РАЗЛОГ ОДУЗИМАЊА БОДОВА
1.	Вјежба: Вођење пса „Уз ногу“ – на поводцу		
2.	Вјежба: Вођење пса „Уз ногу“ – без поводца		
3.	Вјежба: „Сједи“ – из нормалног корака с повратком псу		
4.	Вјежба: „Сједи“ – из нормалног корака с доласком пса		
5.	Вјежба „Стој“ – из нормалног корака с повратком псу		
6.	Вјежба „Одлежавање с ометањем“		

Напомена чланова Испитне комисије за практични дио завршног испита

Оцјена	Постотак остварених бодова	Број остварених бодова
нарочито успјешан	од % и више	од до бодова
успјешан	од % до %	од до бодова
добар	од % до %	од до бодова
довољан	од % до %	од до бодова
недовољан	мање од %	од до бодова

ЗАКЉУЧНА ОЦЈЕНА НА ЗАВРШНОМ ИСПИТУ

ОЦЈЕНА ЗАВРШНОГ ИСПИТА		ОЦЈЕНА
1.	Писмени дио завршног испита	
2.	Практични дио завршног испита (провјера са псом)	
ЗАКЉУЧНА ОЦЈЕНА		

НАПОМЕНА: Коначна оцјена с којом је положен завршни испит добија се сабирањем оцјена са писменог и практичног дијела рада са псом и њиховим дијељењем. Обје оцјене морају бити позитивне да би полазник обуке завршио предметну обуку.

Закључне напомене чланова Испитне комисије

ИСПИТНА КОМИСИЈА		
Име и презиме	Институција	Потпис

КОНТРОЛНА ЛИСТА ЗА ПРАКТИЧНИ ДИО ОБУКЕ ПРУЖАЊЕ ПРВЕ ПОМОЋИ

Име и презиме полазника	
Инструктор	

ОБРАЗАЦ ЗА ПРАЋЕЊЕ НАПРЕТКА ПОЛАЗНИКА ОБУКЕ

ЗА НАСТАВНУ ТЕМУ ПРУЖАЊЕ ПРВЕ ПОМОЋИ

ПРИСУСТВО НА ОБУЦИ

Навести све датуме и број одржаних наставних часова

--

НИВО АКТИВНОСТИ ПОЛАЗНИКА НА ОБУЦИ

Описати процјену активности полазника на обуци

--

ОСТВАРЕНИ НАПРЕДАК ПОЛАЗНИКА ОБУКЕ**Описати процјену оствареног напретка полазника обуке по прописаним темама**

	Наставна тема	Процјена усвојености исхода учења
1.	Повреде ока	усвојен ☐ није усвојен ☐
2.	Повреде чељусти	усвојен ☐ није усвојен ☐
3.	Ломови костију	усвојен ☐ није усвојен ☐
4.	Крварења	усвојен ☐ није усвојен ☐
5.	Опекотине	усвојен ☐ није усвојен ☐
6.	Топлотни удар	усвојен ☐ није усвојен ☐
7.	Тровање	усвојен ☐ није усвојен ☐
8.	Акутни прољев	усвојен ☐ није усвојен ☐
9.	Отворене ране	усвојен ☐ није усвојен ☐

Додатни коментар:**ВЕРИФИКАЦИЈА****Потпис** _____
инструктора:**Потпис полазника:** _____**Датум:** _____

Овај образац је саставни дио Извјештаја о оствареном напретку полазника обуке током трајања практичног дијела обуке и чува се у архиву Агенције

КОНТРОЛНА ЛИСТА ЗА ПРАКТИЧНИ ДИО ОБУКЕ УСПОСТАВЉАЊЕ КОНТАКТА ПОЛАЗНИКА ОБУКЕ СА ПСОМ

Име и презиме полазника	
Инструктор	

ОБРАЗАЦ ЗА ПРАЋЕЊЕ НАПРЕТКА ПОЛАЗНИКА ОБУКЕ ЗА НАСТАВНУ ТЕМУ УСПОСТАВЉАЊЕ КОНТАКТА ПОЛАЗНИКА ОБУКЕ СА ПСОМ	
ПРИСУСТВО НА ОБУЦИ	
Навести све датуме и број одржаних наставних часова	
НИВО АКТИВНОСТИ ПОЛАЗНИКА НА ОБУЦИ	
Описати процјену активности полазника на обуци	

ОСТВАРЕНИ НАПРЕДАК ПОЛАЗНИКА ОБУКЕ		
Описати процјену оствареног напретка полазника обуке по прописаним темама		
	Наставна тема	Процјена усвојености исхода учења
1.	Прилагођавање полазника обуке и пса на обуци	усвојен ☐ није усвојен ☐
Додатни коментар:		
ВЕРИФИКАЦИЈА		
Потпис инструктора:	_____	
Потпис полазника:	_____	
Датум:	_____	
Овај образац је саставни дио Извјештаја о оствареном напретку полазника обуке током трајања практичног дијела обуке и чува се у архиву Агенције		

КОНТРОЛНА ЛИСТА ЗА ПРАКТИЧНИ ДИО ОБУКЕ ВЈЕЖБЕ ПОСЛУШНОСТИ

Име и презиме полазника	
Инструктор	

**ОБРАЗАЦ ЗА ПРАЋЕЊЕ НАПРЕТКА ПОЛАЗНИКА ОБУКЕ
ЗА НАСТАВНУ ТЕМУ ВЈЕЖБЕ ПОСЛУШНОСТИ**

ПРИСУСТВО НА ОБУЦИ

Навести све датуме и број одржаних наставних часова

НИВО АКТИВНОСТИ ПОЛАЗНИКА НА ОБУЦИ

Описати процјену активности полазника на обуци

ОСТВАРЕНИ НАПРЕДАК ПОЛАЗНИКА ОБУКЕ**Описати процјену оствареног напретка полазника обуке по прописаним темама**

	Наставна тема	Процјена усвојености исхода учења
1.	Вођење пса „уз ногу“ - на поводцу	усвојен ☐ није усвојен ☐
2.	Вођење пса „уз ногу“ - без поводца	усвојен ☐ није усвојен ☐
3.	„Сједи“ - из нормалног корака с повратком псу	усвојен ☐ није усвојен ☐
4.	„Мјесто“ - из нормалног корака с доласком пса	усвојен ☐ није усвојен ☐
5.	„Стој“ - из нормалног корака с повратком псу	усвојен ☐ није усвојен ☐
6.	„Дођи“ - позивање пса	усвојен ☐ није усвојен ☐
7.	„Одлежавање с ометањем“	усвојен ☐ није усвојен ☐

Додатни коментар:**ВЕРИФИКАЦИЈА**

Потпис _____
инструктора:

Потпис полазника: _____

Датум: _____

Овај образац је саставни дио Извјештаја о оствареном напретку полазника обуке током трајања практичног дијела обуке и чува се у архиву Агенције

КОНТРОЛНА ЛИСТА ЗА ПРАКТИЧНИ ДИО ОБУКЕ ОДРЖАВАЊЕ ФИЗИЧКЕ КОНДИЦИЈЕ

Име и презиме полазника	
Инструктор	

**ОБРАЗАЦ ЗА ПРАЋЕЊЕ НАПРЕТКА ПОЛАЗНИКА ОБУКЕ
ЗА НАСТАВНУ ТЕМУ ОДРЖАВАЊЕ ФИЗИЧКЕ КОНДИЦИЈЕ**

ПРИСУСТВО НА ОБУЦИ

Навести све датуме и број одржаних наставних часова

--

НИВО АКТИВНОСТИ ПОЛАЗНИКА НА ОБУЦИ

Описати процјену активности полазника на обуци

--

ОСТВАРЕНИ НАПРЕДАК ПОЛАЗНИКА ОБУКЕ**Описати процјену оствареног напретка полазника обуке по прописаним темама**

	Наставна тема	Процјена усвојености исхода учења
1.	Савладавање природних препрека, истрчавање и пливање	усвојен ☐ није усвојен ☐
2.	Савладавање препрека - полигон	усвојен ☐ није усвојен ☐

Додатни коментар:**ВЕРИФИКАЦИЈА**

**Потпис
инструктора:** _____

Потпис полазника: _____

Датум: _____

Овај образац је саставни дио Извјештаја о оствареном напретку полазника обуке током трајања практичног дијела обуке и чува се у архиву Агенције

ЛОГИСТИЧКЕ ПОТРЕБЕ СПЕЦИЈАЛИСТИЧКЕ ОБУКЕ „ВОДИЧ СЛУЖБЕНИХ ПАСА (ОСНОВНА ОБУКА)“

МАТЕРИЈАЛНА СРЕДСТВА И ОПРЕМА (за до полазника)			
Редни број	Назив средства	Мјерна јединица	Количина
1.	Кесе за скупљање измета	пакет	
2.	Трака за истрчавање паса	комад	
3.	Бицикл за кондиционирање паса	комад	
4.	Транспортно возило са боксовима за превоз паса	комад	

СПЕЦИЈАЛИСТИЧКА ОПРЕМА ЗА ПОЛАЗНИКА ОБУКЕ И ПСА НА ОБУЦИ (једног полазника и пса)			
Редни број	Назив средства	Мјерна јединица	Количина
1.	Поводац од 30 cm	комад	
2.	Поводац од 1 m	комад	
3.	Поводац од 2 m	комад	
4.	Поводац од 5 m	комад	
5.	Поводац од 10 m	комад	
6.	Поводац флекси	комад	
7.	Конгови средњи (М)	комад	
8.	Кликер	комад	
9.	Заштитна кошара кожна	комад	
10.	Кожни овратник за везивање	комад	
11.	Метална водилица за вођење (давилица)	комад	
12.	Опрсница „ПОЛИЦИЈА“	комад	
13.	Чешаљ за поддлаку	комад	

14.	Четка	комад	
15.	Радни прслук за рад са псима	комад	
16.	Торбица за послатице	комад	
17.	Русак за држање опреме	комад	
18.	Апорт-јутена кобасица са двије ручке	комад	
19.	Апорт-лоптица с ужетом	комад	
20.	Посуда за воду (транспортна)	комад	
21.	Посуда за воду и храну	комад	

СПЕЦИЈАЛИСТИЧКА ОПРЕМА ЗА ИНСТРУКТОРА			
Редни број	Назив средства	Мјерна јединица	Количина
1.	Поводац од 30 cm	комад	
2.	Поводац од 1 m	комад	
3.	Поводац од 2 m	комад	
4.	Поводац од 5 m	комад	
5.	Поводац од 10 m	комад	
6.	Поводац флекси	комад	
7.	Конгови средњи (М)	комад	
8.	Кликер	комад	
9.	Радни прслук за рад са псима	комад	
10.	Торбица за послатице	комад	
11.	Русак за држање опреме	комад	
12.	Апорт-јутена кобасица са двије ручке	комад	
13.	Апорт-лоптица с ужетом	комад	
14.	Радна обућа и одјећа (љетна и зимска)	комад	

Напомена: Логистичке потребе могу се допуњавати новим средствима и опремом, у складу с актуелним трендовима развоја обуке водича паса.

